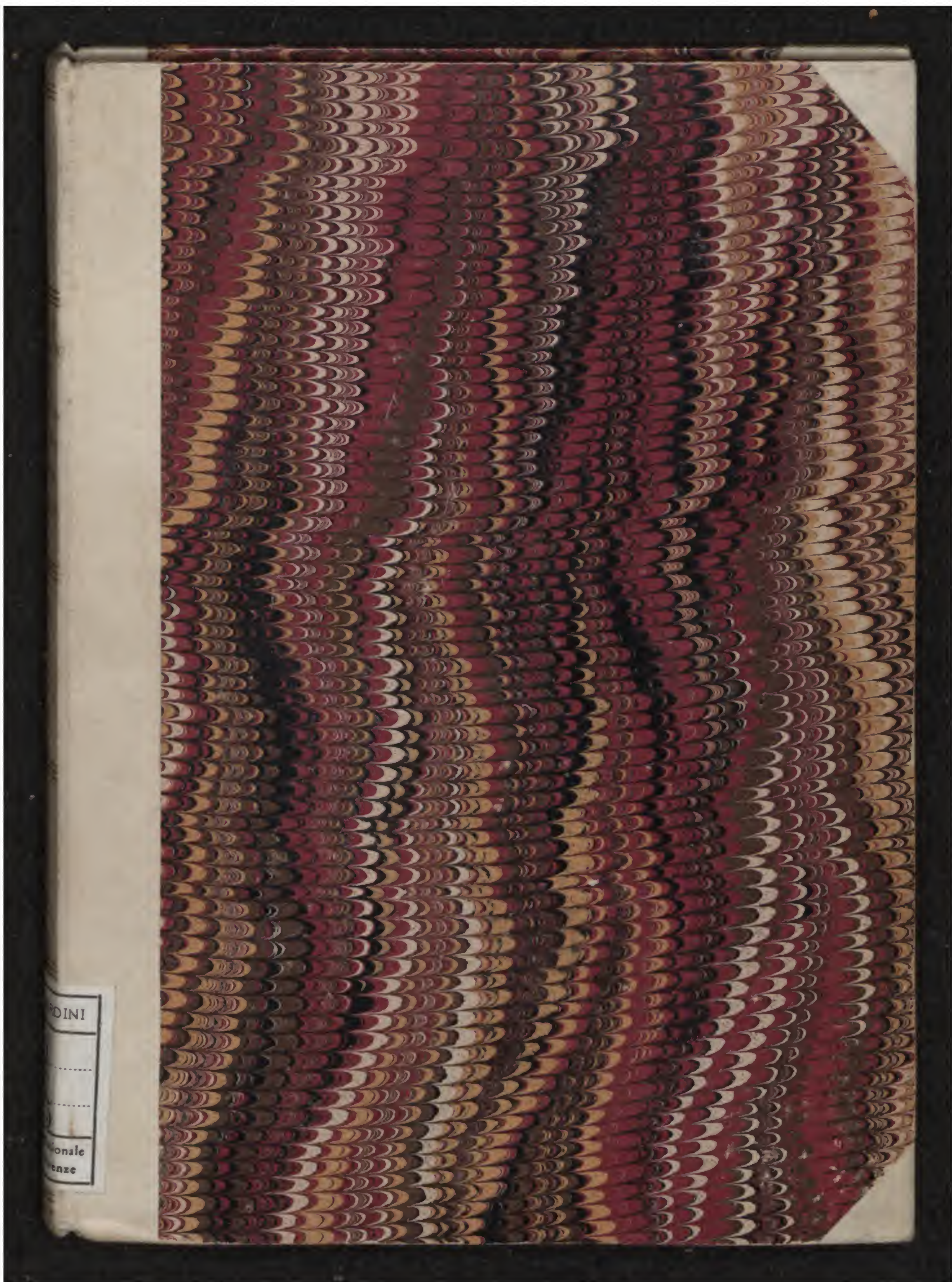

RDINI
ionale
enze

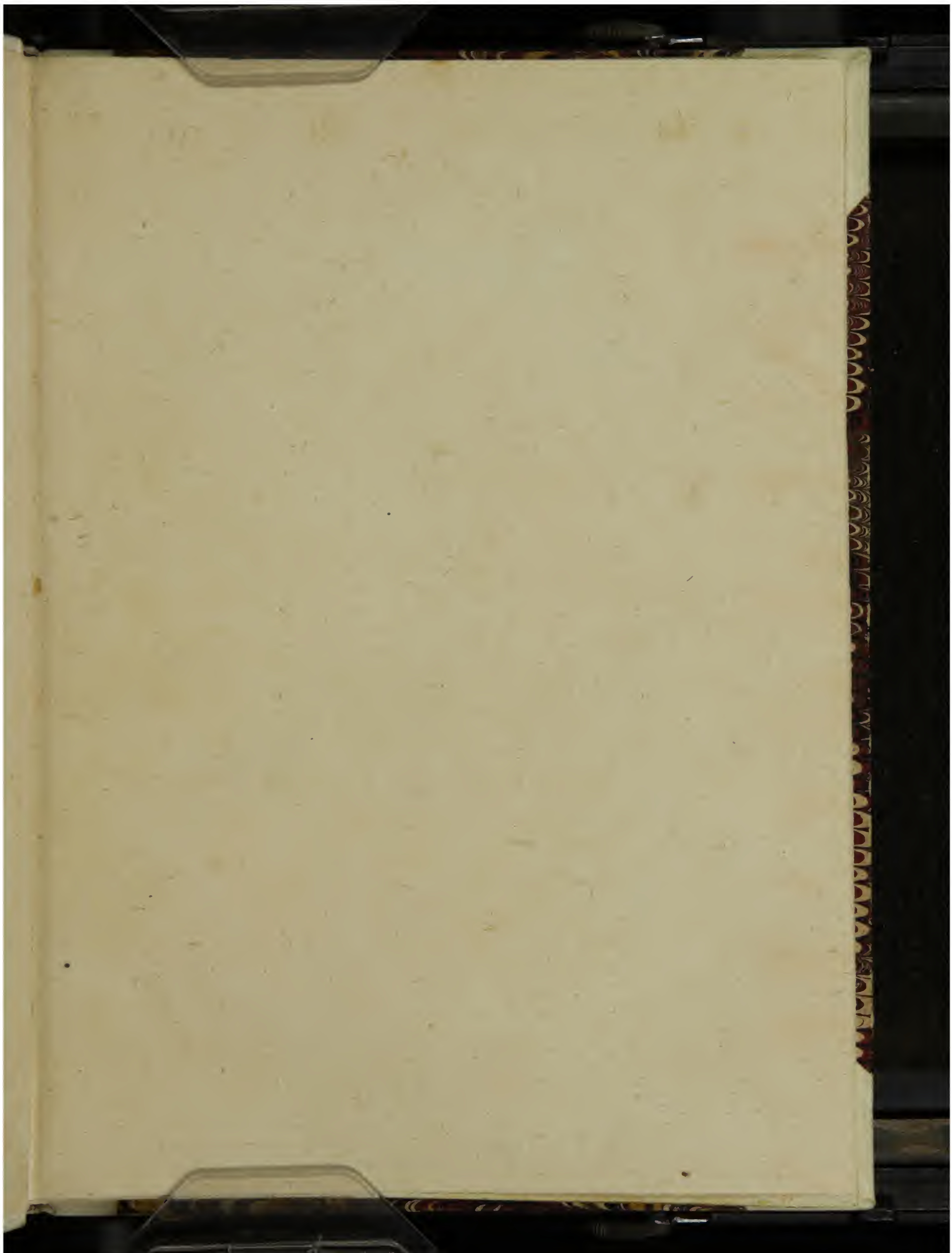

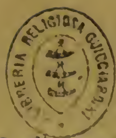

Conclusio prohemij [3]

Necessaria est: et ad beatitudinem fidei oportuna scē apochalipsis lectio: ne xpiani scādalizentur tēpore flagellorum ab infidelibus: qm̄ illa pordinauit deus ad emēdationem heresum.

Conclusio secundi tractatus

Quod alij doctores exposuerūt ad litteram apochalipsis pma xv. capla de statu eccle: a tempore sancti ioannis usqꝫ ad captiuitatem constantinopolitanam exclusiue.

Conclusio questionis magne.

Quod uerus antichristus est pseudo propheta maumeth et bestia est septa eius: et q omnia que dicuntur de antichristo uero complentur in eo et quidem uerissime.

In secundo tractatu conclusio xvj. capituli apochalipsis.

Quod ppter scismata ab obediētia romani pōtificis: et ppter hereses flagellāda erat uniuersa ecclesia a pseudo propheta maumeth: que erat in arabia: affrica: libia: numidia: yspania: palestina: et uniuersa asia.

Conclusio xvij cap. apochalipsis.

Quod imperium constantinopolitanum cum prima medietate europe erat flagellandum ab antixpo maumetho sub septē turchorum regibus: ob rebellionē a romana ecclesia: et hereses

Conclusio xviij cap. apochalipsis.

Quod flagellata omni ecclesia non subiecta petro per flagella bestie saracenice: instituetur a sancto romano pontifice imperator constantinopolitanus: qui mari et terra exercitu ordinato recuperabit constantinopolim et asiam minorem et usqꝫ egyptum exclusiue.

Conclusio xix. cap.

Quod habito primo uniuersali triumpho: pontifex et imperator orientis reuocabit omnes ecclesias scismaticas: et reuniet: cum institutione festi nuptiarum agni: et q inuadēt oēs xpiani

arabiam ꝛ dispergent ossa maumeth:ꝛ ibi capientur ꝛ trucidabuntur omnis potentia: ꝛ nobilitas saracenorum: exceptis quibusdam ꝓfugis ad extremas partes urbis:ꝛ recupabūt christiani affricam ꝛ asiam maiorem:ꝛ fere orbem uniuersū:in hac secunda uictoria-uniuersaliqꝫ triumpho:ꝛ quod temporalis monarchia debetur christo.

Conclusio xx.capituli apochalipsis.

Quod christiani monarchia post hanc secundam uniuersalem uictoriam ꝛ triumphum impabit pacifice mille ānis:post quos incipiet iterum bestia maumethana surgere ꝛ post annos .ccc. xxxiij cū dimidio coadunabuntur in exercitum maximum: ꝛ ꝑ tres annos cum dimidio pugnabunt uictoriose contra christianos:quem exercitum dn̄s iesus miraculose destruet circa montem oliueti:post cuius occisum-intrabit ad fidem plenitudo gētium:ꝛ omnis israel saluus fiet;eritqꝫ omnis mundus unū ouile ꝛ unus pastor:in quo reprehenduntur.qui lactātiū accusant

Conclusio xxi.capituli apochalipsis.

Quod facies primi celi ꝛ terre siue p̄terite ecclesie ꝛ imperij christiani abibit:ꝛ non erit sub figura quatuor animalium -et uiginti quatuor seniorum-ꝛ huiusmodi p̄cedentium dispositionum:sed erit celum nouum ꝛ terra noua sub forma ciuitatis sācte ierusalem ꝛ tabernaculi dei:ꝛ sub forma.xij:portarum:ꝛ xij lapidū pretiosorum:ꝛ xij margaritarum:ꝛ sub forma diei non egentis templo:ꝛ sole ac lucernis.

Conclusio xxij capituli apochalipsis.

Quod mores illius etatis erunt bene instituti ad sancte uiuēdum:ꝛ reducendum fere ad mores qui fuissent in statu innocētie ꝛ ꝙ desiderabunt dissolui ꝛ esse cum christo: ꝛ epilogatio: ꝛ conclusio totius huius sancte ꝓphetie.

De iudicio astronomio p̄ma conclusio.

Quod dei sūmi ꝓuidentia-de cursu communi- regit hunc mundum inferiorem:ꝑ superiores lationes celestes·

Conclusio secunda.

Quod optimi dei prouidentia: regit dictas lationes celestes & omnem uisibilem creaturam: per angelicam & inuisibilem creaturam.

Conclusio tertia.

Quod non est contrarium fidei dicere deum punire homines fame peste flagellis in fidelium: per influxum naturalem stellarum & executionem communis legis angelorum.

Conclusio quarta.

Quod licet pōtificium & imperium christianum specialiter spiritu sancto regatur: tamen peccatis exigentibus nostris: relinquitur malis influentijs celestibus.

Conclusio quinta.

Quod iussu creatoris signorum zodiaci: leonis signum habet mouere & influere super christianos & turchos.

Conclusio sexta.

Quod primi quindecim gradus leonis deseruiunt turcis: alij uero deseruiunt christianis: potissime apulis: siculis: ungaris: italis: gallis: & reliquis francie regionibus:

Conclusio septima.

Quod cuiuslibet signi circulatio ac influxus maximus: perseuerat annis mile.

Conclusio octaua.

Quod cuiuslibet signi celestis orbis magnus: dominatur ānis tot: quot sunt gradus celi. uidelicet trecentis & sexaginta: cuius medietas est centum octoginta annorum.

Conclusio nona.

Quod anno salutis M. cccc. lxxi. quo hoc iudicium editum fuit. orbis magnus iam peruenit ad finem leonis pro prima medietate. & quod anno salutis milesimo quatuorcentesimo octuagesimo. complebitur influxus prime medietatis leonis pro turcis & incohoabit secunda medietas pro christianis.

Conclusio decima.

Quod anno salutis Milesimo quatuorcentesimo octuagesimo incboabit depressio imperij turcborum: et fauor paulatim christianorum consurget: et electo orientis imperatore ex improuiso augebitur.

Expliciunt capitula buius edictionis. Magistri Joannis uiterbiensis ordinis predicatorum. de futuris christianorum triũphis contra turcbos et maumetbanos omnes. Impressa genue per Reuerendum Magistrum Baptistam Caualum. ordinis carmelitarum. In domo sancte marie cruciferorum.

Ad beatissimum papam sixtum: et reges ac senatus christianos de futuris christianorum triumphis in saracenos. Epistola magistri Joannis uiterbiensis incipit.

Eatissimo pape sixto quarto et christianissimis regibus Francie: yspanie: Sicilie citra farum: Ungarie: et Senatui preclarissimo genuensi. Frater ioannes nannis uiterbiensis ordinis predicatorum theologorum minimus: perpetuam pacem et uictoriam in hostes optat. Circiter nonas aprilis tractatum et lucubratiunculam misi: quam de futuro christianorum triumpho a deo christianis de proximo repromisso edidi. Sed hucusque ut accepi: nescio cuius negligentia sit aut obliuioni tradita: aut occultata. Et quoniam a compluribus copia petitur: idcirco iterum et copiam mitto et editionem: Me uestre celsitudini recomendo.

Explicit epistola: Incipit prohemium in totam editionem sequentem.

EATUS qui legit et qui audit uerba prophetie huius: et seruat ea que in ea scripta sunt. Tempus enim prope est. hec ait ioannes euangelista tam in exordio huius prophetie sanctissime de statibus ecclesie: quam etiam in fine: cuius litterali expositioni operam dedimus completam christo suggerente ac illuminante. Horum uerborum sacrorum causa est: quoniam si christianus attendit uerba prophetie huius apochalipsis non scandalizabitur tempore persecutionum et deuastationis ecclesie nec in mente sua dicet. Turci et saraceni et maumethiste prosperantur contra christum: ergo christi ecclesia uana est et fides eius deficiet.

Et propter hoc multi christianorum scandalizati: non integre credunt: et cõplures abnegant fidem. Qui autem diligenter attendit ea que in hac sancta propheticaqȝ apochalipsi: non scandalizatur: sed dicit. Illa est uera fides: que certitudine euidentie clarissime cernit compleri: que sancti prophete christi dixerunt. Est igitur christiana fides sola uerissima: que clara noticia experitur fere completa esse omnia que in apochalipsi siue hac sancta prophetia euangeliste ioannis: predicta sunt a iesu christo: qui est testis fidelis. Cernimus enim in primo statu ecclesie sub septem sigillis completas fuisse septem maxiãs persecutiones: quibus infinitus numerus martyrum christi iugulatus est. Nouimus completas esse tubas septem heresum: quibus omnes ecclesie affrice asie et grecie desiuerunt ab obediẽtia romani pontificis. Luce clarius constat ortum bestie maumeth: et septem phialas ire dei completas aut fere terminatas quibus castigauit deus scismaticas et hereticas ecclesias. Ergo quod parum superest prophetie complebitur: ut castigato uniuersali heresis scismate: iterum monarchia christi consurgat: et in uniuerso orbe fiat unum ouile et unus pastor. Unde fidelis omnis: hoc facit in semetipso argumentum. Beatus est inquit christus: qui non fuerit scandalizatus in me. Sed qui legit populo: et populus qui fideliter audit secreta huius prophetie: nõ scandalizatur in christum quem uidet ordinasse a principio huiusmodi flagella ad sanandas ecclesias hereticas et scismaticas non ad destruendam catholicam ecclesiam. Igitur beatus est qui audit uerba prophetie huius: et seruat ea que in ea scripta sunt. Ex quibus uerbis sancti ioannis liquet quanta solicitudine doctores uigilare debent ac uacare litterali sensui: et ipsum p̄dicare christianis: ne his castigationibus scandalizentur et negent fidem christi: qui de propinquo pollicetur tam preclaruȝ triumphum in turchos et maumethanos omnes ut exponemus

infra:ab illo loco in quo maiores nostri sensum littere dimise runt. Totam igitur hanc nostram editionem: trifariam diuide mus. Primo quidem percurremus breuissime-que ante nos ex posuerunt theologi de apochalipsi-usqȝ ad eorum tempora: cū hac questione: an maumeth sit uerus antixp̄s. Secundo subinse remus breuiter tempora -que nobis exponenda reliquerunt: a captiuitate constantinopolitana usqȝ ad finem seculi. Tertio replicabimus breuissime tractatum de imperio turchoruȝ: quē ferme ante hos nouem annos genue populo in ecclesia sancti dominici legi: ⁊ ad dominum nicolaum olim theanensem car dinalem dedi. Explicit prephatio.

Incipit primus tractatus: cuius primum capitulum est-quid ante nos theologi ad litteram de apochali psi exposuerunt: ⁊ quid exponendum posteris reli querunt.

Agister Raymundus martini ordinis predicatorū ⁊ magister Nicolaus de lira ordinis minorum: ac complures alij qui litteralem expositionem sequun tur: ita apochalipsim totam breuiter explanant. Aiunt enim in primis: ioannem ad litteram prophetasse de sta tibus ecclesie. Et primo quidem-ac secundo-⁊ tertio- capitulis admonet angelos siue episcopos sui patriarchatus asiani: qui bus specialiter scribit hanc apochalipsim ecclesie christianorū Sed quarto: quinto: ac sexto capitulis: statum ecclesie describit talem. Celum primo sibi dicit apertum fuisse: quod ecclesiam christi in hoc mundo significat: sicut accipit christus celum- mathei v°. cum ait: Qui soluerit unū de mandatis istis minimis

⁊ docuerit sic homines:minimus uocabitur in regno celorum Hoc enim loco secundum doctores:celum accipitur pro ecclesia presente. In medio huius ecclesie est posita sedes sancta romana ecclesia caput omnium ecclesiarũ:in qua residet agnꝰ ⁊ eius uicarius pontifex maximus. Hanc circunstant immediate quatuor animalia:que significant quatuor patriarchatus immediate sequentes romanam ecclesiam:uidelicet :ierosolimitanum:anthiocenum:alexandrinum:ephesinum. Uiginti quatuor autem seniores:sunt uiginti quatuor suffraganei horum patriarchatuum. Nam licet sint plures episcopi:tamen ordinarij maximi suffraganei:erant sex archiepiscopi sub quolibet p̃triarchatu: Quorum exempla si requirantur:duo ponemus. Primo est de anthioceno. Nam anthiochie residebat patriarcha: sub quo erant hij potissimi sex archiepiscopi scilicet mesopotanius niniuitanus:babilonicus:assirius:parthus: ⁊ medus. Aliud exẽplum est in hoc libro de patriarchatu sancti ioannis euangeliste in asia:quia ipse patriarcha residebat ephesi:sub quo erant illi sex nobilissimi archiepiscopi omnibus alijs eminentiores quorum tantum ecclesias in hac prophetia nominat sanctus euangelista scilicet.smirnam:pergamum: thiatiram:sardũ: philadelfiam: ⁊ laoditiam. Similiter dicendum est de ierosolimitano ⁊ alexandrino:quia licet sub eis essent innumere ecclesie ⁊ episcopi:tamen solum sex erant potissimi ⁊ ordinarii Et ita in celo uniuersalis ecclesie circunsident romanam ecclesiam quatuor animalia: ⁊ uiginti quatuor seniores. In hoc uniuersali celo ecclesie est liber clausus qui est diuina preordinatio de futuro statu ecclesie quem solus agnus aperit ac reuelat suo caro sancto ioanni. Et primo aperuit ei septem sigilla secreta: in quibus significabantur septem precipuis persecutiones mar

tyrum: ante constantinu᷒ imperatorē. Hec igitur sunt explana ta ab eis ad litteram: in primis sex capitulis. Deinde asserunt in septimo capitulo fuisse predicatum constantinum habente᷒ signum dei uiui: qui inhibuit quatuor romanis principibus q bus datum erat nocere ecclesie: ne deinceps nocerēt christiās ut narrat ecclesiastica istoria: ꝛ ea que de constantino est uita sub quo quāplurimi iudeorum ꝛ infinitus numerus gentium ad fidem christi uenit: A septimo ante᷒ capitulo exclusiue usq᷒ ad quartum decimum: inducuntur septem angeli cum septem tubis completis: quas aiunt significare septem precipuas here ses ꝛ discidia ab obedientia romani pontificis: usq᷒ ad ortum bestie maumeth: Duo uero capitula sequentia ponunt septe᷒ plagas ultimas sacrosancte ecclesie quas ei bestia maumeh in tulit: usq᷒ ad captiuitatem constantinopolitanam exclusiue.
Quam quia non uiderunt: sensum litteralem dimiserunt: ꝛ se cuti sunt misticum dicentes. De his que in sequentibus capi tulis futura sunt sinimus: quia non sumus prophete neq᷒ filij prophete. Sed horum dictum miramur quia ex preterita eui dentia ꝛ uocabulis nam in precedentibus explanatis: firmam habemus expositionem sequentium. Omnia enim uocabula fi guratiua: exposita sunt in precedentibus. Celum enim exposu erunt ipsi presentem ecclesiam: terram uero dixerunt laicum humilemq᷒ populum christiunum ab hoc celo gubernatum.
Angelos dixerunt: principes ꝛ prelatos. Pseudo prophetam: explicauerunt maumeth: bestiam uero eius septam. Thronum quidem declarant esse autoritatem ecclesie. Babilon mistice ac cipiendam ioannes exponit: pro turcho ac soldano. Cum ergo omnia q̄ secūt sint in p̄cedētib⁹ exposita sine falsitate ut exit⁹ p̱bauit: p̱fecto ego ac m̄i sites ñ sum⁹ p̱phē neq᷒ filij p̱phē s᷒

prophetie huius expositores: qui ex precedentium capitulorum declaratione ac exitu: sequentia clare cognoscimus: ut iam beatus sit qui legit, et qui audit uerba prophetie huius, et seruat ea que scribimus: quia tempus prope est. Sed quia septem plagas ultimas quidam exponunt incongrue: idcirco nos agni auxilio suffulti, qui aperit librum et signacula eius quibus uult: a sexto decimo capitulo apocbalipsis, nostram inchoabimus explanationem: quam iuditio pontificis maximi romani, qui sedes e agni approbandam uel reprobandam: commendandam uel emendandam, sine pertinatia offerimus: una tali questione premissa.

An antichristus uerus uenerit.
an sit uenturus.

Hanc quam super apocbalipsim genue legi questionem, libens redegi in scriptis: ut ocasio sit uiris grauibus et litteratissimis super ea meditari: et me instruere sitibundum ueritatis. Sed quisquis hec scripta nostra leges: nil ante temere iudices: quod non ad uoluntatem sed ad congruam litteralem expositionem legas et perlegas apocbalipsim ioannis euangeliste: et tunc me ioannem clara luce illumina: aut saltem ama. Hanc igitur dubitationem: more meo diuidam in tres partes. In prima ponentur rationes contrarie: quibus concludetur non uenisse: In secunda ponam litterale fundamentum: quo clara luce constabit iam diu uenisse In tertia parte: respondebimus rationibus primis in contrarium factis.

Prima pars dubij: probans sexdecim rationibus: antichristum uerum non uenisse.

Antichristū nō uenisse probatur primo-rōe comunis opinionis sic. Cōunis opinio falli ñ pōt:ſm ɔmētatorē. Sʒ comis opinio est:uenturum esse. Igitur non uenit: Secundo: ratione presumptionis sic. Non est audendum aliquid de deo ⁊ diuinis asserere:quod non sit nobis a diuinis eloquijs traditum : secundum diuum dionisium-libro de diuinis nominibus : Sed non constat ex sacris eloquijs uenisse-imo potius contrarium . Igitur presumptuosum uidetur hoc ponere. Tertio:ratione pene:que ponitur ultimo apochalipsis sic. Si quis inquit apposuerit ad hec:apponet illi deus plagas que sunt scripte in libro hō Sed quilibet debet cauere omnes penas. Cum ergo non inueniatur in hoc libro uenisse:non igitur debemus addere.
Quarto:ratione conceptionis:quia dicit augustinus in libro de ortu antichristi. Concipietur plenus diabolo ex tribu dan. sicut genesis penultimo capº. scriptum est:fiat dan coluber in uia. Sed non inuenimus aliquem taleʒ conceptū ex tribu dan: igitur non uenit. Quinto :ratione natiuitatis : quia secundum augustinum ibidem nascetur in babilone sicut scriptum ē in apochalipsi. Babilon mater illa fornicationum. Sed non legitur talis ibi natus. igitur non uenit. Sexto ratione nutritionis:quia secundum eundem:nutrietur ab incantatoribus in corozaim. Sed neminem talem-ibi nutritum legimus. igitur nō uenit. Septimo. ratione durationis:quia regnum eius durabit per tempus ⁊ tempora ⁊ dimidium temporis: iuxta danielem. septimo capitulo· Et tunc erit tribulatio sicut ait christus qualis non fuit ex quo homines habitare ceperunt super terrā mathei xxiiijº. Sed ista non legimus-nec fuerūt . Ergo non uenit: Octauo:ratione satisfactionis:quia cuilibet satisfaciet Deuotos enim per opera spiritualia seducet:⁊ auaros ꝑ diuitias: ⁊ libidinosos per feminas. qꝛ iuxta danielē:dñabit̃ auri ⁊

argenti: ⁊ erit in concupiſcētijs feminaꝝ. Sȝ nemo talis uēit Igitur non uenit antixp̄s uerus. Nono: ratione testium: qꝛ illis tribus annis uenient duo teſtes enoch ⁊ helias: q pugna bunt cum eo: ⁊ ignis exibit de ore eorum: ⁊ deuorabit inimi cos eorum: ⁊ beſtia occidet eos: ⁊ iacebunt inſepulta corpora eorum in plateis ieruſalem: ⁊ tertia die reſurgent: uidentibus qȝ inimicis aſcendent in celum: ut dicitur apochalipſis xj° c° Sed hec non ſunt facta. Igitur non uenit antichriſtus De cimo: ratione miraculorum: quia ut dicit chriſtus in euangelio dabunt ſigna ⁊ prodigia: ut etiam faciant ignem de celo deſcē dere: ⁊ seducantur ſi fieri poteſt etiam electi. Et apoſtolꝰ p̄me ad theſſalonicenſes ultimo dicit. Eius aduentus erit ſecundum operationem ſathane in omni uirtute ⁊ ſignis ⁊ ꝓdigijs men dacibus: hijs qui pereunt. Que autem ſint illa ſigna: Ioānnes exp̄mit xiij° cap° dicens. Faciet ignem de celo deſcendere: ⁊ dabit ſpiritum imagini ⁊ loquetur: ⁊ faciet ut nemo poſſit eme re ⁊ uendere: niſi qui habet caracterem beſtie: aut numerū no minis eius. Sed huiuſmodi miracula nemo christo contrarius adhuc fecit. Igitur non uenit antichriſtus. Undecimo: rati one inſtitutionis: quia dicit auguſtinus: Sicut xp̄s in perſona uenit ad unum locum ⁊ per diſcipulos ⁊ ſucceſſores acquiſiuit uniuerſum orbem: ita antichriſtus in perſona erit in una pa tria: ⁊ per diſcipulos ac ſucceſſores uniuerſam tribulabit eccle ſiam. Sed nemo talis adhuc fuit. Igitur non uenit Duode cimo: ratione religionis: quia aduerſabitur chriſto: ⁊ extolletur ſupra omne quod dicitur deus aut quod colitur: ita ut in tēplo eius ſedeat oſtendens ſe. tanq̄ȝ ſit deus: ut ait apoſtolus prime ad theſſalonicenſes ultimo. Sed nemo adhuc hoc fecit. Igitur non uenit adhuc antichriſtus: Tertiodecimo: ratione ſigni quia chriſtus dicit in euangelio ioannis iudeis: alius ueniet in nomine meo ⁊ illum recipietis: intelligens antixp̄m ſecūdū

augustinum. Sed nullus uenit in nomine xpi contra xpm: qui iudei susceperint. Ergo ātixps nō uēit. Quartodecimo: ratione saluationis: quia secūdum apostolum ad romanos xj°. post morte ātixpi intrabit ad fidem multitudo gētium: et omnis israel saluus fiet. Sed neq gentes, neq iudei uenerunt ad fidem: imo multiplicati sunt contra fidem. Igitur non uenit antichristus. Quintodecimo: ratiōe mortis: qui miraculose ē occidendus a spu oris dñi iesu: ut apostolus dicit prime ad thessal. ultimo. Sed nemo tam publicus aduersarius christi inuenitur aperto miraculo occisus. Ergo antixps non uenit. Sextodecimo: mors hui9 futura est circa finem mundi. Unde apostolus ibidem dicit. Destruet illum: illustratione aduentus sui. Si igitur uenisset: ergo esset finis mundi. Sed hoc non est: quia oportet primum predicari euangelium in uniuerso orbe: et tunc ueniet cōsumatio. Non igitur uenit antichristus. Hec dicta sint pro parte obiectiua: nunc ad secundam partem dubij accedamus.

Secunda pars dubij: q ātixps iā obijt sicut et xps: licet utriusq religio maneat.

N hac questione quicquid dixero: emēdationi uel commēdationi sedis apostolice relinquo sine contradictione. Ceteros lectores oro: ne ante condemnēt, q sensum litteralem apochalipsis non solum legendo sed etiam perlegendo reiterent: ne contra se audiant ieronymum ad paulinum dicentem. Quidam audacia quadam alijs edisserunt, q ipsi non intelligunt: nec scire dignantur quid prophete, quid apostoli senserint, sed ad suum sensum incongrua aptant testimonia: q si grāde sit et n uiciosissimū dicēdi gen9 deprauare sniās: et ad uolūtatē suā scripturā trahē repugnātē. Sciēdū ē igit

ꝙ omnes doctores litterales unanimiter aiunt: hunc librū̄ ex
ponendum esse ad litteram de solo temporali statu quadruplici
ecclesie: a tempore sancti ioannis usq₃ ad finem mundi. Quorꝫ
pmus status fuit sub apertione septem sigillorum: que iam pcesse
runt sub septem pcipuis psecutionibus: usq₃ ad tempus cōstan
tini. Secundus status ecclesie fuit sub clāgore septem tubarū:
que fuerunt septem hereses potissime: quarum ultima fuit here
sis bestie maumethane: qui deprauauit tam uetus q₃ nouū testa
mentum. Tertius status ecclesie dicitur sub septem phialis: que
sunt septem plage nouissime: ut ipsemet ioannes exponit: quas
a bestia passa est iam sancta ecclesia: ut in expositiōe littere di
cemus. Quartus ꝛ ultimus status ecclesie dicitur sub dānatiōe
meretricis magne saracenice: in triumpho uniuersali xpiane
gentis. Qui igitur ad alium sensum exponit: ueritatē quidem
misticā hēt: sed nō ad sensum littere. Licet enim apocalipsis
ioannis tot habeat mysteria quot uerba: ꝛ in singulis uerbis
multiplices lateant intelligentie ut ait ieronymus ad paulinū
tamen ut augustinus ait: ꝛ communiter omnes doctores sentiūt
super primo sententiarum: inter omnes intelligentias ꝛ sēsus
sacre scripture solus sensus litteralis est argumentatiuus: ꝛ fū
damentum omnium aliorum: in quo sensu preualuit ieronymꝰ
inter oēs quatuor ecclesie doctores: sicut augustinus in allego
rico: ambrosius in anagogico: ꝛ gregorius in morali: ut habet
de consecratione distinctione nona: in canone ergo. ꝛ glosa in
uerbo uter. Igitur dicamus ꝙ antixps uenit iā₃ sunt octingē
ti anni. Hec conclusio sūmitur a littera apocalipsis capᵒ. xiijᵒ.
ubi hec ponūtur. Primo quidē: ꝙ bestia que habet cornua simi
lia agno oriunda erat in fine sub septima tuba. Sed septima
tuba finita est iam sunt plusq₃ octingenti anni: ut per crōicas
ostendit euidentia facti: ꝛ sicut exponunt litterales: potissime
dicti magistri raymundus ꝛ nicolaꝰ de lira. Ergo iā diu bestia
illa iā uēit. Sꝫ oēs ātiq exponūt eē dcm̄ de uero antixꝰ ad lrā₃

q̄ sit bestia habens duo cornua similia agno. Et confirmatur
super illo uerbo apastoli prime ad thessal' ultimo: nisi inquit ue
nerit discessio primum: ubi omnes dicunt q̄ cum uenerit disces
sio ab obedientia romani imperij ⁊ romane ecclesie: tunc reue
labitur homo peccati antixp̄s. Sed iam sunt plusq̄3 octingenti
anni: q̄ medi: perse: caldei: numide: affri: egyptij: ⁊ alij discesse
runt a iugo romani imperij: ⁊ similiter quatuor animalia dic
ta: ⁊ uiginti quatuor seniores. recesserunt ab obedientia roma
ne ecclesie. ⁊ eccl'a romana usq̄3 hodie sedet uiduata coru3 obe
dientia. a tempore sancti gregorii: qui constantinopolim miss⁹
est a pelagio papa. ad reuocandum p̄riarcham costantinopoli
tanū: qui tn̄ ultimus discessit ab obedientia latine romāe eccl'e
Ergo filius perditionis homo peccati: iam reuelatus est plusq̄3
octingenti anni. Secundus patet. ex eo q̄ ioannes euangelista
sic describit tempus ortus eius ac nomen. Hic inquit est sapien
tia. Qui habet intellectum. cōputet nomē bestie: ⁊ numerum
eius. Numer⁹ eni3 hominis ē. ⁊ numer⁹ bestie: sexcenta sexagin
ta sex. Ubi notādū est q̄ numerus in scripturis sepe accipitur ꝑ
tempore: ut ē illud psalmi. Notū fac mihi dn̄e finē meum: ⁊ nu
merum dieꝝ meorū quis est: Et ratio: quia secundum aristotile3
tempus est numerus motus: ut dicitur q̄rto phiōcoꝝ. Item notā
dū ē: q̄ ioannes hunc librum in greco ad asianam ecclesiam:
ut patet in principio apochalipsis. Greci autem sicut ⁊ latini.
lr̄as pro numeris ponūt: sicut dictus numerus in latino scribit'
de lxvj. Greci uera ita combinant siue anthemos. Hoc
enim nomen apud grecos: duo significat. Nam si sit declinabi
le nominatio hic anthemos: significat aduersarium. Si uero sit
acceptum indeclinabiliter solum pro litteris computi sicut di
ximus: sic significat sexcenta sexaginta sex. Dicit igitur ioānes
Hoc loci est sapientia de reuelatione nominis ⁊ tempore bestie
Nam qui habet intellectum cōputet nomen ⁊ numerum bestie
Nam computando nomen declinabiliter dicitur anthemos

siue aduersarius: q2 aduersatur ꝛ extollitur supra om̄e quod dicitur deus aut quod colitur. Cõputando uero numerũ ort⁹ ei⁹ ē numer⁹ hominis xp̄i: q2 ab hoīe xp̄o usq3 ad ortũ ꝛ tp̄s bestie currēt sexcēti sexaginta sex anni: ut oēs lr̄ales expōitores concludunt. Sed a sexcentessi⁹ sexagessi⁹ sexto āno hominis xp̄i usq3 mō sunt plusq̄3 octingēti āni. Sumus enim ab āno salutis mō in ɑD⁹ cccc⁹ lxxx⁹. Ergo iā sunt multa tempora: quibus antixp̄s uerus iam uenit. Et q2 circa dicta tempora apparuit pseudo ꝓpheta filius perditionis maumetb: idcirco concluditur q᷒ maumetb sit uerus antixp̄s: qui in hoc libro appellatur pseudo ꝓpheta: ꝛ eius septa dicitur bestia quia bestialis. Nec miretur quispiam: si adbuc expectatur antichristus uerus: quia non ēit distinctus ab his: sed erit ultima colectio saracenoꝝ cõtra xp̄i ecc̄l̄am in ierl̄m: que in hoc libro dicitur gog ꝛ magog ut patebit in expositione littere in c⁹ xx⁹. Hec aũt ita esse cõfirmāt signa que dicuntur de uero ātixp̄o: ut patebit nūc in responsionibus ad obiecta. Tertia pars dubij responsiua ad sxdecim rationes factas in principio.

Espondemus ad primũ: q᷒ si intelligatur de opinione uulgi falsum est q᷒ comunis opinio falli non potest. Nā ut ait augustinus in soliloquijs: ueritas nō se ostēdit nudā nisi paucissimis ꝛ ardentissimis amatorib⁹ suis. Presto sũt inmumera exēpla: Nā tempor̄ diluuij cũ cepissent hoīes multiplicari sup̱ terram: ueritas arcbani dei uni soli hominum noe credita fuit: ut sacra genesis narrat istoria. Et post diluuiũ in lege nature comunis opinio simulacrorũ falsa erat: particularis autem babrae uera erat. Sub lege uero scripta moyses. ꝛ infinita multitudo ad aquas contradictionis falso de aq̄ eductione opinabantur: solus minister eius iosue ꝛ calepb ueritati manus dederunt: sicut et exploratiouis tempore factum est Regum tempore omnes de idolis: comunem opinionem

sequebantur :solus tobias fugiebat consortia omnium:ꝛ ibat ad adorādū deū in ierusalem. Tempore passionis xpi:totius or bis opinio falsa erat:sola opinio sacrosancte ṽginis erat uera Et ut ad istoriam apocalipsis ueniamus:in primo ecclisie statu sub septē sigillis-omnis orbis in agnū cōiurauit.uera opinio in paucis martyribꝰ uera erat:qui etiā criptis se abscōdebāt a facie ire agni:ut hic liber ṗdixit-ꝛ euidentia facti oñdit .Si militer in secūdo statu eccl'e post cōstantinū reddita pace:sub septē tubis hr̄tici inualuerunt.quorum cōmunis opinio falsa erat:solius athanasij opinio uera erat.Post hec in tertio statu eccl'e sub septē phialis:uniuersus orbis uenit cōtra particula rem opinionē sacrosancte romane eccl'e:nestorini:iacobite:pe lagiani: donatiste:armeni:perse:medi:babilonij:arabes:siri:pa lestini: affri:libies:friges:ꝛ maumethiste :ꝛ greci.ac alij q̄ aut subijciunt' heresi maumethi:aut sapiunt contra agnum- sola uera fides ꝛ opinio in paucis latinis reseruata ē:qui sicut sub una gramatica ꝛ lingua latina militant:ita sub una uera ca tholica sancta romana ecclesia sunt. Sino de conceptione ꝛ alijs cōmunibus opinionibus:quorum ueritas-paucissimis eiꝰ amatoribus est credita. Non ergo communis opinio semper uera est-quando est uulgi:sed quando est plurium sapientum: ut ait aristotiles in topicis. Communis autem opinio sapien tum qui apocalipsim exponunt ad litteram:est ista. Antichri stus uerus non misticus est bestia habens duo cornua similia agno qui uenit sub septima tuba circa annum salutis sexcen tessimum sexagesimum sextum. Et ita communis ac uera opi nio est pro nobis. Ad secundam rationem nego minorem quia in hoc libro sequendo litteralem sensum apertissime po nitur ꝛ nomen ꝛ tempus ortus bestie. Ideo dicere oppositum: est aut in premeditata responsio:aut ignorantia. Sed dices Doctores non dicunt uenit:sed ueniet antichristus. Et respō demus qꝰ sequuntur modum loquendi antiquorum qui hanc

feptam maumeth ꝛ tribulationem ecclefie uniuerfalem a mau meth. ꝛ difceffionem uniuerfalem a rõano imperio ꝛ eccl'ia non uiderunt. Nos autem ꝛ ceteri litterales expofitores apoca lipfis. fecundum modum propriuz lr̃e loquimur. Preterea nos de capite huius fecte loquimur: illi. ad ultimam eccl'e plagã referunt: que nondum uenit fed a membris antichriſti futura eſt ut dicemus cap? xx? Sed adhuc queritur. Si antixp̃s mor tuus eſt: quomodo fulminabit in monte olìueti? Rñdemus q̄ caput ꝛ membra in facra fcriptura computantur pro una ꝑ fona: ut iacob ꝛ defcendentes eius uocantur ifrl': ficut dicit de us exodi iiij? cap?. filius meus primogenitus ifrl'. ubi ad lr̃am ifrael non dicitur iacob. fed eius fucceffores. Sic ꝛ antixp̃s in perfona mortuus eſt. fed eius fepta uiuet quoufq3 miracl'ofe fulminabitur in exercitu magne tribulationis ultime de qua loquemur cap? xx?. et ita non ẽ contradictio. Antixp̃s uerus ue nit: antichriſtus uerus non uenit. Antixp̃s uerus obijt: antixp̃s uerus non obijt: quia hec referuntur ad perfonaz. capitis ꝛ mẽ bra. Ad tertiam rationem dicit q̄ nihil addimus. fed quod eſt in textu littere fideliter expofuimus: quinimo cõtrarium ponẽ eſt de ueritate littere minuere. Quod q̄ʒſit aduertendum ipfi uiderint. Ad quartam rationem dicimus. q̄ ille aptationes auguſtini non funt lr̃ales fed allegorice: in quo fenfu preualuit ut fupradiximus. Nam ut patet tam per catholicos q̄ʒ hebreos ille textus ad. litterã intelligit' de fampfone qui fuit de tribu dan. Senfus autem alegoricus eſt. q̄ ficut dan fuit ex ancilla iacob non ex libera: ita maumeth antichriſtus futurus erat ex ancilla fiue idolatra gente non fideli: ficut ipfe in alchorano inducit deum ad fe ita loquentem. Pauper inquit fuiſti ꝛ dita ui te: idolis feruiſti ꝛ uocaui te. Et fimiliter patria eius eſt babi lon miſtica. non litteralis: q̄ʒadmodum ioannes dicit. In frõte inquit eius fcriptum eſt. Myſterium Babilon mater illa forni cationum. Ni de ueteri idolatra ort⁹ ẽ: q ꝑmũ babilonie cepit

Christus quoque ad litteram exprobat corozaim et bethsaidem quia noluerunt eum recipere: et ad sensum misticum ibi nutritur heresis et septa maumeth fortius quam alibi. Sensus tamen misticus non inducit argumentum: quia ut ait dionisius: mistica theologia non est argumentatiua. et ita solutum est argumentum quartum quintum: et sextum. Ad septimam rationem dicimus: quod dictum danielis: habet duas expositiones. Nam communiter dicitur quod tempus et tempora et dimidium temporis: significat tres annos cum dimidio. Et secundum hoc dicimus quod ad litteram tantum durabit bellum et persecutio ultima gog et magog: que est gens saracenica et uerus antichristus: de quo bello secundum catholicos ad litteram loquitur. xx. ca: ut ibi exponemus. Et ita stat quod antichristus uerus iam uenit: et ultima eius persecutio et interitus non uenit. Sed alij profundius dicunt: quod daniel ad litteram loquitur de duratione septe eius: et ita tempus et tempora et dimidium temporis: non accipitur pro tempore: sed pro temporali regno. Ad horum igitur intelligentiam sciendum est primo: quod sacra scriptura sepe ponit temporis nomen: pro re temporali: sicut dauid accipit in psalmo dicens. Dies diei eructat uerbum: et nox nocti indicat scientiam. Et apostolus dicit. Dies mali sunt. Nam dies accipiuntur non pro tempore sed pro temporalibus hominibus: qui dies et noctes uiuunt. Secundo nota quod tres sunt partes totius terre habitabilis. secundum cosmigraphiam: quarum prima est africa: a nilo inchoans usque ad extremum occidentis. Cui opposita est secunda pars orbis europa: a fluuio tanais usque ad extremum occidentis ispanie. Tertia pars orbis est asia maior: et est dupla ad qualibet istarum. Egiptus igitur est regnum mundi unum; continens totam africam. Babilonia est secundum: continens totam asiam. Roma est tertium: continens totam europam: iam in duo imperia partitum. uidelicet latinum et constantinopolitanum. Dicunt igitur huius doctores: quod cum daniel loquatur ad litteras de regnorum successione: patet quod ibi tempus accipitur pro temporali magno regno

Cum ergo daniel ibi dicit: tradentur in manū bestie omnia re
gna per tempus ⁊ tpa ⁊ dimidium tēporis: sic exponēdum est.
Manus antixpi ⁊ mēbra sunt eius septa: igitur non maumeth
in persona, sed manib⁹ ⁊ membris eius tradētur omnia regna
q̄ extenduntur ꝑ tempus, idest temporale regnum affrice, quod
primo inuasit. Idē tēpora siue temporale regnū asie, quod secun
do inuasit. Et q2 est duplum ad affricā: dicit in plurali tpra. Ul
timo ꝑ dimidiū tēporis: ē dimidiū imperiū europe quod ē cōstā
tinopolitanū: reseruato latino. Harū expositionū: prima est mi
stica ⁊ nō litteralis: q2 ad lrām falsum est ⁊ impossibile, ut anti
xps in persona tribus ānis cū dimidio ꝑcurrat uniuersū orbē
⁊ capiat omnia regna ēt si uolaret. Secunda est ad litteram: q2
ad lrām loquit̄ de successione regnoꝝ maumeth ⁊ xpianorum:
⁊ de bello eorum. unde angelus clare successionem exposuit di
cens danielis. vij. c°. Cum omnia regna tradita fuerint in ma
nu bestie ꝑ tpūs: ⁊ tempora: ⁊ dimidium tpris: tunc iudiciū dei
sedebit contra bestiam: ⁊ duo libri siue due sententie aperien
tur: in quarum prima decretum ē, ut auferatur potētia a bestia:
⁊ conteratur: ⁊ dispereat in eternum. In secunda uero est de
cretum ut ista magnitudo ⁊ monarchia regni que est subter
omne celum: detur populo sanctorum altissimi. Et ita ex his pa
tet, q̄ communis ⁊ prima expositio est uera in dicto sensu misti
co: ista uero ultima est litteralis ad mentem danielis ⁊ angeli.
Ad octauam dicimus: q̄ minor est falsa: quia maumeth satisfa
cit omnibus dictis desiderijs. Primo quidem spiritualibus: q2
strictissime ordinauit elemosinas: orationes: reuerentiā dei ac
sancti nominis eius ⁊ templi. ⁊ usq3 hodie deuotius q̄3 christi
ani sequuntur exteriores religionis actus. Deinde satisfacit
auaris: quia precetēris laudantur in salariando, donando, diuiti
as asequendo: quinimo omne lucrū eis conceditur. Quod autē
sint in concupiscentijs feminaꝝ non solum euidentia facti: sed
alcoranū ostendit statuens, ut tot uxores habeāt, quot nutrire

poſſunt:⁊ quater repudiare⁊ reacceptare:laudantq; miraculũ
illud maumeth: q ei deus in coeundo tribuit uirtutem q̃dra
ginta uirorum. Hec ſunt ꝓdigia mendacia his qui ꝑeunt ſecũ
dum aplm:quibus ſeducuntur ſi fieri poteſt etiam electi chriſti
ani:quia ad litteram fidem negant uel moti libidine:uel auari
tia:uel ſimulata religione. Ad nonã dicimus:q in materia
argumenti eſt triplex defectus. Primus defectus ẽ: quia in con
grua aptant teſtimonia littere: Nam ad litterã illi duo teſtes ñ
ſunt enoch ⁊ helias. Nam iſti non pugnant cũ beſtia antixpo
hñte cornua ſimilia agno: ſed cum alia q̃ hanc p̃cedit ut patet
in lr̃a. Et huiuſce falſitas clarius apparet in litt̃ea capli:x.⁊ xj
quia q occidendi erant ante aduentum ãtixp̃i:r idiculum ẽ di
cere occidendos poſt eius aduentum. Sed illi occidendi erant
ſub tuba ſexta⁊ beſtia oriunda erat ſub ſeptima ut patet cap.°
xj°.xij°.xiij°.in cuius fine ponitur ortus beſtie ſimilis agno. Er
go ridiculum eſt dicere q ad lr̃am intelligatur de enoch ⁊ he
lia :ſed ad ſuam uoluntatem ſcripturam nituntur trahere re
pugnantem. Secundus defectus eſt:quia ponunt q enoch ſit
uenturus cũ helia:q nuſq̃ apud ſacros canones inuenitur.
Tertius defectus eſt:quia dicunt q helias ſit uenturus in ꝑſo
na:cũ tñ hoc ſit magis iudaizare q̃ recte ſapere ut patebit.
Pro quo nota q de helia ſunt due opiniones:quarum ſecunda
magis congruere ueritati uidetur. Prima eſt auguſtini: q in
xx° de ciuitate dei ponit eum in perſona uenturu:⁊ pro ſui opi
nione nil aliud adducit niſi quia comunis opinio eſt:⁊ q tra
ſlatus eſt in paradiſum terreſtrem. Et hanc recitat beatus aqui
nas noſter in iiij° ſententiarum. Et ſi hec opinio eſſ uera:tũc
ad rationem eſt dicendum q helias non pugnabit cum perſo
na antichriſti quia ipſius perſona dicitur pſeudo propheta ſ
pugnabit cum beſtia ſiue ſepta eius:que ultimis temporib⁹ ue
niet cum gog ⁊ magog. Littera tamen illa apocalipſis nõ eſt
de eo niſi forte miſtice:⁊ ſub aliqua ſimilitudine. Sed beatus

Jeronymus: xp̄s: ⁊ gabriel archangelus: exponunt omnia de helia mistico ⁊ non in persona. Malachias enim ultimo fuit autor huius opinionis de aduentu helie: dicens: Ecce ego mittam uobis ãgelum meum: q preparabit uiam ante faciem meã Et cõcludit in fine. Ecce ego mittam uobis heliam tesbiten- qui conuertat corda patrum ad filios. Christ⁹ igitur qui ad litteram disputans cum iudeis- a litterali sensu arguit- cum solum sciret litteralem esse argumentatiuum: ita dicit. Quid existis uidere? pphãm? Etiam dico uobis plusq̄ꝫ prophetam. Ipse enim est de quo scriptum est. Ecce ego mittam angelum meũ qui preparabit uiã ante faciem meam. Gabriel quoqꝫ de ioanne similiter exponit dictum capitulum. ita dicens ad zachariam. Ipse precedet eum in spiritu ⁊ uirtute helie: ut conuertat corda patrum ad filios. Similiter ieronymus super malachiã uocat iudaizantes. eos qui putant heliam in persona uenturum: ita dicẽs. Judei inquit- ⁊ iudaizantes hr̃tici dicũt: heliã uẽtur̃ añ saluatoris aduentum: Unde discipuli in euangelio: questionẽ xp̄o proponunt dicentes. Quid est quod pharisei dicunt- q̄ helias uenturus est: ⁊ restituturus est omnia? Quibus dixit. Helias iã uenit. Et si uultis recipere: ioannes ipse est helias. Hec ieronymus litteralis doctor. Et ad augustinũ est dicendum ut ibi ait ieronymus: q̄ illam opinionẽ de persona helie induxerũt pharisei ⁊ primi iudaizantes xp̄iani: quorum tunc magna erat copia. Et ideo sequens opinio fidelium: habuit radicẽ a uulgo iudaizante: non ab apl̃is: ⁊ xp̄o: ⁊ sapientibus euangelij. Ad illã quoqꝫ: quare sit in paradiso terrestri reseruatus: respondet ieronymus eodem capitulo malachie- dicens. reseruatum fuisse- ut ueniret cum moyse in montem thabor- ad christi transfigurationem: ⁊ redderet discipulos credulos de excessu quem completurus erat in ierusalem: ⁊ quia tunc fides nutrienda erat.

In fine uero mundi non helias in persona: sed uirtus helie dabitur choro predicantiũ ⁊ confortantium fideles contra septã

maumethi antixp̄i. Legatur igitur ieronymus super ultimo ca° malachie prophete: ⁊ concludet lector id quod ⁊ nos. ⁊ ita ró nona nihil ualet: in qua quidā robur posuerunt uulgaris opinionis: que tamen nō ex toto est falsa: qꝛ enoch cesar xp̄ianissimus: ⁊ elias erit pōtifex maximus cum predicatoribus: pugnātes contra exercitum antixp̄i gog ut dicemus cap° xix° ⁊ xx°.
Ad decimam rationem: negamus ꝙ illa non sint completa in maumeth: unde nicolaus de lira ⁊ alij litterales dicunt ꝙ ignis ibi accipitur pro angelo: iuxta illud psalmi. Qui facit angelos suos spiritus: ⁊ ministros flāmam ignis. Maumeth autem caduco morbo laborans fingebat se cadere ex illustratiōne angeli descendentis de celo: ⁊ sibi loquentis. Et quia hoc non erat uerum: ideo subdit euangelista: ꝙ hec signa fecit in cōspectu hominum non dei. Et apostolus p̄me ad thessalonicen̄ ultimo dicit: ꝙ aduentus eius erit in omni uirtute ⁊ signis ⁊ ꝓdigijs mendacibus non ueris. Magister tamen ricoldus ordinis p̄dicatorum qui peragrauit omnem orientem ⁊ composuit tractatum illum eximium contra alcoranum: qui incipit. narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sꝫ n̄ ut lex tua: dicit in suo itinerario: ꝙ cum esset in niniue ⁊ babilonia: uidit in eis uiros mire abstinētie: nudos asperrima hyeme: ⁊ quidam ex eis inquit nudis pedibus calcant ignem ⁊ extingunt. Quomodo autem dedit sp̄m imagini ⁊ locuta ē. Exponit nicolaus de lira cum beato augustino xx° de ciuitate dei c° viij° ⁊ xiiij°. Bestia inquit est septa impia contraria ciuitati ⁊ legi xp̄ianorū: ⁊ sūt saraceni. Pseudo aūt eius ꝓphā ē ipse maumeth uerus antichristus. Imago est simulata eius lex: q̄ ꝓfitetur uelut uerā fidē: ⁊ nō est. Huic legi dedit maumeth sp̄m loquacem qui ē effectus ꝓmulgationis: ⁊ obseruationis eius: ita ut maximis terroribus ⁊ clamoribus loquatur contra sanctā ciuitatem christi. Ad undecimā rōem pꝫ ex dictis rn̄sio: ꝙ omnia ꝯplectissima fuerūt in maumetho: qꝛ per se in psōa uēit tm̄ in sabea ꝓuincia arabie: ⁊ per suc

cessores uniuersam destruxit ecclesiam. Et similiter ad duode cimã rõnẽ dicẽdũ est: qꝛ uere aduersatur agno: ⁊ extollitᷣ supra omne quod dicitur deus: aut quod colitᷣ. Extollitur enĩ supra omne qđ dicitur deus, q sũt imagines sanctorum, ⁊ crucifixi. quas tãq̃ spuritias extimat. Et similiter extollitᷣ supra id quod in eis colitur: dicens xp̃m non passũ: mortuũ: aut sepultum: ne gans eius diuinitatẽ: ⁊ trinitatem ꝑsonaꝝ. Sedere autẽ in scup turis sãctis sepe ꝑ imperare ponitur: iuxta illđ marci ultimo. se det adextris dei. Et maumetb. Sedet in tẽplo dei: qꝛ uniuersis christi ecclesijs, affrice, asie, ⁊ europe medietati impat. Et ostẽ dit se tãq̃ sit deus: idest nũcius dei, ut ait glosa, in lectura pe tri de tarantasia. Et saraceni nibil aliud clamant, nisi boc. De us est deus: ⁊ maumetb solus uerus nuntius eius. Ideo bec ra tio concludit pro nobis. Ad terdecimã dicimus, ꝙ iã receperũt eum iudei ꝓ dño: ut euidentia facti a principio ostendit: quia ei adbeserũt: q̃q̃ se deceptos inuenerint. Rẽ banc etiã a saracẽis accepi Nã ferme quatuor annis elapsis saracenorum sacerdos ex granata genuã ueniens: ⁊ cellã nostram uisitans: postq̃ ne gatiuã dedi de recuperandã quadã saracena baptizata ꝓpter quã uenerat: sermo de fide babitus ẽ. Intulit tandẽ de iusticiã sermonẽ: nibil bñs quod de fide respõderet. Cepi cũ a princi pio urgere de maxima iniusticia eoꝝ, ꝙ nulla ratione aut colorᷣ iusto, sed ut latrunculi, omnia regna xp̃ianoꝝ ui armoruꝫ subri puerunt: in affrica, egypto, asia, palestina, ⁊ europa. Rñsio bec fuit. Habent inquit nr̃i ꝑceptum a maumetb: ut xp̃ianis ꝑpetu um inferãt bellũ: ꝙ uocati ab eo, tributũ dare renuerũt. Et ego Cur iudeis estis ꝓpitij? Quia inquit eum uolũtarie, ꝓ dño su sceperunt. Ecce impletum ẽ ꝙ xp̃s ait. Ego inquit ueni in no mine patris mei ⁊ nõ suscepistis me ꝓ dño: sed dixistis non ba bemus regem nisi cesarem. Alius maumetb uenit in nomine meo dicens se paraclytuꝫ post me ⁊ nũtium dei: illum suscipie tis: Quod etiã q̃ꝫ uerum sit uidimus: quia capta constantino

poli a turcho.factus est iudeoꝝ concursus mari ⁊ terra dicētiū messiam apparuisse suum. Ad decimamquartam rationem, dicimus: q̄ hoc erit postq̄ eccl'a potietur triumpho gog ⁊ magog: ut dicemus in lr̄a xx. ca. Stant enim hec duo simul ut diximus q̄ antichristus sit mortuus in persona: ⁊ antixp̄s uiuat in sua septa: quia caput ⁊ membra p̄ una persona cōputantur in sacra scriptura. Ad decimāquintam rationem dicimus: q̄ sp̄s oris iesu erit eius uolūtas liberandi xp̄ianos: hō autē peccati est gog ⁊ magog sequens instituta āticbristi dicti maumeth: quē dn̄s iesus interficiet: quia non uiribus christianoꝝ sternet tam ualidus exercitus: sed uoluntate iesu dn̄i nostri: ut dicem⁹ xviij°. ⁊ xix°. ⁊ xx°. capitulis. Ad decimāsextam rationē dicim⁹ q̄ non potest p̄bari p̄ scripturas q̄ mors capitis sit futura circa finem mūdi: sed totius corpis ut patet ezechielis xxxviij°. c°. ⁊ xxxix°. eiusdem ⁊ xx°. c°. huius apocbalipsis. Nec tamen dicitur circa finem mundi. q̄ statim sit futurum iudicium. ymo cōsonat dictis xp̄i ⁊ lactantij: diu post uicturos fore christianos in pace: quia prima resurrectione celebrata que erit totius ecclesie reformatio: homines diu tranquille uiuent ante ultimā resurrectionem. Unde mathei xxiiij. ait. Sicut fuit in dieb⁹ noe ante diluuium: quando erant bibentes ⁊ comedentes ⁊ nubētes ac nuptui tradentes usq̄ in diem quando intrauit noe in archam: ⁊ non cognouerunt donec uenit diluuium ⁊ tulit omnes: ita erit aduentus filij hominis: Non enim dicitur illustratio aduentus iesu finis subitus mundi. sed illustratio ac reformatio ecclesie. ut dicemus infra.

Explicit primus tractatus declaratiuus. quindeciȝ capl'orum precedentiuȝ. Incipit Secūdus declaratiu⁹ a captōe cōstātinopolitana usq̄ ad finē mūdi. cuius p̄ncipiū ē apocalipsis decimūsextum capitulum:

¶ Audiui uocem magnã de tẽplo: dicẽtẽ septẽ ãglis.
e ⁊c. Quisquis uis ultimã notitiã ⁊ sũmã delectationẽ
hui⁹ scẽ apocalipsis consequi: ante te habe apocalipsiȝ
⁊ postq̃ȝ lr̃am ꝑ te legeris: uide hãc explanationem. Igit̃ p̃esu
positis cronicis, quas gratia breuitatis omittimus: tria in
hoc c.° sũt p̃mittẽda. Primũ ẽ ut aiunt doctores: q̃ septẽ sigilla
fuerũt septẽ potissime ꝑsecutioẽs tẽpore martiꝝ. Deinde secute
sũt septẽ tube: q̃ fuerũt septẽ magne hereses post cõstãtinũ: q̃rũ
ultima fuit heresis maumethi: q̃ dicitur pseudo propheta ⁊ be
stia est septa eius. Septem uero phiale, ut hic ait ioãnes. sũt sep
tẽ ultime plage eccl̃e: illate ab hac bestia. Et q̃ sm̃ oẽs lr̃ales
doctores hee plage ꝑtinẽt ad tp̃a bestie post septẽ tubas: patet
quosdã male exponere referẽdo huius capl̃i plagas aliquas ad
saracenos: aliquas ad hereses. q̃ hr̃um plage ꝑtinẽt ad statum
tubarũ ⁊ nõ phialaꝝ. Secũdo p̃mittẽdũ est tã sm̃ lr̃ales exposi
tores, q̃ȝ etiaȝ btm̃ thomã p̃ma ꝑte. q. c xiij: arti.° vj.° q̃ angl̃i ap
pellantur principes ⁊ custodes regnoꝝ ⁊ prouinciarum: q̃ ꝑꝑ
defectum ⁊ culpam hominũ: permittunt homines pati aduersi
tates ⁊ mala. Tempore autẽ maumethi uenit uniuersalis disces
sio ecclesiarum ⁊ regnorum ab obedientia tam romani impe
rij q̃ȝ romane ecclesie. Et idcirco merito talis rebellionis ⁊ he
resis: iussit deus septem ãgelis ut effũderẽt super dictas eccle
sias ⁊ regna phialas ire sue siue saracenos quia sicut in phia
la continet̃ liquor ad uoluntatem dei: sic in saracenis conti
nentur flagella ad uoluntatem dei. Ideo angeli dicuntur effũ
dere phialas quia ꝑmittunt effundi saracenos in xp̃ianos ⁊ re
gna heretica: Tertio notandum est: q̃ septem capitula sequen
tia loquuntur de statu ecclesie deformate sed reformande: q̃a
in p̃n̄te sextodeciõ c.° ponãtur septẽ plage eccl̃e: q̃ idcirco dicũt̃
ultie q̃ nl̃la alia ẽit: sȝ absterget de⁹ oẽȝ lachrimã scõꝝ xp̃iãorũ
In c.° vo xvij.° põit̃ tp̃s dãnatiõis ⁊ destructõis saracẽoꝝ, quo
ad initiũ. In xviij põit̃ p̃ma xp̃iãoꝝ uictoria p̃ncipal̃i ꝯ turcos.

In xix° ponitur secunda uictoria contra soldanum ꝛ arabes sa
beos. In xx° uero ponit̃ uniuersalis triumphus: contra ãtixp̃i
exercitum gog ꝛ magog. In xxi° ponitur reformatio ecclesie
quo ad uniuersalem fidei ꝛ euangelij susceptionem: ꝛ anathe
matizationem omnium hr̃sum ꝛ opinionũ falsarum; ꝛ quo ad
religionis ꝛ obedientie ordinẽ. In xxij° ponitur status omniũ
fidelium quo ad uite cõuersationem ꝛ expectationẽ future bea
titudinis. Hec igitur septẽ ultima capl'a. nobis exponẽda reliq̃
runt p̃res: iã expositis alijs quindecim capl'is p̃cedentibus: q̃ ad
litteram sub eis cõpleta sũt. P̃ns igitur sextũdecimũ capl'm di
uiditur in tres ptes principales. Nã p̃mo ponit̃ flagellatio ec
clesie affricane. Secũdo: asie maioris. Tertio: medietas̃ europe
Et ideo clarũ erit: quod ait daniel vij° c° Tradẽt̃ inquit in ma
nu bestie omnia regna: p tempus ꝛ tp̃a: ꝛ dimidium temporis
Primo igitur ponit affricã punitã sub tribus plagis trium an
gelorũ: quorũ primus puniuit arabiã: cuius metropolis ẽ bosra
p quo nota q in metropoli arabie cui p̃erat berillus archiep̃s
ceperũt hẽses circa tẽpora origenis ut traditur in ecclesiastica
istoria: hec ẽ arabia sabea in q̃ ẽ mecha: in q̃ ortus ẽ maumeth
pseudo ppheta. et q2 hoc regnũ fuit cũ suo p̃triarcha alexãdri
no principalis causa omnium hẽsum ꝛ recessionis a scã roma
na ecclesia: idcirco angelus eius custos effudit p̃mã ire dei phi
alã: pmittẽs ibi nasci caput peccati antixp̃m ꝛ pseudo pphetã
maumeth q cepit ibi cogere ad circuncisionẽ ꝛ blasfemiã xp̃i
ꝛ psecutionẽ uniuersalẽ fidei: ꝛ susceptionẽ sui caractẽis q est
circũcisio ꝛ alcoranus: sicut caracter xp̃i ẽ bap̃s ꝛ euãgl'm: Et ita
lr̃a p̃me ptis allegat̃ Ego inqt ioãnes audiui uocẽ magnã dei
turbati de tẽplo ecl'e p̃cipiẽtẽ septẽ ãgl'is qb' datũ ẽ in p̃cedẽte
c° inducẽ. vij plagas istas. Ite o ãgl'i ꝛ effũdite vij pncipales fi
alas ꝛ uictorias saracẽoꝝ ꝯ t'rã scismaticã xp̃ianoꝝ. ꝛ q2 p̃ceptum
scm̃ ẽ: iõ seqt̃ executio dicẽs: Et p̃m' ãgl's q ẽat custos ecl'e ara
bũ ꝛ ismaelitãꝝ hr̃ticoꝝ abijt ad exeq̃ndũ mãdatũ ꝛ efudit fialã

ſuam ⁊ ultionem in terram ipſorum:⁊ nato maumetb factum
eſt ſeuum uulnus circūciſionis:⁊ peſſimū-abnegatiōis euāngelij
in illis agarenis qui ſuſceperunt caracterem circunciſionis.⁊
adorauerunt imaginem beſtie.q̄ eſt alcoranū. O q̄ꝫ peſſimum
fuit uulnus. Nam abnegata fide-ſuſceptoqꝫ alcorano ⁊ circun
ciſione-arabes-mouerunt arma ceteris xp̄i eccleſijs:eaſqꝫ uſqꝫ
bodie deſtruxerunt:multa cede ſāguinis xp̄ani. Et bec ē prima
plaga affrice. Secunda plaga fuit-ut aiunt iſtorici q: ſergius ⁊
p̄triarcba alexandrinus cū maumetbo ſentientes-dato ſaracēis
dictis tranſitu:breui temporis ſpacio egiptum- ⁊ .omnia maris
littora obtinuerunt ab alexandria uſqꝫ ad extremū occidētis
auſtri;⁊ mari tranſmiſſo yſpanias in europa ſubiecerunt. Et q:
p̄triarcba alexandrinus dedit uiā ⁊ opinionē ſue bereſis a prin
cipio:idcirco in calce precedentis capituli dicitur:unū ex q̄tu
or animalibꝰ dediſſe ſeptē pbialas:q: ut ait ariſtotiles in p̄mo
de celo-⁊ mūdo:principiū eſt fere totū rei. Legat̃ igit̃ lr̄a ſic
Et ſecūdus āgelus cuſtos africani ⁊ yſpani littoris ⁊ egipti:⁊
inſularum eius:effudit pbialā ſuam ſiue ſaracenos in mar̃ affri
canum:⁊ factus ē tāq̄ꝫ ſanguis mortui q: multa cede xp̄ianoꝝ
ceperūt om̄s eccl'as ⁊ regna eius:⁊ in dicto mari mortua eſt
omnis anima uiuēs q̄ ē anima fidel'. Nā ut ait abacucb.ij°. c°.
Iuſtꝰ ex fide uiuit. Ad litteram enim nullus remāſit ibi fidel':
ſed om̄s aut trucidati ſūt:aut alcoranū ⁊ circūciſionē ſuſcepe
runt .⁊ bec fuit ſecunda plaga affrice. Tertia plaga affrice
fuit: quia ſaraceni babito uniuerſali littore eius collectis maxi
mis copijs ad affrice interiora ſe contulerūt:⁊ ceperūt maxiā
regna br̄ticoꝝ numidie-libie-mauritanie-tingintane-⁊ bꝰmōi
Hij affri br̄tici erāt tp̄e ſācti auguſtini:q arrianā br̄ſiꝫ ſecuti:
⁊ uuādalis adiūcti:om̄s catbolicos trucidauerūt: Quare coruꝫ
ſāguinē deꝰ-p̱ fialas ſiue ſaraceōs ultꝰ ē: Iō ſic legat̃ lr̄a bꝰ pla
ge. Et tertꝰ āgl's q ē cuſtos eccl'aꝝ ⁊ r̄gnoꝝ dcōꝝ efudit fialā ſuā
ſiū exēcitū ſaracēoꝝ ſr̄ fluia ⁊ fōtes aq̄ꝝ iterioris africe:⁊ fc̄s ē

ẽ in eis ſãguis ⁊ cedes. q: ſaraceni trucidabãt hr̃ticos ad talia
loca occurrantes: ⁊ ſãguine rubricabant̃ aque. Et ne putes de
um crudelem: iã q̃rtus ãgl's hoc laudat dicens. Tu dñe q̃ eras
ab eterno. ⁊ es immutabilis: utiq; es iuſt⁹: q: recta ſunt iudi
cia tua: q̃bus ſanxiſti. ut q̃ gladium ſine miſericordia accipit: gla
dio ſine miſericordia pereat. Iſti autẽ numide feroces hr̃tici uuã
dalis adiuncti: effuderunt ſiñ miſericordia ſãguinẽ catholicoꝝ: ⁊
ꝓphãꝝ ſiue epõꝝ ⁊ doctoꝝ ꝓphãs ⁊ legẽ exponẽtiu. Ergo iu
ſte dediſti eis bibere ſãguinẽ ſub gladio ſaracenoꝝ: ut digni
ſunt. Et iſte q̃rt⁹ ãgelus collaudat tres precedentes plagas af
frice: ut intelligas ſuã quoq; plagã futurã in aſia iuſtã fore. De
inde ut intelligas ẽt oẽs ſequẽtes plagas iuſtas: idcirco etiã ſe
quentes ãgeli idipm cõfirmãt. dicit igit̃ textus. Et exiuit de al
tari celeſti uox alia q̃ eſt laudatio quinti ⁊ ſexti ⁊ ſeptimi ãgl'i
ita dicens. Etiã dñe creator: ⁊ deus gubernator: ⁊ omps cui reſi
ſti nõ põt: iudicia tua ſunt ṽa ⁊ iuſta. uera q̃dẽ ⁊ rõni cõgrua
q: cõſonat rõni ut iudiciũ ſine miſericordia fiat illis: q̃ nolunt fa
cẽ miſericordiã ꝓxiõ ſuo. Iuſta autẽ: q: iuſtum eſt ut ſubdãt̃ lu
po maumeth: q̃ nolunt ſubijci agno ⁊ eius uicario põtifici ma
ximo. Hec eniz ſola cauſa prima eſt. quare deus omẽs eccleſias
tradidit antixpõ ſiue maumetho: hec de pma pte. capl'i ſunt
dicta: nunc narrat ſecundo quomõ aſia maior ꝑuenit ad man⁹
beſtie: ſub tribus angelis ſequentibus. Horum angl's cuſtos pa
triarchatus ieroſolimitani: effudit ſaracenos in ſiriam: ⁊ pale
ſtinaz: quia ab obedientia ſancte romãe eccleſie receſſit ⁊ gre
cis conſenſit. Igitur ſic legatur littera. Et quartus angelus q̃
eſt cuſtos patriarchatus ieroſolimitani effudit phialã ſiue exer
citum ſaracenorum in ſolem ſiue ieruſalem in quo uiget in flu
xus ſolis: ⁊ in quo ortus eſt ſol iuſticie chriſtus: ⁊ datum eſt illi
ut affligẽt illos ſciſmaticos eſtu ⁊ igne: ſiue pp eſtũ ⁊ ignẽ. Nã
hii ablatiui ꝯſtruũt̃ ex ui cãe obiectiue q: eſt⁹ ſciſmatis: ⁊ ignis
ardenꝭ hr̃ſis. fuerũt obiecta h⁹ flagelli. Illi ſũt hoiẽs eſtuauerũt

magno ēiuſciſmatis recesserūtq; ab uuione romane eccl'e ⁊ blaſſemauerūt. nomē dn̄i ieſu hn̄tis poteſtatē ſup has plagas derogātes nomini ſcō xp̄i q̄ ē petra: dicētes in ſucceſſore petri nō eſſe uicariatū uniuerſalem xp̄i. Jmo poſt admōitionē eis fa ctam nō egerūt penitētiā: ut darēt gloriā deo agno: q̄ oues oēs cōmiſit petro ⁊ ſuis ſucceſſoribus: ſed uſq; in hodiernum diem obſtinati ꝑmanēt. Et ita ꝑma ps aſie maioris plagata ē. Alia plaga fuit: quia karolus magnꝰ inuictꝰ ceſar xp̄ianus oēs yſ panias excepta beltica granata: ⁊ totā ſiriā r̄ſtituit xp̄iāis. Sed pꝰ eius mortē hec uictoria fuit occaſio q̄nti flagelli. Naz ſara ceni q̄ in yſpanijs remāſerunt: incurſiōibꝰ frequētibus ſangui nē xp̄ianū fuderūt. Ceteri collectis iterum uiribus: ⁊ ieruſalē ac ſiriā recupantes ferocius ⁊ crudelius: in xp̄ianos debacati ſūt. ⁊ iō hec lr̄a legit̄ ſic. Et quintus āgelus q̄ erat cuſtos karo li magni effudit phialam ſiue exercitū karoli ſup ſedē beſtie in ſiria ⁊ yſpania: ⁊ factū ē regnū eius tenebroſū: q̄a utrāq; ſe dē karolus tulit a beſtia. Et illi hoiēs ſaraceni incitati māduca uerūt linguas ſuas p̄furia ⁊ dolore ꝑditionis regnoꝝ dictorum ⁊ in his doloribus n̄ fuerūt cōuerſi ad fidē ⁊ penitētiā: ſ; obſti natiꝰ blaſſemauerūt xp̄m: ⁊ crudelius blaſſemi ſiriā inuaſerunt Et ita r̄dūdauit uictoria in quintā plagā eccl'e. Sexta eccl'e pla ga fuit deſtructio omniū aliaꝝ eccl'aꝝ maioris aſie. p̄ q̄ notādū ē q̄ tigris ⁊ eufrates cingūt meſopotamiā: ⁊ tutabāt oēs reges xp̄ianos oriētales babilonie. niniue: ſuſis: ⁊ ꝑtoꝝ ac medoꝝ: hii cū p̄triarcha āthiocēo hēſi; n̄ſtorij ſecuti. tādē ſub beſtie impio uenerūt. ⁊ ſūt in eis ſaracēi obſtiātiſſimi ꝑꝑ tres opiōes falſaſ q̄ ibi uigēt: quaꝝ ꝑma ē totiꝰ ſepte q̄ alcoranū ſit ſcriptū in ce lo. ⁊ ꝑꝑea nll'a lex alia ē va ſ; deceptoria. Secūda opinio ē pſe udo ꝑphē maumethi q̄ ip̄e n̄ miſſꝰ fuit in miraclis ſ; gladio. Jdeo dicūt oē; aliā defenſionē fidei uanā eſſe niſi illam que ē ꝑ gladiū. Tētia opiō fuit cuiꝰ dā hali r̄giſ pſidiſ q̄ dixit ſe r̄ſurē tuꝝ: ⁊ tūc xꝰ q̄ adhuc uiuit eficiet̄ ſaracēꝰ cū oībꝰ xp̄iāis: ⁊ ut dic̄

ricoldus in suo itinẽario se uidisse in baldaco siue babilõia: rex psidis omni ãno parat mulã expectãs cũ toto pplo-si bali resurgat: ꝛ xp̃s cum christianis efficiatur saracenus his tribus opini onib⁹ falsis: obstinatissimi ꝑmanẽt. Sic igitur debt elegi hec lr̃a. Et sext⁹ angelus custos ecclesie anthiocene: effudit suam phialam ꝛ saracenos in flumẽ illud magnum eufrates: ꝛ cepe runt anthiochiam ꝛ mesopotaniam: ꝛ ita siccauit aquas illius fluminis: qꝛ cum primo ꝓhiberent saracenis transitum ad oriẽ tales xp̃ianos: tunc meabiles facte sunt eis. Et hoc fecit ãgelus ut regibus saracenorum prepararetur uia eundi-ad reges xp̃ia nos scismaticos ꝛ hereticos: qui sunt ab ortu solis. Qua ca pta: ego ioannes uidi tres sp̃us siue tres immũdas ꝛ mendaces opiniones: que exibant in modum ranarum solo clamore illas defendentium: ꝛ exibant ex triplici ore. Prima ꝙ xp̃us-ꝛ xp̃iani efficientur saraceni exibat de ore draconis bali: quia. ut pa tet in expositione raimundi ꝛ nicolai de lira: draco: superi⁹ si gnificauit regem persidis cosdroe. Secunda uero de ore bestie septe saracenice: ꝙ nulla lex sit uera-scripta in celo: nisi alcoranum. Tertia autem: de ore pseudo prophete mau meth: ꝙ deus non querit aliam opinionem legis: ꝙ̃ per gla dium. Hee autem tres probationes cum ab instigationes demo nij processerint: dicuntur tres spiritus demoniorum. qui faciũt signa ea ꝙ continue quasi miraculose crescunt ꝛ prosperan tur contra ecclesiam: ꝛ facile mouent reges terre saracenorum ad prelium contra christianos: usqꝫ ad diẽ magne ultionis ꝯple te contra scismaticos ꝛ hr̃ticos. Ego iesus uenio cito ꝯ uos scis maticos. sicut fur. Ad lr̃am enim saracẽi sicut fur inopinate ir ruẽtes: omnia sũt ad uotũ cõsecuti. Et qꝛ inter huiusmõi fluct⁹ ꝓuidebat eccl̃a-romanã nauiculã-sancti petri saluandam: ideo subiũgit. Beatus populus latinus qui uigilat in extirpatione heresum per inquisitores hr̃tice. prauitatis: ꝛ custodit uestimẽta siue pplos suos sub fide-ne denudet eis a saracẽis sic cetẽ eccl̃e

hereticorum :quorum deus turpitudinem heresis uidit ⁊ ul
tus est per saracenos .Et deus iã sub septimo angelo cõgre
gabit illos saracenos ad ultimã uindictã:in locum q̃ dicitur
hebraice ermagedon:latine autẽ cõsurrectio ſm Jeronimum.
hec ẽ grecoꝝ eccl'a ad quã paul⁹ de cõsurrectiõe scripsit dicẽs
ad colosẽses. Si cõsurrexistis cũ xp̃o-q̃ sursum sunt q̃rite. Et
forte ad hãc insulã ultimũ impetum ⁊ conatũ faciẽt:q̃ cã erit
cõcitationis latinoꝝ ⁊ destructionis saracenorũ hec de plagis
sex affrice-⁊ asie dicuntur:nunc ad europam stilum uertit ⁊
phialam. Nota igitur q̄ initium plage describit nunc:finẽ
uero ponit in sequente capitulo.Pro quo reminiscẽdum ẽ isto
rie episcopi tiri ⁊ ptolomaide-q̄ anno salutis.M⁹ c⁹ Gotfri
dus billon dux lotoringie cruce signatus maximis collectis ui
ribus ad recuperandam ierl'm ꝓfectus est. In cui⁹ exercitu nar
rantur fuisse sexies centena milia.qui tam̃ catholici ab impera
toribus constantinopolitano ⁊ trapesũtino grecis-dolo fuerũt
pro magna parte enecati: dato pane confecto ex calce ⁊ fari
na.Et tunc omnis latinus exercitus diuisus est in tres partes
Nam una remansit egrota. Alia cum gotfrido profecta expedi
tione terrestri: cepit armeniam ⁊ siriam palestinam. Tertia
uecta cum balduino classe maritima cepit littora:⁊ insulas ma
ris. Ultimo adiũct⁹ gotfrido:irl'm uictors restituerũt romãe ec
clesie. Sed non post multos annos eiecti: cepit septima ⁊ ulti
ma plaga que describitur in sequẽte capitulo. Sic igitur legat'
lr'a. Et septim⁹ angl's custos romãe eccl'e effudit phialam suaꝫ
siue militiam in aerẽ siue in conciliũ xp̃ianũ quod dicitur aer a
claritate fidei:in quo gotfrid⁹ petiuit cruce signari. Et exiuit
uox ⁊ licentia a templo concilij ⁊ a throno siue autoritate
sedis apostolice dicẽs. Factum est:siue fiat ut petit'. Et tũc fcã
sũt fulgura rubea q̃ erãt cruces rubee in uestimẽtis ⁊ uexillis:
facte quoq; sunt uoces p̃dicantiũ crucẽ:⁊ tonitrua armoꝝ: ⁊
apparatus bellici. Et factus ẽ magn⁹ mot⁹ terre latinoꝝ quia

omnis latinitas est mota: ⁊ congregatus fuit talis exercitus: qualis non fuit ex quo ceperunt homines christiani habitare super terram quia fuerunt sexies centena milia. Et ciuitas que est societas magna huius exercitus fracta est in tres partes ut diximus. Et ciuitates gentium saracenorum ceciderunt: q2 gotfridus cepit anthiochiam ⁊ siriam. Et omnes insule fugerunt: quia balduinus cepit eas. Et montes non sunt inuenti: quia tādem ierusalem ⁊ omnia presidia montana ceperunt. Et de celo siue celesti iudicio oculto descendit in homines latinos grādo sicut talentum: quia ad litteram illi panes confecti ex calce ⁊ farina: erant rotundi ut grando: ⁊ ponderosi ut talentum. Et homines egroti blassemauerunt siue murmurauerunt de deo propter plage dolorem quoniam magna facta est uehementer tam magnitudine hominum qui obierunt q̄3 acerbitate doloris. Hoc autem sanctus euangelista induxit: ut intelligam⁹ causam: quare angelus europe qui latinos induxit tunc ad uictoriam: ex hoc indignatus deduxerit grecos ad ruinam: ut nunc in sequente capitulo dicetur.

Capitulum xvij. de plaga ultima europe: ⁊ initio destructionis turchorum.

Ontinua sunt secundum aristotilem cuius partes copulantur ad unum cōmunem terminum. Sed uictoria latinorum supradicta: ⁊ inchoatio destructionis ecclesie grecorum: fuerunt sibi immediate succedentia ut pbabitur. Idcirco copulata sunt sub eodem angelo At ille angelus fuit septimus: ut patuit in calce precedētis capituli. Et idcirco sanctus ioannes nunc eundem septimum inducit angelum: ita ad se loquentem. Et uenit ad me unus de septem angelis: qui habebant septem phialas ⁊c̄. Pro intellectu igitur huius capituli: sunt hec notanda. Primo q9 post nonaginta annos mortuo gotfrido: saraceni iterum inuaserunt ierusalem: siriam: ⁊ anthiochiam. Et paulopost turchomānorum

cepit imperium: qui exeuntes de latibulis suis: paulatim septi
mam plagam europe intulerunt ecclesie. Et nunc septem no
bilissima quidem sed scismatica europe regna: sub bestia posue
runt. Quorum primum est ponticum siue trapesuntinum. secū
dum constantinopolitanum. Tertium asiaticum. Quartum al
banum siue macedonicum. Quintum bosinense. Sextum fuie
Septimum atheniense maris elespontici. In his sunt ille chri
stianorum decem prouincie nominatissime. Frigia. Bitbinia.
tracia: grecia bizantina: peloponessus: philippica: epirus: thessa
lonica: ꝛ littus siticum: ꝛ pars magna ualachie: q̄ omnia sub
sunt imperio bestie. Secundo est notandum ut hodie a ge
nuensibus accepi: ita se habent turchomānorum reges: salua
meliore declaratione. Primus dictus est octoman: uilis profec
to de uilla octomangichi qui primus in asia minore cepit bur
siam: ꝛ eam ui eripuit a dominio caracci qui nihil attemptauit
contra constantinopolim: eo ꝙ paruus erat dominus. Huic suc
cessit filius eius baiazit rex secundus: qui patris paruo im
perio adiecit prouinciam aydin: ꝛ sarcan: eripiens eam a poten
tatu caracci: qui adhuc exiguus nihil de cōstātinopol' imperio
cogitauit. Successit ei filius: cuius genuenses nominis non re
cordantur. Est tamen tertius in ordine ꝛ quem stolide impera
tor constantinopolitanus in sui auxilium contra suos sub
ditos euocauit. Qui sub pignore accepto presidio galipolis:
primus ausus est maris asiatici terminos transire ꝛ aspirare ad
constantinopolitanum imperium: cepitq; primus in grecia an
drinopolim ꝛ megalicaream. Quart' rex fuit eius filius ildrin
qui latina lingua tonitruum interpretatur: paucaq; grecorum
cepit castra: quem tamburlanus ipsum captum secum duxit er
gastulo ferreo clusum. Seruati sunt multi de domo eius: ꝛ po
tissime filius eius mūsulman: qui conatus cape seruiam: decol
latus est a domino seruie. hic quintus fuit rex. Cuius filius rex
sextus: dictus est chirischi ogoly: q etiā nihil ꝑualēs ꝯ cōstātini

imperium obijt:relictis duobus filijs. Horũ alter nomine mo rat:trucidauit fratrem nomine mostafam: susceptoq3 septimus regno cepit oraz grecie circa littora scithica:et portionem quã dam ex poloponesso:et seruia et macedonia. Quo mortuo succes sit ei octauus rex filius eius qui nunc imperat, nomine mehe meth:qui etate nostra constantinopolim et omnia residua re gna integra usq3 ad latinos mira celeritate cepit. uno enim fere impetu: ualidissima regna cepit. Ex his octo: duo primi ni hil de grecorum imperio cogitauerunt. Unde hic a ioanne nõ computantur:sed solum reliqui sex.videlicet:qui galipolim pre sidium cepit:secundus ildrin:tertius monsulman: quartus chi rischi ogoly:quintus morat:sextus uero presẽs mehemeth.sub cuius filio:qui nondum est coronatus cessabit turchorum im perium. Ultimo est notandum:q modus quo latini de propin quo recuperabunt omnia regna dicta, erit triplex. Primus ex parte dei qui hec predestinauit, et cui non potest resisti. Secũ dus:ex parte humanitatis christi:qui pro sancti petri nauicula et latina ecclesia orauit:ne deficeret fides eius. Et quia oratio xpi fuit semper exaudita:ideo sola ecclesia romana non decli nauit ad hereses:sed fidelis permanet. Et hac de causa in hoc capitulo uocat latinos fideles. Amplius elegit et predestinauit ut petrus cum sua ecclesia romana, lapsos et perditos restitue ret dicens:et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Et ideo a ioanne latini appellantur in hoc capitulo, electi et uoca ti ad bellandum pro restitutione fratrum et ecclesiarum perdi tarum. Tertius modus ẽ ex parte hominu3:et duplex solet poni primus ponitur ab abbate ioachin:super lxviiij ieremie:ubi di citur. Deijcient idumeos paruuli mei. A uoce ruine eorum:cõ mota est terra. Clamor in mari rubro auditus est:sic dicens. Ecce quasi aquila ascendet:et euolabit:et expandet alas suas super bosram:et erit cor fortium ismaelitarum: quasi mulieris parturientis. Ubi ait ioachin:q paruuli gregis christi latini

destruent turchos: ⁊ imperator romanus usqꝫ ad ysmahelitas penetrabit absqꝫ resistentia. Et concludit: ad futurum est inqt ut orientales exercitus inter se discideant: ⁊ sub romane reipublice principe ueniant. Et allegat sibila pro confirmatione supradictorum Et ita secundum ioacbin: discordia erit occasio ueniant sub christianis. Sanctus autem norseus patriarcha anthiocenus: de quo aiunt armeni ꝙ prophetauit fere circa initia maumethi. dicit clarissime: ꝙ capta constantinopoli ⁊ grecia a gente ismaelitarum sagiptaria ex eorum rex eoruꝫ mittet in italiam ⁊ latinos quosdam legatas: qui oculte baptizati aperient latinis modum capiendi constantinopolim. Latini uero collecto exercitu mari ⁊ terra. christo restituent omnem greciam: traciam: asiam: siriam ⁊ alias. Et ita secundum hunc sanctum uirum: illi qui subsunt turcho dabunt uiam uictorie christianis. Ego autem puto utrūqꝫ uerum eē: ut et in eis discordia futura sit: ⁊ christiani qui sunt cum eis eorum manus disoluāt eis rebellando ⁊ latinis se addendo: ⁊ hoc totuꝫ consonat huic capitulo: in quo sanctus euangelista ioannes facit tria. In prima parte ponit imaginem imperij turchie. In secunda parte cum dicit. Quare miraris: exponit plagaꝫ europe. In tertia ponit modum ⁊ uiam destructionis turchorum. ibi. Aque quas uidisti. Primum igitur ponitur figuram turchie dicens. Ueni o ioannes: ⁊ ostendam tibi destructionem turchie meretricis magne quia christo relicto mecatur cum maumetho: que sedet siue impeat super aquas multas: cum qua simł in fide sunt fornicati reges eius dicendi: ⁊ de uino siue ritu prostitutionis sue heresis: inebriati sunt ad litteram habitatores turchie. Et substilit me angelus in spiritu in desertum. Dicit in spiritu: quia non corpore sed mente ostensum est ei desertum turchie. Et uidi ibi turchiam: quasi mulierem sedentem super bestiam qi aderat septe maumethi: ⁊ coccineaꝫ quia utitur sola cede ac sāguine christianorum:. Eratqꝫ plena naminibus blassemie

beretice prauitatis:quia negat chriſtum crucifixum:mortuum: ⁊ deum:aſſerit circunciſionem/negat baptiſmum:⁊ trinitatez ⁊ multas alias blaſſemias. Et habebat capita ſeptē/⁊ cornua x. Et ad litteram ueſtitur purpura/coccino/⁊ inaurata eſt auro: ⁊ lapidibus precioſis ⁊ margaritis:quia ſunt effecti diuites:ac delicati:mercatu ⁊ predis chriſtianoruz. Et habet in manu ſua ſiue religione:poculum aureum:⁊ eſt alchoranum quod quaſi diuinum uenerantur. Et licet ab eis extimetur aureum:tamen in rei ueritate eſt plenum abbominationibus hereſis:⁊ immunditia fornicationis ⁊ uiciorum. Et in fronte habebat ſcriptū hec eſt turchia:que eſt miſtica babilon illa:mater fornicationum ⁊ abbominationum terre: ſaracenice. Ex quo patet errorē predicatores illos:qui aſſerunt antichriſtum oriundum in babilonia corporali:ſed in miſtica ſecundum hunc locum: quia ſicut corporalis babilonia idolatriam inducit:⁊ dei populum captiuauit:⁊ tandem periit ſic hec ſepta:xp̄i blaſſemiam induxit:dei populum captiuat. et tandem peribit: Et uidi mulierem hanc turchiam ebriam de ſanguine ſanctorum xp̄ianorum quo ad uoluntatem:⁊ de ſanguine actualium martyrum ieſu/ quia ad litteram inebriatur actu ⁊ uoluntate ſanguine chriſtiano. Et miratus ſum cum uidiſſem illam proſperari contra ſanctos: admiratione ac dolore magno: Hec igitur eſt figura turchie Nunc angelus ſe conuertit ad expoſitionem huius plage europe in hac ſecunda parte capituli ita dicens. Quare o ioannes miraris? Ego exponam tibi ſacramentum ſiue ſignificatuz primo mulieris:⁊ ſecundo beſtie que portat mulierē hn̄tem capita vij. ⁊ cornua x. Igitur beſtia quā uidiſti fuit pſona maumeth q̄ fuit ⁊ non ē ipſe ſed ſua ſepta. Et hec ſepta ē aſcēſura ⁊ eleuanda ſuper omnia xp̄ianorum regna uſqꝫquo uēiat in ultiāz ſūmā ⁊ abyſſū pſpitatū:⁊ tūc ininteritū ibit:qꝛ xp̄iani eā delebūt. Sꝫ añq̄ꝫ deleatur multi xp̄iani habitātes terrā coꝝ/ ⁊ alii quoꝝ nomina ab eterno nō ſūt ſcripta in libro uite/ uidentes

bestiam ⁊ septam maumethi qui fuit ⁊ non est in tāto culmine
ꝓsperitatis cum tanta ignominia christi: admirabuntur cōclu
dentes. Ergo maumethi lex uera est: quam deus tutat ⁊ eleuat
cum tanta xp̄i ignominia. Et ita q̄ꝫplurimi negant fidem: ut e
uidentia facti ostendit: cum modo seducantur si fieri potest ēt
electi: ut ait christus. Et hoc de bestia. Nunc tibi dicam signi
ficatum mulieris turchie ebriam de sanguine martyrum iesu
hic igitur o ioannes est sensus ⁊ expositio mea que habet sapiē
tiam ⁊ certitudinem sine errore. Septem capita sunt septem
montes siue alta regna septem europe: supra in principio nar
rata: q̄ omnia cōsequetur hec turchia in ultima plaga europe
Similiter significant septem reges ultimos turchorum: qui co
nabuntur capere constantinopolitanum imperium cū dictis re
gnis. Sed quinqꝫ primi. uidelicꝫ auxiliator imperatoris: ildrin
mūsulman: chirischi ogoly: ⁊ morat: pater huius presentis im
peratoris ceciderunt a proposito: q: parū consecuti sunt. Igit
quinqꝫ isti ceciderunt. Unus autem qui est presens sextus rex
mehemeth: est famosus ille q capiet constantinopolim: ⁊ om
nia regna nullo audente resistere. Alius autem septimus rex
successor huius nōdum est coronatus. Sed cum uenerit ad re
gnum: oportebit ipsum ex ordinatione diuina manere modicū
tempus in tanta gloria. Ex hoc sequitur qꝰ sub isto finietur eu
rope flagellum. Et sub eius successore: incipiet christianoꝝ ma
gna uictoria. Et subdit ioannes. Et bestia siue septa maumethi
qui fuit ⁊ non est: portat hanc mulierem q: sub eius religione
sunt turchi. Et ipsa ē octaua quo ad ritum: ⁊ tn̄ est de septem re
gibus: quia non sunt distincti ab illa lege: cum omnes sint
maumetiste. Hec bestia post septimum regem uadit in interitū
q: christiani eam omnino totaliter extinguent. Et decem cor
nua que uidisti sūt. x: sub reguli ponendi in. x. dictis prouincijs
hij sub isto sexto rege turchie nundum acceperunt prefecturas
sed sub septimo rege ꝓxime futuro accipient actionē ⁊ ptātē

tāq̄ʒ reges poſt beſtiam ſiue uicarium beſtie ſoldanum.Hij ha
bent unum conſilium ⁊ uoluntatem diſcordandi a ſeptimo re
ge-⁊ uirtutem ſuam ⁊ poteſtatem a principio tradent beſtie-
quia adhēbunt ſoldano.⁊ ita ſecundum ioachim exercitus o
rientales inter ſe diſſidebunt.Pugnabunt tamen cum agno ſi
ue latino exercitu qui ſoli ſubſunt agno.Et agnus exiſtens in
exercitu latino uincet illos turchos:quoniam agnus ipſe ē rex
regum:⁊ non turchus:⁊ dominus dominantium ipſe eſt:⁊ nō
ſoldanus.⁊.x.predicti prefecti.Milites quoqʒ latini qui ſunt
cum agno:habent tres prerogatiuas.Prima quia ipſi ſoli ſunt
uocati ad hoc belli ⁊ triumphi decus.Et ideo non potuerunt
reijci a thurcis-ſicut predeceſſores affrici:aſiani:greci:tanq̄ʒ n̄
uocati ad triumphum ſed ad plagam.Secunda eſt:qꝛ latini ſo
li ſunt electi ad remigandum pro hac nauicula ſancti petri-
toto orbe agitata.Et ideo turci tanq̄ʒ tiramni cedent eis:ſicut
electis canonice.ad dominum. Tertia eſt quia qui plagandi
erant a beſtia:ſolum ſunt heretici ⁊ ſciſmatici.Sed latini ſem
per fuerunt fideles in euangelio ⁊ non heretici:⁊ ideo non po
terunt ſubijci a beſtia que ſolum ad flagellandas hereſes mi
ſa eſt.Si ergo queritur cauſa uictorie:reſpondet ioānes dicēs
quia monarchia mundi eſt agni ⁊ non beſtie:⁊ quia latini mi
lites qui ſunt cum eo:ſunt uocati:ſunt electi:ſunt fideles.Hoc
igitur dictum ſit de ultima plaga. Nunc ad tertiam capl̄i
partem accedamus:in qua tangit uictoriam ex parte humana
que erit diſcordia turchorum:⁊ rebellio chriſtianorum exiſten
tium ſub eis:ut ſupra poſuimus.Et idcirco littera ſic legatur.
Et angelus mihi dixit damnationem mulieris in hunc moduʒ
Aque quas uidiſti ſuper quas ſedet turchia meretrix:ſunt ppl̄i
⁊ lingue-⁊ gentes:quibus imperat.Et decem cornua ſunt.x.
reges ſiue prefecti futuri illorum ſub ſeptimo rege.Hij omēs
odient beſtiam fornicariam ſeptam ſuam.Prefecti quidem: qa
potius eligēt xp̄ianos eam delere q̄ʒ manē ſub ſeptimo rege

xp̄iani uero licet heretici :tamen bestiam naturaliter odio hn̄t Et ideo facient bestialem illam septam dessolatam ab imperio:⁊ nudam a dominis:⁊ manducabunt siue dilacerabunt ⁊ delebunt carnes ac sectatores eius:⁊ ipsam septā concremabunt igne:⁊ hoīes ⁊ ciuitates subijciendo. Et q̄ ioannes mirabatur de tanta prosperitate eoꝝ contra christianos. idcirco angelus ei respondet dicens. Hoc deus ꝑmisit o ioannes:ut castigata heresi oriētalium hereticorum: facile latinis consentirēt ⁊ tandem turcis ⁊ saracenis rebellando: facilem christianis uictoriam ministrarent. Et idcirco sic legaƭ littera Deus inspirauit in corda eorum orientalium:ut suum imperium dent bestie ⁊ subiiciant se ei sine resistentia:⁊ facient quod bestie placet statim tradendo ciuitates ⁊ regna:ut consumantur ⁊ compleātur uerba ⁊ ordinatio dei de castigandis heresibus:usq3 ad septimum turchie regem. Et mulier quam uidisti:ipsa est ciuitas siue societas turchomānoꝝ que habet regnū ⁊ imperium suꝑ reges ⁊ p̄fectos dictos europe. hec de littera capituli.

Dubium de monarchia pontificis maximi

Dubitatur :an agnus ⁊ uicarius eius pontifex maxim⁹ sit iure diuino rex regum-siue monarcha tēporalꝰbu⁹ mundi. Et uidetur ꝙ nō:his rationibus. Primo q̄ omnis monarcha tp̄alis:deffensat suam monarchiā. Sed xp̄s eum temporaliter nō defensat:imo ut euidentia declarat :potius flagellat ⁊ minuit. Ergo nō habet monarchiam in hoc mundo temrporalem. Et confirmatur dicto xp̄i ioannis: xix.° c.° dicentis ad pilatum. Regnum inquit meum:non est de hoc mundo. Sed monarchia temporalis :est de hoc mundo. Ergo ius monarchie christi n̄ ē in hoc mundo:sed expectatur in alio. Ad h̄ firmissime tenentes respondemus:ꝙ ne dum in futuro seculo: sed etiam in presente xp̄s solus habet monarchiam iuridicam Et hoc primo declaratur ⁊ secundo capitulo danielis:ubi dicitur:ꝙ lapis abscisus de monte sine manibus qui est christus:

confregit statuam. ⁊ ipse factus est mons magnus: ⁊ impleuit uniuersam terram. Sed ibi ad litteram loquitur ãgelus de successione monarchiarum mundi: ⁊ lapis replet etiam celum ⁊ terram uniuersam. Ergo monarchia christi uniuersalis est, nedum celestis: sed temporalis. Et confirmatur per exponendi danielis modum: sic ibi dicentis. In diebus autem regnorum illorum scilicet subiectorum romanis: suscitabit deus celi regnum uidelicet christianorum: ut omnes catholici exponunt: de quo regno sic dicit statiꝫ. Regnũ illd̃ nõ dissipabit᷑: ⁊ alteri populo non tradetur: sed cõminuet ⁊ consumet uniuersa regna: ipsuꝫ autem stabit in eternum. Ex qua autoritate hoc colligitur.
Omne regnum quod potest impugnari ⁊ affligi temporaliter sed non deleri: est regnum temporale: quia regnum in alia uita nec impugnari potest nec affligi. Sed regnum christi potest affligi temporaliter ⁊ impugnari a bestia, sed non deleri: ut patet ex dicta autoritate ⁊ ex septimo capitulo eiudem danielis ⁊ in toto libro huius apocalipsis. Ergo christi monarchia est etiam temporalis: que licet sit impugnata ⁊ afflicta sub septeꝫ sigillis: ⁊ septem tubis: ⁊ septem phialis: tamen eius iurisdictõ non tradetur a deo alteri populo: ut ait daniel secundo capitulo: sed tandem auferet a bestia omne regnum quod est subter omne celum: ⁊ dabit populo christiano: ut ait idem septimo capitulo: Et ita regnum temporale christi dissipabit omnia alia regna ⁊ ipsum stabit in eternum: quia omnia terminabuntur regna. Solum autem christianorum regnum stabit: quia neqꝫ in presenti neqꝫ in futuro: huius regni erit finis: ut dixit angelus ad mariam luce primo capitulo. Et confirmatur quia daniel. septimo capitulo ut ibi declarauimus circa finem capituli, ad litteram loquitur de maumeth: qui loquitur contra excelsum ſmoẽs: ⁊ putauit posse mutare leges xp̃i in alcoranũ: ⁊ tp̃a ab ãno salutis uoluit mutari ab ãnis maumethi: ⁊ sibi intitulari. Ubi duo hẽ⁹. pͥmũ ꝙ auferat᷑ r̃gnũ a bestia ⁊ dabit᷑ pp̃lo sctõꝝ

Sed regnum quod iudicium dei auferet a bestia est temporal' eius monarchia. Ergo christus ⁊ uicarius eius pontifex maxim⁹ sunt diuino iure temporales monarche. Aliud dicitur: ꝙ popu lo christiano dabitur magitudo regni que est subter omnem ce lum. Sed subter omne celum non est nisi tempus. Ergo christi monarchia est temporalis etiam in hoc seculo. Et consonat hu ic dictum christi math. ultimo. Data est inquit mihi omnis po testas in celo ⁊ in terra. Sed omnis potestas est uniuersalis mo narchia: quia sacramentorum non est omnis potestas. Ergo xpo ⁊ uicario eius data est monarchia, ne dum celestis: sed etiā ter restris. Atq; ita agnus cum populo latino, ut ait hic ioannes pugnabit temporaliter cū bestia ⁊ saracenis: ⁊ agnus uincet il los quia iure diuino soli sibi ē tradita uniuersalis monarchia ⁊ est solus rex regum ⁊ dominus dnminantium: ⁊ latini qui sunt cum eo sunt uocati ad bellandum: ⁊ electi ad regnandū uniuersaliter, ⁊ fideles ad conseruandam euangelii monarchi am. O quanta erit gloria latinoꝝ. Certe ipsi soli sunt enoch ⁊ helias reseruati ad pugnandum contra antichristum: ⁊ felices uictores. Ad rationem dicimus, ꝙ aliud est non defensare ⁊ minuere: aliud emendare ⁊ corrigere. Negamus igitur ꝙ xp̄s non deffensauerit ecclesiam suā, aut diminuerit sed hū in his flagellis ꝑmisit ꝑtes eccl'e leprosas ⁊ h'ticas atq; scismaticas flagellari. Hoc aūt nō est ius suum nō defensare, aut de iure sue monarchie minuere: sed solū languide parti occurrere, atq; medēi ꝑ illas medicinas, ⁊ media tirānica bestie: q̄ sua sapien tia nouit melius expedire. Ad secūdā rōeʒ dicim⁹ cū augustiō sup illo uerbo xpi: Ego nō sū de hoc mūdo. Aliud inquit est esse de hoc mūdo ⁊ hinc: aliud aūt eē in hoc mūdo. ⁊ hic. Esse eniʒ de h' mūdo: ē hr̄e iura sua a mundo ⁊ more mūdi. At xp̄s nō habuit ius sui regni a mundo, sed a deo promitente ꝑ scri pturas daniel' ⁊ angeli, ꝙ sue monarchie nō erit finis sicut p̄ cedētes. Simil'r nō acquisiuit eā mor̄ mūdi: militū mltitudiē ⁊

armis:sed miraculis ⁊ morte uicit: ut exposuimus super secūdō isaie prophete dicentis de messie militibus. Conuertent gladi os suos in uomeres ⁊ lanceas suas in falces. Non leuabit ul tra gens apostolica contra gentem gladium.:Et hoc est q xps non negat pilato regnum suum esse hic et in hoc mundo sed esse hinc ⁊ de hoc mundo dicens: Si regnum meum:esset de hoc mundo :ministri mei utiq3 armis more mundi decer tarent.ut non traderer iudeis.Nunc autem regnum meu3 non est hinc. Hoc loci surgit dubitatio.Si regnum christi non ar mis acquiritur:quomodo ioannes euangelista in sequentibus capitulis ponit latinos acquisituros uniuersalem bestie monar chiam pugnis:bellis:⁊ armis:Et respondemus q latinus exer citus licet usurus sit armis-tamen magis erūt pro signo:q3 effe ctu:quia illa arma nihil ualebunt contra tantam saracenorum potentiam ⁊ exercitus:sicut nec arma petri nihil ualuerunt ni si ad abscisionem auricule.Sed accident multa miracula ⁊ di uine uirtutes:quibus territi infideles subiugabuntur.Nam ut ait apostolus prime ad thessalonicenses ultimo.Dominus ies interficiet impium spiritu oris sui: Et hoc idem asserit isaias xi. c. ut ibi ad litteram exposuimus.Ergo in armis latinorum non operabitur uis armorum quā turci non trepidant:sed sps iesu miraculosus.Et ideo ioannes cum hic dicit.q uocati: ⁊ e lecti: ac fideles latini pugnabunt:non dicit arma eorum sed agnus uincet illos.quoniam rex regum est.⁊ hec de littera ca pituli.Ex his multa dignissima memoratu occurrunt.Primum est q ius omnium monarchiaru3 a solo deo ē.hoc p3 danielis iiij. c.quando nabuchodonosor dictum est. Scias q excelsus dominatur in regno hominum:⁊ cuicunq3 uoluerit dabit il lud Secundum est q sole quinq3 monarchie sunt a iure di uino:s.caldea:psa:greca:rōana:xpiana:q̄rū q̄tuor p̄me ad tps cōcesse fuerūt a deo:ultia po stabit in etēnū:⁊ i. c.altēi pplo n̄

tradetur. Hoc probatur danielis ij. ⁊ vij. capitulis: ⁊ luce p.
Tertium est ꝙ omnes alie dominationes his non subiecte: tirā
nice erant ⁊ permissiue. Et ratio est iob: quia deus non facit re
gnarē ipocritam siue tirānum contra instituta a se dominia: ni
si propter peccata populi. Quartū est: ꝙ uerus monarcha est
pontifex maximus. Ratio quia ei soli delegata est uniuersalis
xp̄i potestas non solum ligandi ⁊ soluendi: sed ⁊ in fide confir
mandi: ⁊ omnes oues ⁊ agnos temporaliter pascendi: ut patet
ex euangeliis. Quintum est: ꝙ prohibitiones duas christus in
passione reuocauit ⁊ in resurrectione. Prima prohibitio fuit ne
irent ad predicandum samaritanis ⁊ paganis: sed solum oui
bus israel. In resurrectione hanc relaxauit propter promulga
tionem euangelij dicens. Euntes in mundum uniuersum predi
cate euangelium omni creature. Secūda prohibitio fuit de pe
cunijs non portandis ⁊ gladijs: quia cum iudeis predicarent:
ab eis recipiebantur. Sed quia futurum erat dominium mundi
in eis ⁊ successoribus. idcirco in passione ius illud abrogauit
⁊ aliud pro futura monarchia condidit dicens. Quando misi
uos sine saculo ⁊ pera ⁊ calciamentis nihil uobis defuit. Sed
nunc qui habet saculum tollat similiter ⁊ peram: Et qui non
habet arma: uendat tunicam ⁊ emat gladium: Sextum est: ꝙ
absq; uoluntate senatus ⁊ populi romani constantinus debuit
resignare imperium siluestro. Hoc patet: q: iam ad christum
erat deuoluta monarchia iure diuino. Quod autem est de iure
diuino: absq; senatusconsulto debuit fieri. Septimum est: ꝙ sil
uester imperij gloriam suscipere potuit a constantino: ⁊ beatus
sixtus potuit thesauros imperij a philippo imperatore suscipere
⁊ thesauros ecclesie appellare. Ratio qui potest monarchiaʒ su
suscipere iure diuino: potest ⁊ eius annexa suscipere eodem iu
re: potissime cum christus relaxauerit ius non utendi pecunijs ⁊
armis. Octauū ē: ꝙ beatus laurētius martyr inuito impatorē decio
dcōs thesauros potuit darē paupibus: Nō thesauri ū erant tirāni

ſed monarche ueri. At uerus monarcha erat ſextus pontifex u-bis iure diuino: ⁊ decius erat ex conſequenti tirānus. Et idcir co beatus laurentius nec dici-nec eſſe potuit fur ⁊ raptor. Nonum eſt: ꝙ ceſar ⁊ primogenitus eccleſie imperator ille eſt quē uicarius agni ceſarem inſtituit defenſionem monarchie. Ultimo ſequitur: ꝙ qui chriſti uicario contradicunt-ſiue ceſares-ſiue reges-ac principes ⁊ potentatus: ſtatim iure diuino tiranni efficiuntur-ſuntq; magis ſub beſtie maumethane tirannide q̄; ſub iuridica diuina monarchia immaculati agni. Hec igitur hactenus dicta ſunt.

Capitulum. xviij. ꝙ omnia ſupradicta regna ⁊ prouincias ⁊ plura alia: cōſequentur latini in prima uictoria.

Oſt hec uidi alium angelum deſcendentē de celo ⁊c. Notandum eſt in primis-ꝙ quidā referunt hanc uictoriam ad tempus gotfridi. Sed ut dicit nicolaus de lira ſup xx.° c.° ea que dicuntur in hoc capitulo uſq; ad finem libri. nondum ſunt completa Et hoc eſt uerum. Nam que ſequuntur: ſunt futura poſt ultimam europe plagam-⁊ ad damnationem turchie: ut patet ex duobus precedentibus capitulis Et in principio huius ponitur nota temporalis ordinis dicēs. Poſt hec uidi. Sed uictoria gotfridi non fuit poſt ultimam plagam ſeptem regnorum europe-⁊ deſtructionem turchie: q: ab illa uictoria uſq; nunc-turchia initia ſua habuit ⁊ crementū ut uidemus. Igitur hoc capitulum tractat non de gotfridi uictoria preterita: ſed de proxime futura chriſtianorum militia ſub ſeptimo rege turchie ſupradicto. Secundo eſt ſciendum ꝙ angeli ſancti incitant eos-quos cuſtodiunt-ad bonum ſemper ut dicit beatus thomas in prima parte ſue ſumme. Et incitant ad tria bona. Primo ad mundas ⁊ ſanctas cogitationes. Secundo ad ſancta opa. Tertio ꝓhibent iuxta poſſe ne illudantur a demonibus. Cumq; creuerint iniquitates.

hominū ut non audiant angelos:tunc homines sūt pleni malarum cogitationum:malorum operum:⁊ habitationis demoniorum:⁊ tunc dicuntur iniquitates complete. Derelicta uero custodia angelica fiunt punitiones instantanee : qualis narratur punitio monarchie caldaice sub baltassar:danielis quinto capitulo. Unde de subito eius iudicio dixerunt angeli ieremie qnq̄gesimo primo capitulo. Curauimus babilonē ⁊ non est curata derelinquamus ergo eam:quoniaꝫ peruenit usqꝫ ad celum iudicium eius. Beatus enim ieronymus hoc totum de custodia exponit angelica: Jubet inquit deus angelis:ut resinam ⁊ medicinam hominibus ⁊ regnis afferant:uoluntqꝫ ea curare. Quorum consiliis si non acquiescimus:aiunt: Quod in nobis ē fecimus: Curauimus babilonem ⁊ non est sanata: quia contumax est: Derelinquamus ergo eam:⁊ abeamus in terram nostrā ad referendum deo. Tunc ista discessio:utiqꝫ est irreuocabilis condemnatio. Ultimo sciendum est:qꝫ sicut babilon corporalis statim condemnata est sub baltassar eius glorioso:pacifico ⁊ ultimo rege:cōtemnēte dei uasa:⁊ captiuāte dei pplm:ita mistica babilon turchoꝝ ⁊ saraceōꝝ subito iustoqꝫ dei iudicio corruet sub proxime futuro septimo ⁊ ultimo glorioso eorum rege: tenente christianos ⁊ eorum regna captiua:⁊ ꝑphanāte dei et christi sacra. Que omnia sanctus ioannes euangelista in hoc capitulo explicit:in quo principaliter facit duo. Primo innuit uictoriam terrestrem ⁊ maritimam:contra turchos ⁊ siros. Secundo ponit uictoriam maritimam:contra palestinos ⁊ soldanum ibi. Et substulit unus angelus fortis. Circa primum ponit electionem principis militie prime: ⁊ secundo ponit contra saracenos ⁊ turchos tres sententias scilicet diuinam :humanam ⁊ executiuam. Partes patebunt in legendo. Primo igitur dicit qꝫ facta ultima plaga europe: ⁊ coronato septimo ultimoqꝫ turchorum rege per discordiam: eligetur ab ecclesia latinus princeps pro terrestri ac maritima expeditione contra

turchos. Sic igitur legatur littera. Post hec que predixi de ul
tima europe plaga ⁊ discidio turchorum sub septimo rege fu
turo: uidi alium angelum qui erit princeps latinus: descenden
tem de celo ecclesie: quia ab ecclesia iuridice instituetur impe
rator constantinopolitanus. ideo sequitur. Habentem potesta
tem magnam imperij orietis. Et terra europe obscurata ⁊ cap
tiuata a turcis: illuminata est a gloria eius: quia uolante fama
q͛ constantinopolitanus imperator est institutus: omnes orien
tales christiani uires ⁊ lumen recipient ipsum auidissime ut
messiam expectantes. Puto q͛ latina ecclesia instituente impe
ratorem orientis: omnes preparabuntur ad subiectionem ro
mane ecclesie- que primo discesserunt ab ea. Deinde ponuñt
contra eos tres dicte sententie. quarum prima est diuina. Nam
angelus custos huius imperatoris: iubebit angelis turchorum
ut relicta custodia eorum: liberum christiano imperatori domi
nium donent. Angeli enim sancti pugnant pro dominio eorū
quos custodiunt: ut patet danielis x.° c.° Dicunt autem pugna
re in quantum diuino iudicio -⁊ examini referunt: merita ho
minum repugnantia: ut ait beatus thomas prima pte. q. c. xiij.
Et quia sub predicto septimo r̄ge: erit turchorum completa ini
quitas: idcirco angelus latinorum-explicabit custodie turchoꝝ
diuinam sententiam: sic dicens in littera. Et āgelus latini prin
cipis clamauit alijs āglis turchoꝝ dicēs. De r̄linqtate turchoꝝ
defēsionē q: a deo exit hec sētētia. Cecidit. .i. cadat babilon mi
stica: a cōsuetis uictorijs: cadat a .dñio: ⁊ āgeloꝝ custodia: q̄ fa
uebat eis. Et subdit q͛ discedēte āgeloꝝ custodia. fcā ē habita
tio demonioꝝ eos deludētiu: facta ē custodia omnis sp̄s siue
cogitationis immūde: tertio facta est habitatō omnis uolucris
siue oꝑationis immūde ⁊ odibil̄: q: oēs gentes saracenice bibe
runt ⁊ operati sūt immunda contra deum-⁊ naturam: ⁊ inebri
ati sunt uitijs: ⁊ fornicationis eius lege: cōtra quā ē ira dei. Re
ges quoq; eoꝝ q naturali rōe debuissēt illā legem hr̄e suspectā

ipsi econtra cum illa licentiose fornicati sunt in omni genere uicij: ꝛ sub pretextu ipsius spurcissime legis: facti sunt diuites mercatores de uirtute siue iniusta rapina diuitiaꝝ eius: ablataꝝ ab imperio agni. Hec igitur est prima sententia: ut quoniā cō plete sunt turchorum iniquitates: angeli custodes eos relinq̄nt subijciendos a christianis: ꝛ illudendos a demonibus. Et hec sententia erit inuisibilis siue in audibilis. Secunda erit hu mana audibilis: quia uidebitur christianis mercatoribus ab eis discedere: ꝛ ceteris remanentibus inspirabitur rebellare: ꝛ la tinis se adiungere: ut turci statim territi ꝛ attoniti: fugam poti us q̄ȝ resistentiam meditentur. Ergo ita legatur littera. Et au diui aliam uocem dicentem de celo ecclesie: quia pōtifex ꝛ prin ceps futurus: inducent xp̄ianos existentes sub turchis ad rebel lionem: ꝛ mercatoribus ꝓhibebunt cōmertia cū eis dicentes. ꝛ exite de turchie obedientia popule meꝰ christiane: ꝛ ne de pla gis eius accipiatis a nobis si participes eorum uos inueniamꝰ. Sciatis ꝙ deus ultor est nobiscū: quia peccata infidelitatis. et blassemie: sodomie: fornicationis: ꝛ homicidiorum turchorum ꝑuenerunt usqȝ ad celum ante deū: quiꝰ nō dissimulare sed ulci sci pergit contra omnes turchorum iniquitates. Et hec est: secū da sententia. Tertia est executiua. Nam prosper̄ agētibus chri stianis: ita inspirabitur a deo contra turchos ac ita facient. O christiani exequamini contra turchos sicut ꝛ ipsi: ut ꝑ sangui ne ꝛ insidijs: sic reddatis illis sanguinem ꝛ insidias. Reddite illi ac duplicate mala: secundum quod ipsi uobis fecerunt: quia si a uobis tulerunt septem regna: uos afferte ab eis quatuorde cim. Si uobis tulerunt decem prouincias: uos in hac prima uic toria auferte uiginti: ab asia ꝛ armenia usqȝ palestinam. ꝛ qȝ computando ab cōstantinopoli usqȝ ierosolimam sūt uiginti ꝓ uincie ꝛ quatuordecim regna: uidetur ꝙ in hac prima uicto ria latini continue prosequantur usqȝ ierosolimam ꝛ terminos egypti. Sequitur littera. In poculo quo miscuit uobis miscete

illi duplum:quia si illi a uobis abstulerunt solum feminas:uos sine discrimine capite feminas ⁊ uiros. Quantum in templis ⁊ cerimoniis se glorificauit/⁊ fuit in feminarum delitijs: tantum date ei tormentũ ⁊ luctum:non permittendo q̄ in uestris ciuitatibus possint contrahere cõnubia:aut habere templa ⁊ mulieres nisi sint christiani:quod erit eis ad maximum tormentum ⁊ luctum.⁊ hec est tertia sententia contra eos. Nũc q̄rto loco/q̄ꝫ facile ruat omnis turchia/⁊ alie saracenice nationes dicte:ita exprimit dicens hec.Primũ:quod sicut olim baltasar monarcha babilonicus/superbia elatus non dubitauit de ciro ⁊ dario obsidentibus babiloniam/sed despiciens eos uacabat diuine iniurie ac conuiuijs/ut habetur danielis quinto capl'o ita septimus rex turchie superbia potentie elatus: non dubitabit de exercitu christianorum:sed studebit suis delitiis cum iniuria xp̄i.Et sicut baltasar eadẽ nocte interfectus est:⁊ monarchia translata est ad persas:ita ille breui cessabit.⁊ eius impia uenient in manus christianissimi principis.Et tertio sicut ille nullum habuit adiutorem:sic iste nullum reperiet suffragatorẽ Et hec tangit beatus ioannes primo de sua temeraria ⁊ elata securitate:sic ait.Quia turchia dicit in corde suo elato. Ego turchia sedeo regina ⁊ domina imperij romani constantinopolitani:nec sum uidua principibus ⁊ exercitibus ad mei securitatem:⁊ non uidebo luctum depositionis mee/cũ me nemo sit fortior:Et idcirco:secundo loco respõdit/de subita eius ruina dicens:imo eo fortior est christus:a quo in uno die siue in uno breui tempore uenient eius plage:quia deponetur a tanto imperio:⁊ ita luctum uidebit.Similiter plaga ei dabitur a xp̄o famis siue seruitutis:quia a regni solio cadet ad seruitutis obprobrium.Plaga quoqꝫ erit ei mors totius exercit⁹:⁊ presidia ei⁹ igni comburentur.Tertio:q̄ ex tam subita christianorum uictoria:alij saraceni territi lugebunt:nec audebunt ei auxilia ferre.Et quia littera est planissima: idcirco eam sub breuitate

.d.

legemus. Primo: reges saracenorum uidentes fumum siue nun
tios incendij turchie: non auxiliari audebunt sed stabunt a lõ
ge propter timorem exercituum: flentes ⁊ dicentes. Ue: ue: ba
bilon illa siue turchia magna ⁊ fortis: quoniam una hora uẽit
sententia ⁊ iudicium dei contra te. Similiter mercatores sara
cenorum qui a diuersis partibus orbis ferunt aromata: ⁊ alia
uenalia in asiam: ⁊ constantinopolim pro christianis: cum qui
bus modo lucrantur: non audebunt ei succurere sed stabunt
a longe territi sicut predicti reges lugentes ac dicentes. Ue ue
ciuitas illa magna imperij turchorum que amicta erat nostra
mercatura bysso ⁊ purpura ⁊ lapidibus preciosis: quoniã una
hora destitute sunt tante diuitie. Ultimo non poterit habere
auxilium per mare: quia omnis institor qui mare nauigant:
uidentes locum ⁊ exercitum incendentes turchiam: sta
bunt a longe sicut ⁊ reges ⁊ mercatores saraceni. lugentes ⁊
dicentes. Ue ue ciuitas siue dominatio illa magna turchorum
in qua naute locupletabantur: quoniam una hora dessolata ẽ.
Et sicut dolor ac terror maximus inuadet saracenos: sic omnes
christianos complebit letitia: ⁊ audatia. Et ideo subdit noster
euangelista. Celi qui sunt p̃lati ecclesie ⁊ principes
christiani exultent contra turchiam: quia ipsi presidebunt ei:
Et exultent sancti apostoli siue episcopi ⁊ predicatores: simil'r
⁊ sancti prophete siue doctores qui prophetas exponunt dicẽ
tes xp̃i monarchiam impleturam uniuersam terram deuicta be
stia: quoniam deus uindictam fecit de illa secundum iudicium
siue sententiam ueram: p̃dictam a daniele in fine septimi ca
pituli. ⁊ hec est prima pars huis capituli de uictoria terrestri.
Sequitur apostolus dicens in secunda parte. Et substulit ⁊c̃
in q̃ ponit q̃uo capta grecia: asia: ⁊ huius expeditionem mariti
mã ꝯ egiptũ instituẽt ⁊ uincẽt xp̃iani: ⁊ nõ ꝑmittẽt saracẽos
habere cõnubia: tẽpla: militiã: ⁊ artes: sed solũ seruire. Et sic le
gitur littera. Et unus ãgelus siue princeps christianꝰ: substulit

lapidem molarem ideſt exercitum durum fortem maritimum: cuius nauigia ad modū mole undiq; uoluentur. ⁊ miſit illum exercitum in mare ſiue claſſem maritimam dicens. hoc impetu maritimo: mittetur babilon ſiue egiptus que eſt alia babilon miſtica in mare: quia a maritima claſſe capietur ⁊ ſuffocabitur Et non inuenietur ultra in ea uox letitie ſaracenorum: quia nō permittentur aliqua leto habere: ſicut fuit factum ſub gotfrido. Et xpiani deponent perpetuo officiales ⁊ dominos qui utūtur muſicis cythara: tibia: muſica: ⁊ tuba. Similiter non permittentur exercere alia liberorum opera: ⁊ ita non inuenietur in ea amplius artifex ſaracenus. Et non permittent chriſtiani q̄ habeant templa: in quibus mola eorum ſiue ſacerdos ad modū mole circunuoluatur uociferans noctu ut cocant ⁊ multiplicent populum maumethi, nec q̄ accendant lucernas in tēplis ut modo faciunt: quia chriſtiani nedum nomen maumethi, ſed religionem extirpabunt de locis illis ac memoriam delebunt. Similiter ſponſi ⁊ ſponſe non audientur: quia in his locis nō permittent ſaracenos contrahere. Si uero queris cauſam tam ſubite deſtructionis: reſpondit dicens. Quia principes ſaraceni erant mercatores chriſtianorum: ⁊ contra ius eos uendebāt. ⁊ emebāt. Itē quia omnes ſaracenice gentes errauerunt in ueneficijs ⁊ erroribus egypti ſiue ſoldani qui eſt papa eorum. Poſtremo ſoldanus incitat ſaracenos contra xpianos. Et ideo in egypto principaliter inuenta eſt cauſa ſanguinis prophetarum ſiue doctorum, ⁊ ſanctorum xpianorum qui interfecti fuerunt Qui ſecundum ioannem continue clamant. Uindica ſanguinem noſtrum deus noſter: his reſponſum eſt. Adhuc expectate modicum tempus donec ſub ultima plaga impleatur numerus fratrum xpianorū predeſtinatus. Et quia nunc impletur ſub ultima plaga. ergo ſequitur ſanguinis totius xpianitatis diuina ultio: ut impleatur ꝓmiſſio xpiani ⁊ uniuerſalis imperij deuicta beſtia.

Capitulum.xix.q egiptus ⁊ arabia cuꝫ mecã ⁊ ossibus maledicti maumethi capienda sũt a christiãis:⁊ ecclesia omnis reunienda

Ost hec audiui ⁊c̃.Pro expositione capituli premitten da sunt aliqua.Primum est.secundum nicolaũ de lira q hoc capitulum non potest intelligi de balduino suc cessore gotfridi:ut quidam exponunt.Ratio est:quia homo pu rus non est uerbum dei.Sꝫ capitaneus hui⁹ militie:ẽ uerbũ dei ut dicitur in littera.Unde non potest intelligi de balduino.

Hic bene dicit:q non intelligitur de balduino: non tamẽ ra tio dicta conuincit:quia licet homines non dicantur in scrip tura deus ⁊ uerbum essentialiter:dicuntur tamen nuncupatiue inquantum sunt deputati ad opera diuina.Unde exodi vij? c° dixit deus ad moysen:Ego dedi te deum pharaoni.Et similiter in hoc capitulo:princeps future huius uictorie magne dicitur uerbum dei/⁊ rex regum/nuncupatiue:quia deputabit̃ ad op⁹ uerbi dei:⁊ restitutionem monarchie ipsius:⁊ in isto relucebit efficatius hoc opus/ q̃ꝫ in precedentibus principibus.Ratio ue ro que conuincit/q non intelligatur de balduino est: quia ut ipse post dicit/omnes illi fuerunt ante ultimam plagam euro pe.Hec autem sunt futura post ultimam plagam:⁊ primas ui ctorias.Secundo notandum est:quod diximus super capitulo. xxxiiij?⁊ lxiij?isaie:de mente catholicorum/⁊ hebreorum:q: il la duo capitula ⁊ si mistice ⁊ alegorice possunt aliter exponi: tamen ad litterã nõ intelligunt̃ nisi de cede maxima saraceno rũ/fienda in arabia:de q̃ loquit̃ caplm.xxxiiij.dicẽs.Uictima enim dñi in bosra:⁊ interfectio magna in terra edom.Et quia sanguis eorum aspget uestiméta xpianoꝝ ⁊ principis nr̃i:ideo in lxiij c° ait.Quis ẽ iste q uenit de edom:tinctis uestibus de bosra:Hec enim nõ possũt ad lr̃am intelligi de alia re/q̃ꝫ fu turo messie triumpho:ut diffuse atqꝫ clarissime scripsimus/ in expositione nostra magna super isaiam prophetam:quã appella

uimus sensum litteralem uiterbiensem: secuti doctores hebre os: ꝛ q̃plurimos catholicos. Et hãc cedẽ atqꝫ uictoriã fact⁹ euã gelista describit atqꝫ predicit in capitulo isto: in quo facit duo quia in prima parte capituli ponit unionem futuram omniuꝫ ecclesiarum mundi sub romano pontifice. Secundo exprimit triumphus maximus ecclesie unite: qui fiet cum maxima sarace norum cede in bosra. ibi. Et uidi celum apertum. In prima capl'i parte ponit: nũtios ꝛ unionẽ uniuersalẽ. Secũdo festũ uniõis. Tertio beatitudo ꝛ felicitas illi⁹ tp̃is describit. pte patebãt in legẽ? q̃ christiani sancti habita uictoria precedẽ tis capituli mittent ad omnes christianos orbis catholicos ac hereticos ꝛ scismaticos: suadentes ut uelint ecclesiaꝫ uniri sub uno pastore xp̃o: ꝛ põtifice romano: cui deus tantam uictoriaꝫ dedit. Qui a deo inspirati unanimes subscribent unionem ꝛ obedientiam: siue hoc fiat per simplicem intimationem siue ꝑ conuentum ad concilium aliquod orientale post uictoriaꝫ pri mam: ꝛ littera ita est legenda. Post supradictos triumphos: au diui uocem suasiuam non imperatiuam: tubarum siue nuntiorũ multorum in celo ecclesie discurrentium: ꝛ scismaticis hereti cisqꝫ orientalibus. dicentiuꝫ. Alleluya. Quod in latino sonat sit laus deo nostro. Ideo subdit quasi exponens. Laus deo de tanta uictoria: sit deo gloria de unione fienda: sit uirtus de u nita non diuisa ecclesia. Quasi dicent. O qui iaꝫ flagellati fui stis ob hereses uniamini nobiscum. Nam uidistis iudicia eius uera de meretrice magna septa turchorum ꝛ saracenorum: que corrupit mundum in prostitutionibus suis: ꝛ uindicauit sangui nem sanctorum christianorum de mãibus eius: Et iterum dixe runt ut supra Alleluya. Forte q̃ pigritantibus orientalibus ecclesijs: iterum ac sepe latini repetent. Nam in euangelio de nuptijs filij regis: primo inuitati neglexerunt uenire. Sed compulsi assidua monitione latinorum reiterantium alleluya: intrabunt ad nuptias. Ad litteram enim hoc euangeliuꝫ nup

tiarum ſic exponi debet ⁊ non aliter ut probabimus : ſi quan
doqꝫ chriſtus conceſſerit exponere euangelia ad litterã: relictis
alijs ſenſibus miſticis. Et cum intrabunt omnes eccleſie ad lꝫ
unionis conuiuium: fumus iſte atqꝫ effectus unionis aſcendet
atqꝫ augebitur continue uſqꝫ ad finem mundi: ⁊ non redibunt
ad uomitum: ut olim greci ſub eugenio quarto fecerunt poſt
concilium florentinum. Et quia tunc ñ ſolũ greci: ſed totus or
bis reunietur: ideo ioannes ſubdit: ꝙ quatuor animalia ⁊ xxiiii
ſeniores qui uniuerſam eccleſiam ſignificant ut declarauimus
primo capitulo primi tractatus: omnes inqꝫ ceciderunt ad faci
endam reuerentiam romano pontifici: ⁊ adorauerunt deum re
cognoſcentes ipſum ſedere ſuper thronum ſancti petri: cui ſoli
dictum eſt paſce oues meas. Et dicent alleluya: Amen: ideſt fi
at unio: de qua gratias deo. Hoc eſt igitur primum quod fiet
poſt dictas uictorias. Secundũ ẽ: quia ſicut ſub pijſſimo eraclio
imperatore fuit inſtitutum feſtum exaltationis ſancte crucis
ob deuictum coſdroem : ⁊ crucem recuperatam: ita tunc inſtitu
etur feſtum unionis: ⁊ dicetur feſtum nuptiarum agni: in quo
ut dicetur infra occiſa erunt tauri ⁊ altilia/ ⁊ diſcumbent oẽs
chriſtiani nullo reiecto: niſi ſaraceno non habente ueſtem nup
tialem fidei. Et hoc modo uidetur exprimenda littera. Et uox ſi
ue inſtitutio feſti exiuit de throno romano. Dicens ſic uniuer
ſis eccleſiis unitis. Facite proceſſiones ac feſtum: ⁊ laudem di
cite deo noſtro qui timetis deum chriſtiani puſilli ⁊ magni de
hac unione. Et audiui uocem quaſi tube: quia publico edicto
fiet feſtum: ⁊ uocem aquarum multarum: quia populi ſtatiꝫ cõ
ſentient letabundi: ⁊ ſicut uoceꝫ tonitruorum multorum/ quia
predicatores publice adhortabuntur fideles tam ad feſtum q̃ꝫ
ſequentem expeditionem/ in boſra contra oſſa pſeudo prophe
te ⁊ eius ſeptam: ⁊ dicent: Alleluia: ſiue laus deo/ quoniam om
nipotens dominus noſter ieſus qui uidebatur oppreſſus a be
ſtia: regnauit per unionem factaꝫ ⁊ inchoatas uictorias: Gau

deamus intus de unione: ꝛ exultem⁹ extra de festo ꝑ solēnitate ꝛ ꝓcessiones: ꝛ iterum demus ei gloria: 3. colligendo ex omni gente unita exercitum ꝛ dissipādo bestiam: quia uenerūt agni nuptie. In quibus in bosra oportet occidere tauros ꝛ altilia ꝛ ircos saracenos: sicut tamē christus in euangelio nuptiarum q̄3 isaias cap° xxxiiij° exprimit: ꝛ similiter scribit ioannes in hoc capitulo; Et uxor agni ecclesia unita iam preparauit se ac dissposuit extirpare ex toto hereses ac septam bestie: Et data ē spōse autoritas ut cooꝑiat se bisso splendido ꝛ candido idest uita iusta: ut hic ipse ioānes exponit. Sicut eni3 deus tūc concedet omniū eccl'aꝝ mutuā unionē ad se. ita unionē mētis ad deu3 ꝛ ꝓximū q̄ due sunt iusticie sanctoꝝ: quia in his duobus mādatis tota lex pēdet ꝛ ꝓphete: ut dicit xp̄s in euangelio. O quis uiuet quando ista faciet deus. Que quia fere uidentur incredibilia. set felicia: idcirco angelus tertiū adijcit: q̄ꝫ illi erūt beati: ꝛ q̄ꝫ hec uera sūt. Primo nota q̄ꝫ beatos dicit homiēs illius etatis. q: sicut ueritas est felicitas intellectus: ita falsitas ē eius miseria. Et q: oīs ecclesie a rōana diuise: tūc relinquent errores ꝛ hr̄būt ueritati fidei: ideo erūt beati. Et idcirco sic legat' littera. Et dixit mihi āgelus. Scribe hoc ꝓ magno munere. Oīs uniti uocati ad hāc cenā agni: erūt beati ꝛ felices: sicut xp̄s ꝓmisit dicēs: beati qui non uiderunt ꝛ crediderūt.. Item ne putes impossibilia hec: scias o ioannes q̄ꝫ hec uerba ꝛ ꝓmissioēs dei: sūt uera: ꝛ iō infalibilia. Et q: scō ioāni uisa ē leta eccl'ie reuelatio: ideo letabūdus ꝓcidit uolēs āgelum adorare: nō quidē adoratione latrie s3 iperdulie. Sed āgelus ꝓhibuit: q: angl's in reuelatione hac par erat ioāni ꝛ nō maior: q: neuter ꝓprio ingenio hec didicit: sed ꝑ reuelationē iesu xp̄i: licet ordine quodam. Et ꝓpterea sic legatur la. O ioānes uide ne gratias habeas mihi ex hoc q: ego non sum magister ꝛ auctor huius reuelationis sed solū instrumētū ꝛ cōseruus sicut tu ꝛ alij fratres tui ꝓphete hn̄tes testimonium messie iesu sicut isaias ieremias

⁊ alij qui probetiam testificantur de iesu:quia testimonium de iesu-est spūs prophetie:qui est in te-⁊ me-⁊ alijs non tamq̄ȝ in magistris:sed sicut instrumentis:Et ideo sumus conserui-⁊ cō discipuli ꝓphetie de iesu:⁊ solus deus est magister. Ego non me tibi in hoc parem::sed deum adora autorem :me autem sotium in hoc reputa:Et ista est prima pars principalis capituli. Secundo cum dicit.Uidi celum apertum.tractat de magno triumpho post dictam unionem:in qua parte primo ponitur dispositio exercitus christianorū:⁊ dispositio exercitus saracenoꝝ secundo:⁊ tertio ponitur destructio eorum:ac septe-⁊ ossium maumeth.Primo scias-ꝙ si uis illuminari ad integruȝ de seq̄ntibus.lege supradicta duo capitula isaie prophete secunduȝ litteralem uiterbiensem expositionem nostram.Que si non habetur ab aliquibus:presupponatur saltem-ꝙ ad litteram in illis capitulis prenunciatur hec uictoria.Igitur cum xp̄i ecclesia fuerit unita-⁊ potita supradictis triumphis:tunc colligetur exercitus latinorum:indorum:ethiopum-⁊ aliarum nationum xp̄ianorum:⁊ ꝓperabunt contra ossa nephandissima maumethi:ut disperso.capite ⁊ membris:christo seruiant in pace. At soldanus bestie uicarius occurret in bosra cum immenso exercitu saracenorum regū nobilium occurrēt ad defēsionē patrie ⁊ pseudo prophete:quo tauris ⁊ uictima cōpletis atq̄ȝ occisis cōprehendet soldanꝰ:⁊ ossa maumeth cōburēt.De dispositiōe igitur xp̄iani exercitus:sic legatur littera.Et uidi celum ⁊ eccl'am aptam-q: uia a latinis ad orientales clausa:tunc aperietur ut libere xp̄iani conueniant.Et ecce equus albus.Supra in ca.ᵒ v.ᵒ magistri nostri dixerunt equos imꝑatorꝭ esse.Erit igitur imꝑator xp̄ianus albus baptismo:quia xp̄iani lauant stollas suas in sanguine agni qui est baptismus.Et qui reget hunc imperatorem:erit xp̄s qui uocatur fidelis ⁊ uerax in promisso illo euangelico.In mūdo ꝑsurā hēbitis:sed cōfidite q: ego uici mūdum.Et respōsum.Nolite timere pusillus grex:quia cōplacuit patri mͦ

dare nobis regnum. Et pugnat contra saracenos: ⁊ iudicat eos
cum iusta sententia: tanq̄ꝫ sui honoris ⁊ sancti nominis uiolato
res. Oculi eius: hec est intentio eius, ex toto est incitata contra
eos: sicut flāma ignis: Et in capite eius sunt diademata multa:
quia iure diuino data sunt xp̄o omnia regna mundi: ut testatur
daniel. vij°. c°. dicens. Deus dedit ei honorem, ⁊ imperiū: ⁊ oēs
gentes, ⁊ tribus, ⁊ lingue, seruient ei. Et habet nomen scriptuꝫ
quod nemo nouit notitia cōprehensionis: nisi ipse: quia ē deus
quod est nomen super omne nomen. ut ait aplūs ad philipens.
ij°. c°. Et uestitus erat ueste aspersa sanguine. Unde isaie lxviij
interrogatur. Quare rubrum ē indumentum tuū: Et respōdet
dicens. Calcaui gentes in ira mea: ⁊ aspsus ē sanguis eorum
sup uestimenta mea. Tanta eniꝫ erit saracenoꝝ cedes: ut uestim̄
ta xp̄i que sunt christianus exercitus: tingant̄ eorum sanguine
Unde de his uestimentis siue christianis uestit̄ xp̄s: sicut ei pro
missum est isaie c°. quodam. Uiuo ego dicit dominus q: his om
nibus uelut indumento uestieris. Nomen autem huius guber
nantis imperatorem ⁊ exercitum christianorum: uocatur uer
bum dei: ⁊ exercitus christianorum in celo ecclesie unitorum
sequebatur eum in equis ⁊ capitaneis albis ⁊ baptizatis: q: nō
miscebitur cum eis ut olim factum est, quisq̄ꝫ capitaneus aut
miles infidelis: sed oēs erunt uestiti byssino mundo p puritatē
⁊ albo p baptismum. Et de ore xp̄i pcedit gladius siue punitio
bis acuta: una qua deleantur ossa ⁊ memoria pseudo prophete
alia qua capietur ⁊ captiuabitur eius septa: ut ligatis manibus
⁊ pedibus teste saluatore: eijciantur a conuiuio: ⁊ in tenebras
exteriores mortis ⁊ seruitutis. Cum hoc gladio percutiet om
nes gentes saracenicas: ⁊ reget ac subijciet eos in uirga ferrea
que est exercitus ferreus christianus. Et ut cognoscas quod hȝ
etiam testatur isaias: idcirco subdit dicens. Et ipse est de quo p
phete ⁊ maxime isaias lxiij. dicit q' calcat torcular uini ire fu
roris dei omnipotentis. Et hēt in uestim̄to siue exercitu xp̄iano

ꝛ in femore siue cesare ac pontifice substentate hunc exercitū ita scriptum. Rex regum ꝛ dn̄s dominantium: q: erit uniuersal' monarcha: ut dicitur danielis. vij c°. Et uidi unum angelum q est rex ierusalez qui regnabit in sole siue in loco solis xp̄i: ꝛ uo ce atq; hortatione magna inuitauit omnes principes ac mili tes christianos latinos qui uolant per mediū celum ecclesie. Ecclesia enim rōana est. cor ꝛ mediuз celi ecclesiastici. Inuitat autem ad uictimam: quā ad litteram predixit isaias c°. xxxiiij°. Et legatur littera sic. Uenite ꝛ congregamini per mare ac ter ram ad dei magnam cenam ꝛ cedem saracenorum ut mandu cetis siue gladio occidatis ꝛ igne comburatis carnes reguз sa racenorū arabie: assirie: egipti: ꝛ carnes tribunorum ipsorum ꝛ fortiū militum eorum: ꝛ liberorum nobilium: ꝛ seruorum ui lium: magnoꝝ: paruorū: ꝛ equorum. O q̃з pingue conuiuium. Hec est igitur dispositio discūbentium christianorum. Et ideo sequitur dispositio uenientium sine ueste nuptiali saracenoruз occidendorum: et legitur littera sic. Et uidi bestiā siue uicariuз bestie soldanū: ꝛ reges terre saracenorum: ꝛ exercitus eorū cō gregatos circa bosra: ad preliandū cum christo q sedebit sup̱ imp̱atore xp̄iano cū suo exercitu sctōꝝ: Et ultimo ponitur uic tima domini in bosra: qui bestia soldanus ꝛ pseudo propheta maumeth siue ossa de templum maumeth erunt a christianis cōprehensa: ꝛ missi sunt uiui siue actu potentes ac nominati in stagnū igni ꝛ sulphuris: quia comburentur a christianis. Et hic pseudo propheta est ille qui fecit signa mendacia coraз ip sa gente stulta quibus seduxit eos q acceperūt hui⁹ septe carac terē circōcisiōis ꝛ adorauerāt imagiēз q̄ ē ossa ꝛ alcoranū eius Et cetēi reges ꝛ exercit⁹ coꝝ occidēt' gladio v̄tutis iesu: ꝛ aues celi q sūt milites xp̄iāi: saturabūt' ꝛ ditabūt' de carnib⁹ ac p̄diis coꝝ. Acceptis eniз spoliis: ꝛ occisis exercitib⁹ ill': inuadēt r̄liq̄ r̄ gna arabie: affrice: asie: ac oīa regna: exceptis qbusdā fugiētib⁹ ultra mōtes caspios ꝛ extēos āgl'os orbis q turabūt se ibi Et p⁹

mille annos multiplicati cum suo calipha: dicentur gog ꝛ magog: ut in sequente capitulo dicemus. Pro complemento huius capituli: queritur primum: an ista uictoria sit intelligenda ad litteram de temporali monarchia christi. Et uidetur ꝙ nõ: quia hec uictoria contra bestiam dabitur exercitui sanctorum quando filius hominis ueniet in nubibus celi: ꝛ iudicium dei sedebit: ꝛ libri iudicij aperientur: ut clare dicit daniel. septimo capº. Sed iudicium sedebit: ꝛ libri conscientiarum aperientur ꝛ christus ueniet in nubibus celi in resurrectione in nouissimo die. Ergo de illa intelligenda est. Et confirmatur ꝙ nubes pro ultimo iuditio accipiatur: quia actuum primo apostolis dictum est. Queadmodum in nube uidistis eum ascendentem in celuȝ ita ueniet ad iudicandum: Euangelinm quoqȝ luce quod de iudicio ultimo legitur: eadem locutione utitur/ qua ꝛ daniel dicens. Uidebunt filium hominis uenientem iu nube: cum potestate magna ꝛ maiestate: Sic christus in passione sua respondit pontifici dicens. Amodo uidebitis filium hominis sedentem a dextris dei: ꝛ uenientem in nubibus celi. Ad hoc firmiter respondemus. ꝙ hoc capitulum non potest de alio statu ad litterã intelligi q̃ȝ de temporali monarchia ecclesie. Primo quia totus iste liber ad litteram est de statibus ecclesie militantis in terra/ non triumphantis in celo. Ergo de militia temporali intelligitur. Secunda ratio est: quia post monarchiam iudicij ultimi religabitur diabolus in sempiternum: nec erunt hoĩes seducẽdi aut sãcti tribulãdi. Sȝ post hãc uictoriã: diabolꝰ religabit̃ solũ ꝑ mille ãnos: ꝛ postea soluet̃: ꝛ seducet gẽtes: ꝛ tribulabit sctõs ut dr̃ in sequẽte cº. Ergo intelligit̃ de mõarchia: q̃ erit añ iudiciũ. Ad pmã rõneȝ dicimꝰ ꝙ nubes aliqñ accipit̃ pro nube materiali ꝛ corꝑali. Sȝ aliqñ accipit̃ metaphorice pro militia ĩꝑatoꝝ: sic̃ isaie xix dr̃. Ecce dñs ascẽdet sr̃ nubẽ leuẽ. i. militiã agilẽ assirioꝝ: ut exponũt õs lr̃ales catholici ꝛ hebrei. Et ita daniel uidit iesũ uẽiẽtẽ ad hãc mõarchiã ñ i ꝑsõa sȝ i nubibꝰ celi

sine militia

celica ecclesie. Iudicium quoqꝫ illud non est uniuersale ultimũ sed solum contra bestiam ut ipse angelꝰ exponit danieli in fine capituli. Et libri non sunt consciẽtie: sed duo decreta ut ait ibi. Unum est: ut auferatur regnum a bestia. Aliud est: ut magnitudo illa imperij que est subter omne celum detur christianis. Nubes etiam quam proposuit christus pontifici: ac etiam in euangelio luce: accipitur pro militia romana/in qua christꝰ uenit ultor sanguinis sui: ut patet tam per nostram litteralem q̃ꝫ aliorum expositionem/super isaiam ꝓphetam/ac super euangelia. Uerum est: quia puto ad litteram accipi dictuꝫ angelicũ actuum primo: pro nube materiali ⁊ pro militia celesti: quando ueniet iudicare in gloria patris sui/⁊ sanctorum angelorũ De equiuocatione igitur nubium distinguẽdo: patet ꝙ ad litteram/daniel ⁊ ioannes: loquũtur de tẽporali uictoria xp̃ianoꝝ Euangelium uero luce loquitur de iudicio in sensu mistico nõ litterali: ut in nostris ⁊ aliorum expositionibus ad litteram: clare constat. Et per hec patet responsio ad obiecta.

Capitulum. xx. ꝙ ultimo triumpho habito ꝯ antichristum intrabit plenitudo gentium ad fidẽ. ⁊ omnis israel saluus fiet.

Et uidi angelum descendẽtem de celo ⁊c̃. Pro intellectu huiꝰ capl'i sciẽdum ẽ: quid sit gog ⁊ magog. Et inueni quosdã oppinarii eẽ iudeos religatos ab alexãdro ultra montes caspios. Sed hoc est falsuꝫ tam secundum hebreos q̃ꝫ secundũ catholicos litterales. Nam hebrei dicunt gog ⁊ magog esse contrarios exercitus messie: danandos ⁊ deuincendos per regem messiam. Sed iudeorum duodecim tribus erant reducende per messiam non debellande: ut probauimus super isaia: ieremia: ⁊ ezechiele. Ergo gog ⁊ magog non sunt iudei r'ligati. p scripturã quoqꝫ sacrã pꝫ duodeciꝫ tribꝰ ꝯuersas ad xp̃ꝫ tp̃e apl'oꝝ: ad q̃s pꝰ lapidatioẽm stephãi apl'i iuerũt. qbꝰ apl'us

iacobus prime ierosolime patriarcha:τ primum ex quatuor ani malibus.epistolam canonicam scribit dicens.Jacobus dei τ do mini nostri iesu christi seruus:duodecim tribus que sunt in dis persione:salutem.Ecce xij tribus conuerse.Si qui autem in mū do reperiuntur iudei:sunt feces ex captiuitate romana.Joānes quoqꝫ in hoc capitulo dicit esse gētes collectas.ex quatuor or bis angulis.Illi autem quos isti dicunt inclusos iudeos:sunt tā tum in una parte orbis.Igitur gog τ magog:non sunt illi iu dei :Ex quo patet non esse principes scitas τ tartaros : quoniā illi sunt in uno orbis angulo.Unde beatus ieronymus. super xxxviij° c° ezechielis:ita dicit.Putant iudei.τ iudaizantes no stri:gog τ magog gentes sciticas esse innumerabiles .τ imma nes:que transcaucasum montem.τ meotidem paludē τ.prope caspium mare ad indiam usqꝫ tenduntur:τ has post mille āno rum regnum.a diabolo commouendas:τ in terram israel uen turas.gentibus ibi multis adiunctis:primum quidem mosoch quos iosephus capadoces dicit:deinde tubal quos idem iberos atqꝫ.ispanos hebrei italos suspicantur:habentes secum persas ethiopes:tarsos:τ cartaginenses:dicentes hoc intelligi a ioan ne cum dicit:τ post mille annos soluetur sathanas ut seducat gentes in quatuor angulis terre gog τ magog:τ non intelli gunt totum librum ioannis.qui reuelationis titulo prenota tur :esse misticum.Hec ieronymus.Ex quibus uerbis patet . ꝙ sicut in toto libro apocalipsis celum: thronus:angelus:equus: non ad litteram . sed mistice. accipiuntur pro ecclesia : sede romana:principibus: τ huius:ita in hac parte licet gog τ ma gog ad litteram sint scite τ tartari:τ mosoch sint capadoces τ sic de alijs:tamen non hij sunt ad litteram accipiendi: sed omnes aperte persecutores mistice signantur. Sed queruntur duo.Primum :quia in hoc libro mistica significatio sumitur a rei ꝓprietate:puta eccl̄ia dr̄ celū:qꝛ celo regit̄.Principes appl̄lant̄

angeli: quia administrationem angelicam uisibiliter exequuntur. Romana sedes appellatur thronus dei: quia in ea est plenitudo diuine potestatis. Sed isti exercitus: uocantur gog et magog Ergo ex aliqua proprietate illius gentis sic uocantur. Et nos concedimus totum argumentum: quia collectio illius exercitus et uniuerso orbe. fiet circa illas partes: non quod sint solum homines illarum patriarum: quia omnes patrie ille erunt christiane. Erunt enim ex omni angulo mundi occidente: oriente: septentrione et meridie: Sed tunc secundo queritur. Si ex omni orbis angulo sunt uenture: ergo ieronymus male improbat iudeos dicentes uentura: cum mosoch: tubal et alijs gentibus. Et respondemus quod bene improbat: quia putant iudei uenturos populos illos ad litteram: quia illi populi non uenient: sed ex angulo opposito illis populis. Unde yspania et italia accipitur pro extremo angulo occidentis: pars uero opposita ei orientalis capadocia accipitur pro extremo angulo orientis. Similiter cartago accipitur pro angulo meridionali quia est ad meridiem: sicut gog accipitur pro septentrionali angulo quia est ad septentrionem. Ideo secundum ieronymum in apocalipsi sane sunt accipienda uocabula: quia non sunt accipienda hic pro illis gentibus: sed pro quattuor angulis: extremis mundi corespondentibus illis gentibus: ad quos angulos saraceni fugient dispersi in supradicta uictoria. Secundo nota quod daniel: ultimo capitulo uisionum ait Beatus qui expectat ad dies mille trecentos trignita quinque: ubi loco dies accipitur pro anno: sicut ipse deus exposuit ezechieli. quarto capitulo dicens. Diem pro anno dedi tibi. Nam obtenta prima uniuersali uictoria: fugient residui saraceni aut captiui ducentur ad dictas extremitates mundi: quorum maximus calipha aget uitam apud gog siue scitas. Atque ita obtinebunt christiani monarchiam pacificam mille annis. Post hec diuina dispositione per trecentos sequentes annos incipient saraceni multiplicari in

extremitatibus dictis. Postremo iam multiplicati colligentur paulatim ad suum caliphbam in gog spacium annorum triginta unius cũ dimidio. Et statim per tres annos cum dimidio infinita illa multitudo bellabunt contra xp̃ianos. quia ut ait frater nicolaus de lira ultimo capitulo uisionum danielis: isti tres anni ultimi cum dimidio non sunt accipiendi a tempore collectionis exercitus antichristi. sed quando erit effectus potẽs ex tanta multitudine: et tunc transibit a gog in ierusalem: destruens ecclesias quas reperiet et interficiens christianos: et p̃hibẽs iuge sacrificium: et obsidebit ierosolimam. cuius miraculosam liberationẽ si quis querit: legat nostram expositionem ad litteram super ultimo cap. zacharie. Ubi tam secundũ catholicos q̃ʒ hebreos p̃dicitur hec ultima uictoria: licet hebrei dicant futuram sub uenturo fictitio messia: nos uero sub iesu uero triũphante prestolamur: ioanne hoc predicente in hoc capitulo.
Ultimo nota: q̃ hoc capitulum fuit quibusdã errandi occasio: eo q̃ hic nominatur resurrectio mortuorum et milenarium xp̃i regnum. Et dicunt ut narrat beatus ieronymus: q̃ post resurrectionem corporum gloriosorum: christus cum sanctis regnabit in hoc mundo comedentes et bibentes: et filios p̃creantes: quod heresis est. quia in resurrectione corporum: non nubent neqʒ nubentur: sed erunt sicut angeli dei in celo: ut ait christus contra saduceos: Et quidã q̃ per lactantio firmiano christianissimo multa imposuerunt errata: asserunt hoc ipsum sentire. Sed ut ait ieronimus: sic opinati errant putantes hanc resurrectionẽ que hic scribitur esse corporum: cum magis mistica hic describatur. Dicamus igitur secundum sententiam et distinctionem sancti euangeliste: q̃ resurrectio uniuersalis est duplex: uidelicet prima: et secunda. Prima resurrectio est totius ecclesie ad uniuersalẽ unionẽ sub uno pastore xp̃o: in q̃ a morte fidei et miseria errorum: et opp̃ssiõe saracẽica: resurget ad unionẽ oĩũ ecclarum. et

uictoriam contra bestiam: ⁊ pseudo prophetam. Et de hac loq
tur hoc capitulum ⁊ lactantius: ut patebit in defensione nra
contra accusatores lactantij, cū deus nobis tempus concesserit
Secunda autem resurrectio erit corporū. Et hac equiuocatiōe
antiqui chiliarche decepti prolapsi sunt in errorem: ⁊ quidam
moderni falso accusant lactantium. Hoc igitur capitulum loq
tur de prima resurrectione uniuersali ecclesie ad ultimam uic
toriam. In quo sanctus ioannes facit tria. Primo: determinat
tempus durationis pacis. Secundo: denunciat ultimam destru
ctionem antichristi. Tertio predicit uniuersalem obedientiam
fidei. Primo summarie dicit: q̄ instituetur ecclesie princeps: q
muniet omnes confines saracenorū qui aufugerunt: ⁊ preclu
det uiam magno eorum caliphe existenti in gog: ne collecto ex
ercitu saracenorū dispersorum: possit iterum ecclesiam plagare
In omni quoq̄ regno ordinabit reges catholicos: ⁊ ecclesias
patriarchales. Itaq̄ sic religatis occisoribus nostris: ulciscēūr
in occisores sanctorum. Hec uocatur hic prima ecclesie resurr
ctio a ruina ad uictoriam uniuersalem: contra quā secūda mors
siue mortalis ꝑsecutio antichristi non preualebit. Et ita legatur
littera. Ego ioannes uidi angelum unum de celo descendentē
idest unum principem ab eccl'a institutum. hñtem clauem siue
ordinariā autoritatē ⁊ delegationem contra gog qui est spiri
tualis abissus infidelitatis: ⁊ habebat cathenam magnam in
manu sua: quia potenter cathenabit ⁊ muniet confines christia
norum: ⁊ apprehendet draconem serpentem antiquum caliphā
saracenorum qui dicitur diabolus ⁊ sathanas. Nam sicut prin
cipes christiani dicuntur angeli eo q̄ exequuntur uoluntatem
angelicam: sic ille antiquus serpens dicetur diabolus quia exe
quetur ad integrum omnem diaboli uoluntatem. Et ligabitur
per mille annos ne possit nocere, tum diuina uirtute, tum dili
gentia principum. Et subdit. Et misit siue fugauit eum in abis
sū que sūt extremitates gog: ⁊ signauit ꝑ custodias ⁊ munitiōes

ut amplius non possit libere seducere ac predicare saracēis dis
persis: recolligere eos: donec compleantur mille anni pacis.
post quos christianis negligenter se habentibus ex diutina pa
ce: soluetur modico tempore: quia per. ccc. sequentes annos: in
cipient sibi mutuo nuntios mittere. Sed interim in his mille ā
nis: uidi sedes ordinarias regias ⁊ patriarchales: ⁊ sedebunt
super eas pacifice ac iuste. Et iudicatum est de illis: scilicet ut
detur eis regnum pacificum. Et similiter uidi animas martirū
christi ⁊ occisorum christianorum propter fidem: quia noluerūt
consentire alchorano ⁊ bestie: nec accipere caracterem circun
cisionis in fronte idest in aperto consensu: neq; in manu siue
in facto ⁊ opere: ⁊ rogabant pro ultione sanguinis effusi ut su
pradictum est. in principio libri. Et quia orationes eorum me
rentur audiri. ideo merito martyrum: sedes ⁊ prelati uixerūt
ac regnauerunt mille annis cum christo siue cum uera fide xpi.
Ceteri autem saracenorum in fide christi mortuorum nō habe
bunt regnum donec compleantur mille anni. Hec est resurrec
tio prima ecclesie non ultima: in qua prima resurrectione bea
tus ⁊ felix erit qui habebit partem: s. christiani illius etatis.
Ratio est. Quia in his mille annis non habet potestatē mors
secunda: sicut habuit prima: Nam prima mors siue mortalis per
sequtio maumeth que durat usq; modo habet potestatem subiu
gandi: seducendi: interficiendi christianos.. Sed secunda mor
talis persequtio de qua nunc agemus: non habebit potestatem
ut dicemus: quia non preualebit. ⁊ hoc de prima parte: In secū
da parte ponitur secunda mors. siue mortalis persequtio ⁊ eam
hoc interitus antichristi. Licet autem prima persequtio capitis
sit diuturnior: uniuersalior: peior: ⁊ periculosior q̄ ultima hec:
tamen hec uocatur destructio antichristi: quia usq; ad hoc tem
pus uiuet lex maumeth ⁊ error iudeorum contra christum. Et
quia tunc cessabit ex toto: ideo tunc dicetur interfici antichri
stus ut in questione nostra primi tractatus diximus. Legatur

ergo hec littera: postq̄ perlectum fuerit.xxxviij capitulum eze chielis. ⁊ exponatur sic. Completis mille annis pacificis: deo ꝑmittente soluetur sathanas qui erit ultimus calipha saraceō rum cum predecessoribus: ⁊ exibunt de carcere suo gog ⁊ ma gog siue saraceni gog ⁊ predicabunt per.ccc.annos paulatim alijs saracenis qui sunt dispersi in quatuor angulis mundi. Post quos.ccc.annos ultimus calipha eorum congregabit eos ad se in gog ꝑ annos.xxxi.cum dimidio in prelium contra xp̄ianos quorum numerus erit sicut arena maris.. Et per tres annos cū dimidio sequentes: ascendent super latitudinem terre. Quam eleganter exprimat ioannes uiam eius: patet ex hoc quod dicit super latitudinem terre. Longitudo enim terre dicitur ab astronomis ab oriente in occidentem. Sed latitudo est a septen trione in meridiem. Et quia gog est in septentrione: ⁊ ierusalē respectu eius est in meridie: idcirco transitus huius exercitꝰ erit solum a gog in ierusalem. ⁊ ideo subdit. Et obsiderunt ibi ca stra christianorum: ⁊ ierusalem ciuitatem dilectam. Et tunc de scendet ignis de celo idest miraculum euidens celeste quod di citur spiritus oris iesu: ⁊ deuorabit eos: idest dissipabit. Quod autem sit illud miraculum futurum: expresse ponit zacharias ul timo capitulo: super quo legas nostram expositionem ad litte ram: quia hic breuitati studemus. Et diabolus siue diabolicus calipha ⁊ exercitus apprehensus ē a christianis ⁊ occisus: ⁊ mis sus est. in stagnum ignis ⁊ sulphuris: quia comburetur a chri stianis in hoc mūdo: ⁊ a deo in alio: ubi cū bestiali lege ac pseu do propheta comburentur. Dignum est enim: ut ibi sint mem bra: ubi est capud. Ex hoc patet q̄ iste ultimus calipha qui dici tur antichristus ultimus: erit saracenus: quia ponit ipsum in eo dem loco cum bestia ⁊ pseudo propheta. ⁊ hec est secūda pars capituli. Tertio ioannes ostendit: q̄ occiso dictis gog ⁊ ma gog miraculose: intrabit ad fidem plenitudo gentium: ⁊ omis

israel saluus fiet. Et legatur littera sic. Et mortuo dicto ãtichri
sto: uidi thronum magnum siue magnum imperium christi: ad
cuius conspectum ꝛ presentiam fugit terra siue terrena sara
cenorum lex: quia conuertentur ad xp̃i euangelium: ꝛ celum si
ue celestis uetus lex: non inuenietur a iudeis. quia ꝛ ipsi conuer
tentur licet ad uesperam. Et quia ioannes subdit prophetiam
danielis septimo capitulo. ad ꝯfirmationem sui. ideo eodez mo
do ibi ꝛ hic legatur littera sic. Et uidi mortuos infideles. quia
hic loquitur ioannes de morte fidei ꝛ resurrectione eius: quia
sicut iustus ex fide uiuit ut dicitur abacuh ijᵒ capᵒ: ta infideli
tate mortuus est quis: Ac si diceret. Uidi infideles magnos ꝛ
pusillos in cõspectu throni paratos ad baptismum. Et libri
aperti sunt: qui secundum danielem sunt duo decreta: Unum
ut bestia intereat in eternum. Aliud ut monarchia subter om
ne celum: detur populo christiano. Tertium de conuersione om
nium: ioannes exprimit dicens. Et alius liber apertus est qui est
uite: idest fidei: quia iustus ex fide uiuit. Et mortui siue infideles
saraceni ꝛ iudei: iudicati sunt secundum merita scripta in li
bro fidei: quia quos preuidit non conuertendos: permisit mori
in bello supradicto. Quos uero presiuit conformandos imagi
ni filij sui: hos preseruauit: uocauit: ꝛ ꝑ fidẽ iustificauit. Et ma
re idest insule maris: dederunt mortuos siue suos saracenos
ac iudeos baptizandos: Et mors ꝛ infernus idest mortales per
secutores saraceni alij ꝛ infernᵘ iudaismi: dederunt mortuos si
ue infideles suos ut babtizentur. Et mors ꝛ infernus qui no
lunt baptizari: mittentur in stagnum ignis: per cedem factam
cum antichristo. Et concludit ioannes. Hec mors siue mor
talis persequtio antichristi: est. secunda: Naz prima incepit sub
maumeth usq; ad millenarium dictum futurum. Secunda erit
hec ultima. in qua qui non fuerit inuentus scriptus in libro ui
te ut sit futurus fidelis: interficietur in bello cum antichristo

⁊ mittetur ad ſtagnum ignis. Si quis autem ſcire uelit locum ⁊ miraculum: ⁊ ordinem belli: ⁊ cedis huius magnitudinem: legat ut diximus expoſitionem noſtram: quam ex mente catholicorum ⁊ hebreorum fecimus: ſuper ezechielem ac zachariam Quam ſi non habet. legat capitulum xxxviij. ezechielis. ⁊ ultimum zacharie. ⁊ facile intelliget que diximus. Que hic ideo ñ inſerimus quia breuitati ſtudemus. que q̈z gratiſſima eſſe ſolet pontificibus: regibus. ac principibus. reipublice occupatis negotijs.

Capitum. xxi. de reformatione eccleſie ſub alia forma q̈z p̄ma ſub quatuor animalibus: ⁊. xxiiij. ſenioribus: ac etiam de reformatione principum laicorum

Et uidi celum nouum ac terram nouam ⁊ c̄. Hoc capitulum diuiditur in duas partes. In prima parte ponit reformationem eccleſie in uniuerſali. Secundo. magis in ſpeciali ibi. Et uenit ad me ⁊ cetēa. In prima parte ſic dicit Facta uniuerſali monarchia ⁊ poſito uexillo crucis: fiet alia forma eccleſie q̈z prima eſſet. Ego enim ioannes uidi nouū ce lum: ideſt nouum ſtatum eccleſie: ⁊ terram nouam ſiue nouum ſtatum laicorum: quia iam abijt celum primum eccleſiaſticum in quo erant q̈tuor animalia ⁊ xxiiij. ſeniores: ⁊ terra laicalis ordinis: iam non eſt ut prius. Qualis autem ſit futurus: ſic in generali exprimit ſtatum eius dicens. Uidi ouilis xp̄i ſocietatē ⁊ ſanctā ciuitatem ieruſalem nouā ideſt ſub alia forma deſcendētē de celo: ideſt eccl'aſtico decreto: a deo patā uarijs uirtutibus ⁊ ordinib⁹ ut inferi⁹ exprimet': q̄ſi ſi ſp̄oſa ornaret' uiro ſuo Et audiui uocē de throno: q: magno p̄cōio p̄mlgabit' reforma-

infra diceda. Et dicet sic. Hec reformatio: nihil aliud e: q̃ꝫ taber
naculum dei cum hominibus. Nam ipsi erunt populus dei nõ
uitiorum: ꝛ ipse deus erit eorum deus ꝛ cum eis perseuerabit.
Et quia non erunt uitia heresum: idcirco non erunt amplius fu
tura flagella: sed sicut mater castigatum filium consolatur ꝛ
abstergit lachrymas ꝛ deosculatur: sic christus castigatos chri
stianos consolabitur ꝛ absterget lachrymas tribulationum: ꝛ
non erit ultra timor hostis: aut luctus captiuitatis: ꝛ mortalis
gladius infidelium: neqꝫ clamor de perditione carorum: aut do
lor amissi imperij: quia ista terminata sunt cum flagellis. Et si
queris. Unde o christe tanta bona? Respondit dicens. A me.
Ecce enim noua facio omnia: tam in ecclesiasticis q̃ꝫ laicis. Et
dixit mihi. Scribe quia hec uerissima sunt: licet uideantur supra
me difficilia. Et dixit mihi. Factum est: hoc est: irreuocabiliter
decretum est hoc donum. Nam ego sum alpha ꝛ o: primus ꝛ
nouissimus: initium ꝛ finis. Hoc loco reuocandum est parumpꝫ
ad memoriam: quod exposuimus super isaias de dictis hebreorum
Aiunt enim: q̄ deus non statuit nisi decem magna regna in
hoc mundo: de quibus sicut primum in creatiõe fuit solius dei
sic ultimum erit solius messie. Sic igitur legatur hec littera.
Si queris mei conditionem qui noua sum facturus: ego sum al
pha ꝛ o. idest primus rex ꝛ nouissimus rex. Ego sum initium
creationis mundi ex nihilo: ꝛ finis reformationis mundi ex gra
tia. Ego sum cuius perfecta sunt opera. Et finem coniungam
principio: ut sicut in principio ut omnes essent innocentes cre
ati sunt: sic in fine ut fiant innocentes ac perseuerarent bapti
zabuntur: ut sit sponsa mihi parata. Si queris nomen meum?
ego sum stella ꝛ radix dauid ut dicetur in sequente capitulo.
Si officium meum queris? Ego illud iam expressi in euangelio
ioannis: ut si quis sitit: ueniat ꝛ bibat: quia ego dabo ei gratis
de aqua uite ac sancte innocentie. Qui uicerit uolũtatẽ ꝓpriaꝫ

possidebit hec que sequuntur Nam christianus bene institut⁹ incipit gustare ⁊ possidere bona infrascripta: quei donanda sunt ecclesie reformate. Et non solum possidebit illa: sed ego ero illi deus: habens de eo spetialem curam: quia ut ait augusti nus: deus diligit magis eos: qui sunt membra unigeniti sui. Et ipse erit mihi filius obediens in omnibus. Et concludit dicés: q᷑ in statu futuro reformato non erunt uitia q̄ modo sũt. Uide licet timor mundi: quo quis timens perdere mundum: negat christum ac uirtutes. Non erunt incredulitas hereticoruꝫ: exe cratio saracenorum: ⁊ christianorum homicidia: fornicationes ⁊ ueneficia: ⁊ mendacium: ⁊ idolatria magica. Nam pars horũ futura est in stagno ignis ⁊ sulphuris: quia ut supradixim⁹ oc cumbent cum antichristo: quod est mors secunda: quia ut diximus. illa est persecutio secunda ⁊ ultima. Et hoc dictum est in generali in prima huius capituli parte. Pro intellectu igitur particuli sequentis partis: hec sunt notanda. Primum q᷑ fere omnia hec sunt ad litteram descriptam ab ezechiele a xl° cap. usqꝫ ad finem sue prophetie: ⁊ fere eisdem uocabulis: sicut in xxxviij° ⁊ xxxix° eius capitulo: precessit mentio de gog ⁊ ma gog. Ex quo patet: q᷑ hec prophetia de statibus ecclesie non est noua: sed bene denuo angelus reuelauit ioanni secreta antiquo rum prophetarum: sicut de statu noui tabernaculi siue ecclesie de persecutione bestie contra christum ut ait daniel septimo ⁊ de iudicio ⁊ apertura liberorum. Similiter de gog ⁊ magog expressis ab ezechiele ⁊ isaia ⁊ de babilonia dicta ab eis misti ce: ⁊ de uestimento christi rubro asperso sanguine. Et ideo hic liber est aggregatio prophetiarum antiquarum de statibus ec clesie. Et hoc asseruit ioannes supra cum ait. Spiritus prophe tie qui fuit in prophetis est testimonium hoc de iesu. Et infra dicit: q᷑ deus sibi misit spiritum prophetarũ antiquoꝝ. Et ideo exponenda sũt in hoc capitulo uocabula: sicut in dictis ꝓphetis

pro quo secundo nota sicut exposuimus in ezechiele .xl. in descriptione illius ac huius tabernaculi: mons altus significat christum: qui est mons domus domini eleuatus super uertice montium: ut ait isaias secundo capitulo. Super hoc monte est ciuitas ecclesie edificata. Unde se petram christus demonstrās mathei .xvj. ait. Super hanc petram edificabo ecclesiam meam que in hoc capitulo dicitur ciuitas ierusalem. Murus accipitur pro speciali diuina custodia: muniens ecclesiam: de qua isaias .xxvi. ait. Saluator ponetur in ea murus et ante murale. Muri in plurali sunt angeli: exequentes ministeria huius custodie: sicut dicit isaias. Super muros tuos ierusalem posui custodes.

Duodecim autem porte: sunt duodecim partes mūdi: sicut sūt duodecim uenti: sicut accipit ezechiel .xxxvij. dicens. A quatuor uentis celi ueni spiritus. Nam quatuor sunt uenti principales: quorum quilibet habet duos collaterales: a quibus ueniet spiritus sanctus resuscitans et reformans ecclesiam mortuam et diuisam Illud enim capitulum ad litteram non intelligitur de resurrectione corporum ultima: ut ibi ostendimus ex mente hebreorum et catholicorum: licet exponi possit de ultima in sēsu mistico. Ceterum fundamenta: xij erunt .xxij. successores apostolorum qui sunt montes sancti: secundum quod dicitur psalmo .lxxxvj. tam de duodecim portis q̄z duodecim fundamentis Fundamenta ecclesie in montibus sanctis: diligit dominus portas sion: super omnia tabernacula ueteris testamenti iacob.

Dispositio autem horum erit talis. Ab omni uento principali sunt tres porte: quia erunt tres patriarchatus: Arundo uero aurea: est imitatio auree paupertatis christi. Uacuitas enim arundinis: paupertatem significat christi dicentis. Uulpes foueas habent et uolucres celi nidos: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Sed est aurea ex ardore meritorio illius beatitudinis de q̄ christus dicit. Beati paupes spiritu

quoniam ipsorum est regnum celorum. Quod autem ciuitas est in quadro: significat eam institutam fore illa felicitate quam de bono uiro philosophus ait primo ethicorum. q̄ ciuilis ac moralis felicitas consistit in duobus maxime. Uidelicet sapientia ⁊ fortitudine: que habent se moraliter in duobus exercere: scilicet in aduersitate ⁊ prosꝑitate. ut in aduersis ac prosperis semper recte sapiat: ⁊ fortiter agat. Igitur longitudo ciuitatis dicitur esse ipsa sapientia: que attingit a fine usqꝫ ad finem fortiter: ⁊ disponit omnia suauiter. Latitudo uero est fortitudo ciuium ⁊ christianorum huius ciuitatis. Quadrum huius ciuitatis erit aduersitas ⁊ prosperitas: bis replicata. Duo enim bis replicata: faciūt quatuor. Unde philosophꝰ ponit ibi prouerbium sapientum dicentium. Qui fortunam fert optime ac per omnia decenter: hic est uere bonus ⁊ quadrangulus sine uituperatione. Quod: ita exponit beatus thomas. Uir bonus ⁊ perfectus: est sapiens ⁊ fortis. Et quo ad sapientiam habet duos angulos qui sunt aduersa ⁊ prospera: quia si sapienti superueniunt aduersa: iudicat ea non esse magnifacienda: si bona uero ⁊ prospera accidunt: iudicat ea ad bonum uirtutis utenda. Similiter quo ad fortitudinem habet reliquos duos angulos: quia si fortis sentit prospera: exequitur ea ut dictauit sapiētia: ut eis utatur ⁊ non abutatur. Et si sentit aduersa: exequitur quod sapientia dictauit: ut eis non frangatur sꝫ potius contemnat. Ideo dicitur q̄ latitudo fortitudinis est tanta quanta est longitudo sapientie: quia quantum sapientia iudicat de aduersis ac prosperis: tantum fortitudo exequitur in opere: ⁊ obiecta quot sunt longitudinis: tot sunt ⁊ latitudinis quia duo anguli aduersitas ⁊ prosperitas sunt utriusqꝫ mensa

ra. Centum uero quadraginta quatuor milia stadia: sunt
homines precipui in paupertate: quia licet tunc incitabuntur
christiani ad amorem paupertatis que contemnit omnia pros
pera ꝛ aduersa sapienter ꝛ fortiter: tamē mensurati in summo
gradu perfectionis illius: non erunt nisi in dicto numero. Pro
quo nota hoc egregium: ꝙ deꝰ pro triplici periculoso statu ec
clesie: elegit semper centum quadraginta quatuor .milia preci
puos in statu summe perfecte imitationis christi in paupertate
uel obedientia: uel uirginitate: que sunt tria uota religiose imi
tationis christi uirginis: pauperis ꝛ obedientis. Et enim pace
reddita per constantinum usq; ad ortuȝ bestie maumeth: status
ecclesie periclitatus est ab arrio ꝛ ceteris hereticis: qui euan
gelium ꝛ scientiam xp̄i maculauerūt: nolentes subijci fidei sȝ p
prie opinioni. Sed in hoc decursu licet ioannes uiderit turbā
magnam subiugantem se xp̄o: ex omni populo ꝛ lingua non se
quentem hereses: tamen ad repugnandum heresibus: ꝛ captiuā
dum intellectum ad obedientiam euangelicā non elegit nisi
centum quadraginta quatuor milia signatos euangelica ueri
tate: ex omni tribu filiorum israel: siue iudeis siue gentilibus.
ut patet vijº cº. qui obedientia euangelica precipui captiuaue
runt intellectum suum in obedientiā christi: destruentes omēȝ
scientiam ꝛ altitudinem: extollentem se aduersus scientiaȝ xp̄i
Successit alius status libidinosissimi maumethi duraturus
usq; ad futuras uictorias supradictas gog ꝛ magog: in quo
ne periclitetur uirginitatis gradus elegit centum quadragin
ta quatuor milia: qui empti de terrena contagione cum mu
lieribus non sunt coinquinati: sed uirgines permanentes:
ꝛ in utēo sāctificati mirabili suo exēplo cēteos inuitāt ad itē
gritatis

amoré:quales fuerũt facer ieronym⁹:dñicus ⁊thomas aquinas: clara uirgo:⁊ katerina senẽsis:⁊ reliq futuri nobis incogniti deo autem soli notissimi. Sequetur ergo tertius status in refor matione ecclesie:quo propter pecunias ⁊ uniuersale dominium q̃ꝫ plures auaritie studerent:nisi iam agnus illi statui prouidis set:⁊ signasset ac metitus esset centum quadraginta quatuor milia duces illustres:qui tam preclaro exemplo paupertatis fulgebunt:ut ceteri fideles prouocati:facile diuitias sint comp tenturi:⁊ hoc significat arundinis mensura. Lapides ue ro preciosi sunt particulares duodecim angeli custodiẽtes par ticulariter duodecim dictos patriarchas. Duodecim autem margarite in duodecim portis:sunt duodecim reges precipui catholici in singulis duodecim partibus mundi:quia sicut in qualibet parte mundi erit unus patriarcha:⁊ un⁹ ãgl's:ita un⁹ rex Et ita forma celi noui erit mundus sectus in xij partes .⁊ in qualibet parte erit unus patriarcha:unus rex ⁊ un⁹ cu stos angelus:Et hec dicuntur duodecim tribus suscitate a chri sto israelita uero:⁊ non propagate a iacob:secundum distincti onem probatam a nobis super isaia propheta. Cetera uoca bula explanabimus in littera:⁊ hec sufficiant pro secundo notando. Tertio nota q̃ hec secunda pars huius capituli. explanat formam futuram ecclesie:quia non erit celum ⁊ cum quatuor animalibus:⁊ uigintiquatuor senioribus:sed alio mo do:sicut littera exprimit sic dicens. Et uenit ad me unus de septem angelis habentibus septem phialas plenas plagis no uissimis: Hic fuit angelus europe ut supradiximus: ⁊ forte ip se est michael qui primo apparuit in apulia in monte gar gano:deinde apud tumbas. Et hic locutus est mecum di dicens. Tu uidisti a longe ierusalem christianorum:sed mo do ueni ⁊ oñdam tibi magis in particulari eccl'am spõsã uxorẽ

agni.Et ſubſtulit me in montem magnum ⁊ altum qui eſt
chriſtus ſuper quem fundata erat ciuitas que eſt eccleſia refor
manda.Et hoc mihi uidebatur in ſpiritu:quia corpore eram in
pathmos:ut patet in primo capitulo.Et oſtendit mihi ciuita
tem ſanctam ieruſalem ideſt eccleſiam-deſcendentem de celo
quia tanta reformatio terreſtris a celo ueniet.Et habebat cla
ritatem dei-que eſt diuina illuminatio in credendis-⁊ agendis
Et lumen illius-ſimile lapidi precioſo tanq̃ʒ lapidi iaſpidi:tan
q̃ʒ criſtallo:quia uita illius eccleſie erit precioſa in bonis mo
ribus:aperta ſicut criſtallus in exemplo ⁊ uera ſine ipocriſi ſi
cut iaſpis.Et habebat murum magnum ⁊ altum: quia cuſtodi
etur a magna dei bonitate:⁊ eius alta dilectione. Et habebit
portas xij.que ſunt xij.partes orbis ad xij.uentos celi:⁊ in ſin
gulis portis xij nomina ſcripta ⁊ predeſtinata:que ſunt nomi
na xij tribuum iſrael-ſuſcitatarum a chriſto iſraelita ⁊ non ꝓ
pagatarum a iacob.Nam quia chriſtus eſt uerus iſraelita ⁊ iſrl'
idcirco omnes conuerſi ad ipſum - dicuntur filij iſrael: ſicut
clare probauimus ſuper iſaia propheta.Tota igitur chriſti ec
cleſia erit contenta in his xij portis.Nam in oriente erūt tres
porte que erunt ſub ſolana pars:⁊ euri:⁊ uulturni. Et ita dici
to ab occidente-⁊ auſtro:⁊ ſeptētrione.Atq̃ʒ ita tota eccleſia
implebit xij partes mundi.Et iſta ſic erit diſpoſita:quia murus
eccleſie huius-que eſt diuina cuſtodia:habebit.xij.fundamenta
quia erunt.xij.patriarchatus nobiliſſimi equales:in ſingl'a ꝑte
unus.Et in his erunt.xij nomina apoſtolorum-⁊ agni : quia
omnes erunt ſub titulo alicuius apoſtoli:⁊ romanus pontifex
ſub titulo agni:⁊ ita erit unum ouile-⁊ unus paſtor.Et ange
lus qui loquebatur mecum:habebat menſuram:quia angelus
metitur merita hominum:⁊ preſentat ea ante deum. Et eſt
arundinea aurea: quia tunc erunt merita imitationis aureē

paupertatis christi. Et mensurat murum ⁊ muros: eo ꝙ ille an
gellus uniuersalem ⁊ particularem ecclesie habet administrati
onem. Est enim michael prepositus paradisi quem honorificāt
angelorum ciues. Et tota ciuitas est posita in quadro: ⁊ erit fū
data in sapientia/ ⁊ fortitudine/ in aduersis ⁊ prosperis bis re
plicatis: ut supra exposuimus. Et longitudo est tanta : quanta
de latitudo. tam quo ad quantitatem continuam/ q̄ꝫ discretam
ut ibidem diximus. Et mensus est/ ciuitatem: a porta ad portam
per stadia. xij. Et replicat/ ꝙ in omnibus inuenit tantam lon
gitudinem: q̄ꝫ latitudinem: ⁊ additur altitudo: quia fides: sapiē
tia: ⁊ fortitudo: erunt equalia. Ex quo concluditur: ꝙ si a por
ta ad portam/ sunt . xij. milia stadia: porte aūt xij ergo totꝰ ābi
tus ciuitatis sūt cxliiij milia. stadia siue. cxliiij: milia patriarce
uel homines supremi principales imitatores paupertatis xp̄i.
Et mensura hominis electi ad hunc supremum gradum: est mē
sura angeli siue christi qui est angelus cōsilij. Et structura hu
ius muri siue homines huius electionis: erat ex lapide iaspide
uero non sophico: quia sine ipocrisi bonis moribus fundabun
tur. Ipsa quoqꝫ ciuitas laicorum/ erit similis uitro mundo: qa
uita eorum clara erit. Et erit similis auro mundo per ueram
charitatem: ⁊ non fictam modernam simulatam: Et dicta xij:
fundamenta/ qui sunt xij. patriarce: erunt ornati omni lapide
precioso: quia sicut dignitate ita preciosis exemplis alios excel
lent. Et nota ꝙ isti lapides preciosi/ significant prerogatiuas
particulares: quia licet omnes patriarce sint fundati omni uir
tute : quilibet tamen precellet in una: puta: in primo pa-
triarchatu a premordinio uigebit iaspis: qui acuit uisum: ⁊
significat ꝙ precellet alios in dono spiritus sancti / quod
est sapientia circa cognitionem diuinorum . In secun-
do predominabitur saphirꝰ/ q aufert sordes oculorū/ ⁊ ē donū

intellectus/ad intelligendum humana ordinata.ad diuina/
In tertio uigebit calcedonius/q fugat demões:⁊ é donũ timoris
In quarto precellet donum castitatis significate per smarag
dum:cuius est continentiam conferre: secundum albertum in
minaralibus. In quinto excellet humilitas: quia sardonix/ hu
milem facit ⁊ placidum. In sexto excedet eterne dulcedinis
iterata gustatio:quia sardius gignit gaudium. In septimo/ su
perabit crisolitus/qui ualet contra timores nocturnos:⁊ est do
num fortitudinis dicens:si consistant aduersum me castra : nõ
timebit cor meum. In octauo transcendet donum pietatis:que
promissionem habet uite que nunc est pariter ⁊ future. facit
enim uictorem berillus. In nono patriarcatu lucebit topazius:
qui pugnat contra lunaticam passionem ⁊ precipitationem: ⁊
est donum conscilij. In decimo erit crisopassus/ qui ualet con
tra lepras errorum:⁊ erit donum scientie. Undecimus patriar
chatus excellet alios in roborando membra ⁊ quietando: quia
iacintus hec habet:⁊ est illa beatitudo in hoc mundo/ de qua
christus ait. Beati pacifici:quoniam filij dei uocabũtur. In duo
decimo ametistus est/qui facit uigilem super gregem suum. Er
go bene dicit/ q̃ omnes erunt ornati omni uirtute/ sed unus
alium excellet in aliqua/que per suum lapidem particularem
significatur:quia sicut in celo mansiones multe erunt:ita in ec
clesia preparata ad sponsum/post mortem magog: erit regina
in uestitu quidem deaurato:sed circundata uarietate. Et qa
porte orbis euangelici sunt duodecim idcirco etiam ipse erunt
ornate duodecim margaritis:qui erunt duodecim reges christi
nissimi:in singula parte singulus:⁊ platee ciuitatis que sunt
reliquus populus / erit aurum mundum/⁊ uitrum lucidum:
quia uigebunt uere charitatis perfectione: ⁊ lucidis operi/
bus ac exemplis. Et templum non uidi in ea scilicet : ad
incitandum ad deuotionem quia sẽper erunt incitati q̃ tẽplũ

incitans erit deꝰ omnipotens quo ad diuinitatem, ⁊ agnus. quo ad humanitatem. Erunt tamen templa materialia ad conueniendum cõmuniter: ut laudent ⁊ adorent ibi in ſpiritu ⁊ ueritate. Et ſimiliter non egebit ſole ⁊ luna hoc eſt doctoribꝰ ad remouendas tenebras errorum: quia claritas dei ſiue fidei illuminabit eam: ⁊ lucerna eius in agibilibus erit euangelium agni. Uerumtamen ſicut tunc non erunt templa ad excitandum frigidos, ſed ad communiter conueniendum: ita tunc doctores non erunt neceſſarij ad fugandas hereſes que non erũt: ſed ſolum ad illuminandum ⁊ exponendum ſcripturas ſecũdũ ꝙ agnus immediate dabit doctoribus lucem uere fidei ac ſciẽtie: per quam lucem ambulabunt omnes reges terre: ⁊ afferẽt omnem gloriam ſuam ⁊ honorem in audiendis doctoribus, ⁊ recipiendis illuminationibus: quas agnus per illos doctores effundet. Et porte huius eccleſie non claudentur per diem ſiue tẽpus aliquod: quia nox errorum, ſciſmatum, ⁊ tribulationum ultra non erit. Ratio: quia ibi non flagellat deus: ubi non eſt hereſis ⁊ malitia: Sed deſtructo gog: nullus inquinatus ſciſmate erit in eccleſia reformata: neqꝫ faciens abbominationem maumethanam: aut loquens mendatia iudaica: quia omnes erũt conuerſi qui ſcripti ſunt in libro fidei: ceteris cum magog occiſis: ut ſupradictum eſt. Et ita ſequitur: ꝙ ultima eccleſie reformatio quo ad mores: erit inſtar primitiue tempore miſſionis ſpiritus ſancti: quinimo melior extenſiue: quia non erit in ea ſimon magus: ⁊ faciens iniquitatem. Et ideo reducetur ad conformitatem ſtatus innocentie: ut uni uiro exhibeatur ſpõſa uirgo: non habens maculam, neqꝫ rugam. Et ita finis huius uite coniungetur ſuo principio: ſtatui uidelicet innocentie. Et non loquor de fine huius uite extrinſeco ſcilicet futura beatitudine: ſed de fine huius mundi ante illum. Nam cum iſti duo fines differant pluſqꝫ genere ſicut corruptibile ⁊ incorruptibile

idcirco non possunt cōpari respectu eiusdem circuli. Et idcir co ad litteram exponunt solum illi qui dicunt finem mortalis uite coniungi principio uite eiusdem mortalis: sicut supra intel ligunt litterales cum dicit. Ego sum alpha ⁊ o. principium ⁊ finis effectiue. De fine uero incorruptibili exponitur in sensu anagogico non litterali Queritur .utrum in isto ultimo sta tu omnes sint futuri equales: sicut quidam litterales dixerunt. Et uidetur ꝙ sic. Nā apostolus dicit ad ephesios: ꝙ ipse deꝰ fe cit inequales: ⁊ quosdam fecit apostolos alios doctores ad edi ficandum corpus christiane ecclesie: donec in fine omnes oc curramus in unitatem fidei ⁊ agnitionis filij dei. Sed mortuo antichristo omnes occurremus in unitatem fidei ⁊ agnitionis filij: quia tunc intrabit plenitudo gentium ⁊ omnis israel sal uus fiet .ut idem apostolus predixit quia secundum christum tunc in toto orbe predicabitur euangelium: ⁊ fiet unum ouile ⁊ unus pastor. Ergo tunc edificato corpore christi mistico: non erit diuersitas doctorum: ⁊ pastorum: sed omnes erunt laici ⁊ equales. Et confirmatur: quia ut dicitur in littera: tunc nō ege bunt sole ⁊ luna: sed illuminatione agni. Ergo agnus immedi ate reget: pascet: docebitq; fideles. Ad hoc sine dubio dici mus: ꝙ in illo uno ouili futuro: erit diuersitas statuum: digni tatum: ⁊ perfectionum. Primo: quia ut dicitur in littera: chri stus erit ei finis: sicut fuit principium. Sed primitiue ecclesie christus fuit principium dando quosdam doctores: alios aplos alios pastores: alios euangelistas: ut patet ex toto nouo testamē to. Igitur talis erit finis ecclesie sancte: cum diuersitate gra duum ⁊ dignitatum. Secundo quia ipse deus sicut huius ui te fuit primus institutor: ita nouissimus emēdator: ut in littera expositum fuit. Sed institute prime innocentie non fuissent omnes equales: ut communiter tenēt theologi: maxime nr̄ aq nas in pma pte. q. noāgessiā vi. arꝰ iijꝰ Ergo in nouissiā rductōe

ad cõsimilem statum: non omnes erunt equales. Tertio ec clesia militans in terram: imitatur ecclesiam triumphantez in celis: ut ait beatus dionisius: de ecclesiastica ierarchia. Sz una magna perfectio triumphantis est quia in ea sunt mansiones multe inequales. Ergo ita erit in ultimo statu ecclesie militan tis. Et confirmatur: quia fundamenta illi⁹ ecclesie erunt. xij. la pides: qui. xij. dignitates ⁊ gradus significant. Sed illi sunt di stincti coloribus ⁊ preciositatibus Ergo illa unita eccl'ia-erit una in uestitu de aurato fidei: sz circunamicta uarietatibus do norum ⁊ graduum. Ad primum dicendum: q̄ hec dictio do nec significat cessationem ut dicebat eliudius. Sed ut dicit ieronymus contra eum: cessatio est duplex. Una a toto. Alia abesse incompleto ad perfectius. Exemplum de cessatione a toto esse: sicut dicendo. Ego ieiunaui donec ad nonam pul saretur: Significauit. q̄ adueniente nona cessaui a toto ieiunio ad commestionem. Exemplum de cessatione ab esse in comple to est illud. Sede a dextris meis donec perdam inimicos tuos: Non enim significat: impera mecum donec perdaz gog-⁊ ma gog-⁊ tunc cessa ab imperio: quia esset heresis. Sed sic exponi tur. Impera mecum imperio afflicto in completo bellãdo: quo usqz ponam inimicos tuos gog ⁊ magog scabellum pedum tu orum: ⁊ deinde complete ac pacifice imperabis mecum. Simil'r exponitur illud: factus est obediens usqz ad mortem: ubi non in telligitur q̄ post mortem cessauerit eius obedientia ⁊ sit effec tus rebellis: sed q̄ usqz ad mortem obedientia fuit mixta labo rib⁹: a qua ad maiorem obedientiam est deductus premij ⁊ glo rie. Similiter expone illud. Joseph non cognouit eam: donec peperit: ergo cognouit eã postq̃z peperit: sz dicito ãte nõ cogno uit eam. cum admixtione cognoscendi post partuz: sed post eti am non cognouit eam perfectius: non audens ei commisceri: quam matrem dei cognoscebat. Et ita expone auctoritatẽ ap'li q̄ pastores: ⁊ doctores: dati sunt in edificationem corpis xp̄i

tribulati / ꝛ diuisi sub forma quatuoꝛ animalium: ꝛ xxiiij. seni
orum: contra bestiã bellantium: ꝛ hoc durabit sub hoc esse inp
fecto / donec occurramus omnes unitatem fidei: ꝛ celum pmũ
abibit: ꝛ terra iam non erit sub hoc tristi esse: sed ad meliorem
formam perueniet sub foꝛma duodecim poꝛtarum ꝛ. xij. funda
mentorum: ꝛ. xij. margaritarum: ꝛ eorum que supꝛascripta sunt
Alia ratio soluta est in littera: quia non egebunt ad fugatio
nem erꝛorum: sed ad illuminatoꝛum pꝛofectum ꝛ augumentum
quia in illo statu erunt incipientes: proficientes: perfecti: non
tamen recidiuantes: Et hec sufficiant pro presente capitulo.

Capitulum ultimum. de uita ꝛ moribus
ecclesie iam refoꝛmate.

T ostendit mihi flumẽ aque uite. ꝛc̃ Ordinatis iã
regnis ꝛ pontificatibus precipuis. xij. in uniuerso
mundo qui sunt. xii tribus israelite xp̃i: nunc in hꝰ
ultimo capitulo facit tria. Primo ponit mores illius ecclesie
Secundo replicat quedam supradicta ibi. ꝛ dixit mihi.
Tertio ponit ecclesie preparate desiderium: tam primitiue q̃ꝫ
intermedie ꝛ ultime. Ibi. Et spiritus: ꝛ sponsa. Primo igit̃
ponit mores ecclesie ultime ad similitudinem status innocen
tie. Ubi nota secundum doctores: qꝫ in statu innocentie fuit
gratia iusticie originalis / qua uoluntas hominis fuisset deo sem
per inherens per charitatem / ꝛ pximo per dilectionem. Et ideo
opera eius fuissent meritoria: ꝛ edificatoria: ꝛ stabilia: Et simi
liter in illa ecclesia erit baptizatis hoc donum: ꝛ ita mores
eius erunt compositi beate / tam in contemplatiuis q̃ꝫ actiuis
ꝛ sic legatur littera. Et angelus ostendit mihi flumen aque
uite / que est baptismus: procedentẽ a throno dei / cuius uirtute

remittitur peccatum originale: ⁊ a throno agni cuius sangui
nis uirtute ac passionis habet institutionem ⁊ efficatiã: ut di
cunt doctores super quarto sententiarum: Et est splendidum
tanq̃ cristallus: quia corpus tangit: ⁊ cor abluit: ut ibidem di
citur. Hic est impetus illius fluminis: qui totam ciuitatem eccle
sie letificat: ut ait dauid psal°. xlv°. Et lignum uite quod est
charitas infusa: est in medio platee ecclesie quia erit indelebi
liter impressa cordibus fidelium. Et est ex utraq̃ parte fluminis
quia ex una parte erit aqua amoris dei salientis in uitam eter
nam: ex alia parte erit amor proximi: quẽ diliget tanq̃ seipsũ
Iste sunt due partes uere aque: de quibus christus testimonium
perhibet dicens. In his duobus mandatis: tota lex pendet: ⁊
prophete. Et facit fructus. xij. per singulos menses: quia omni
tempore consequentur. xij. fructus charitatis: quos apostolus
ad galathas v° enumerat: qui sunt gaudium: amor: pax: pacien
tia: benignitas: bonitas: longanimitas: mansuetudo: fides: mo-
destia: continentia: castitas. Et folia eius que sunt aperta exem
pla charitatis: erunt ad sanitatem gentium: cum alter accẽdet
⁊ inflammabit alterum. sicut. carbo carbonem. Et ita non erit
ultra maledictum ⁊ pronitas ad malum: sed ad bonum. Erit
merum imperium ⁊ sedes agni: non cõmixtum uitijs: quia sem
per uidebunt faciem dei: quia uidebunt ⁊ studebunt sẽper scri
pturis quibus relucet facies ⁊ uoluntas dei. Et habebunt scri
ptum in frontibus suis nomen eius: quia sẽper studebunt aper
te: quomodo placeant creatori. Et ñ erit ultra nox eroris neq̃
egebunt lumine lucerne humano indito. neq̃ lumine solis ac
quisito per studium philosophie: quia dominus deus illumina
bit illos lumine infuse fidei ac doctorum: ⁊ regnabunt in se-
cula seculorum: quia in hoc mundo ⁊ in alio. Hec est igitur p̃
ma pars capituli q̃ omnes mores eorum bene ac beate a spiritu
sancto instituti erũt. In secunda parte epilogat multa que
supradixit. Primum est q̃ angelus sibi dixit. O ioannes hec

uerba siue decreta adeo sunt tam fidelia q̄ꝫ uera. Fidelissima q dem: quia fideliter a me tibi recitata-ut deus me docuit. Uera autem: quia implebuntur sine diminutione aliqua: successiue n̄ simul. Secundum est: ꝙ dominus deus misit in hoc libro spiritum prophetarum ueteris testamēti: quia deus uoluit hic colligere que sparsa erant in ueteri testamento: de statu ecclesie messie: ⁊ misit angelum suum ostendere seruis suis christianis: quoniam illa oportet cito incohare: quia ego ioannes uenio cito ad incboandum: quia sub sancto ioanne ceperunt heretes ⁊ scismata ecclesie: ut patet tam in epistolis canonicis q̄ꝫ cronicis. Tertio replicat ꝙ beatus est qui legit -⁊ qui audit uerba prophetie huius. Et rationem assignauimus in prohemio huius editionis. Quarto replicat ꝙ uoluit exhibere reuerētiam angelo: quod prohibuit. Et exponatur ut supra capitulo xix.º Quinto: quia iam preuidebat iminere ecclesie scandala ⁊ ꝑsecutiones: idcirco ne horuꝫ euentu scandalizarentur-sꝫ prescirent preordinata a bono gubernatore deo: ait. O ioannes: caue ne occultaueris uerba huius sancte prophetie: quia cito incboabuntur omnia. Interim uero sciant duo. Primum quidem ꝙ in ecclesia ante reformationem erit zizania mixta tritico: ut qui nocet modo per hereses ⁊ persecutiones: nocebit etiam in posterum. Et qui sordescit modo uitijs ⁊ scismate: et in posterꝫ sordescꝫ q: a tp̄e sancti ioānis ꝑsecutōes ⁊ scismata creuerunt- ⁊ crescent usqꝫ ad reformationem ultimam post occasum magog. Et ne putes ꝙ zizania suffocet triticum: ait. Et qui modo ē iustus ⁊ fidel latinus etiā in posterū fidē seruabit q modo est sanctus per ueram sacerdotij sanctam in unctionem: etiam in posterum uero ac sancto pontificatu sanctificabitur.. Sexto ait: ꝙ cum uiderint hec mala ⁊ bona mixta: non dubitent ecclesiam diu agitatam ad summum leuandam: ⁊ zizaniam euellendam ex toto. Ideo sic legatur littera. Ego sum alpha. ⁊. o. .i. prim⁹ qui creaui adam: ⁊ ultimum electum. Ego sum primus

mundi rex sine contradictore: ita ero nouissimus ecclesie rex pacificus. Ego fui initium innocentie: ita ero finis reducendo ecclesiam ad innocentiam. Ideo beati erunt homines illius tē poris qui lauant prolauabunt ꝛ dedlbabunt stollas suas in sā guine agni idest in baptismo habente efficatiam in sanguine agni: quia habebunt potestatem ligni uite·eo ꝙ erunt pleni charitate sine uitijs: ꝛ item intrabunt in monarchiam nuiuersalem per omnes partes mundi·eo ꝙ omnes erunt christiani boni: preoccisis ꝛ eiectis cum gog omnibus persecutoribus: ꝛ ita granum colligetur in horreum ecclesie christi: ꝛ a messoribus colligetur zizania ad comburendum cum magog: ꝛ eijcietur foras ecclesiam turci ꝛ infideles omnes·qui sunt canes cōtra christianos: ꝛ ad litteram sūt ueneficij: impudici: homicide ꝛ idolatre blassemantes christi diuinitatem·ꝛ facientes mendacium alcorani. Et ne uos o christiani scandalizemini futuris malis: idcirco ego sponsus uester·ante tempus misi angelū pre nuntiare hec ecclesiis omnibus. Similiter ne dubitetis de tanta luce post diuturnas tenebras: reminiscamini quia ego sū de genere ac radice dauid: ac per hoc sicut ille non uenit ad regni pacificū statuū: nisi expulsꝰ sepea saule·ꝛ filio ꝓpo·ꝛ lōga concertatione lacessitus: ita ego uobiscum non ueniam ad uniuersalem monarchiam: nisi primo ecclesia sit martirizata: ab hereticis discissa: ꝛ a saracenis longa concertatione lacessita: ꝛ tunc ponam inimicos meos scabellum pedum meorum. Reminiscamini quoq; quia ego sum stella splendida matutina: qui mane constantini persecutores straui: ita uesperi omnes sternā inimicos. Ego sum stella illa: de qua numeri libro scriptum est Orietur stella ex iacob: ꝛ exurget uirga de israel: ꝛ percuciet duces alienigenarum: tam turchorum·ꝛ saracenorum: q̄z omnium ecclesie mee hostium: ꝛ hoc de secunda parte capituli.
In tertia parte ponit desiderium christianorum. Et primo coꝝ

qui tunc erunt reformati:qui desiderabunt futuram uitam pre dulcedine dei:dicens. Et spiritus siue affectio:ꝛ sponsa illa reformata dicat:pro dicet. Ueni domine iesu ad iudiciuȝ:quia nihil aliud restat: Deinde exprimit desiderium nostrum: qui quanto desiderio expectamus uictorias futuras:ꝛ reformationẽ ipsi nobis testes sumus. Et de his ait. Et qui audiet tam ꝑclaras futuras uictorias:dicet christo. O domine iesu:ueni cito cuȝ exercitu sancto. Tertio ponit desiderium eorum qui erãt futuri sub constantino:qui iam habentes totum orbem:desiderabant conseruari in gratia. Et hoc est quod ait. Et qui sitit gratiam:ueniat ad christum:ꝛ accipiat aquam uite gratis quia nõ pretio emitur:sed sola uoluntate bona. Ceterꝫ q̄ iam suo tẽpore erant heretici qui corrumpebant apostolicos codices: ut patet ex euangelijs ꝛ epistolis eis attributis:idcirco subdit in precationẽ contra eos:qui hanc sãctã ꝓphetiã corrupturi essẽt dicens. Ego ioannes:contestor omnibus huius sancte prophetie corruptoribus hoc modo. Si quis apposuerit contrariuȝ ad hec falsificando ea:apponet illi deus plagas que sunt scripte in libro hoc. Et si quis diminuerit maliciose subtrahendo aliquid de significato littere :uel negando:uel occultando ipsam que facta est ad consolationem fidelium ne scandalizentur in perturbato statu ecclesie :auferet ei deus partem de ciuitate sãcta ne computetur christianus:ꝛ de libro uite fidei ut computetur infidelis:ꝛ de his que sunt scripta in libro isto bona anime ꝛ corporis abscidetur. Et iesus qui est horum iudex ꝛ testis:confirmat hanc sententiam dicens. Etiam uolo ꝛ ita fiat. Ultimo exprimit desiderium totius ecclesie:põnes primo christum ita eam allicentem. O ecclesie mee:ecce uenio nunc ad inchoanda flagella uestra:ut ultimo tempore uos emendatos exaltem in monarchiam ultimam orbis. Cui ioannes in persona totius ecclesie:respondit dicens. O domine iesu uẽi: ꝛ inchoã

media: termina que decreuisti bona ecclesie tue sancte. Et concludit epistolam ioannes: dicens: Gratia domini nostri iesu christi: sit cum omnibus uobis amen: que uos preueniat: cōcomitetur: & prosequatur ad dei uoluntatem exequendam: qui de proximo inimicos suos scabellum pedum suorum positurus est: triumphaturusque in sanctis xpianis in secula seculorum. Amē

Explicit secundus tractatus: qui est de futuris triumphis secundum litteras diuinas: nunc incipit secundum astronomos.

Incipit ultimus tractatus: qui est de imperio turchorum secundum astronomos: eiusdem magistri ioannis: qui supra.

f Ere octo anni elapsi sunt: quibus legi genue tractatum sequentem: quem dedicaueram domino nicolao pistoriensi: sancte romane ecclesie cardinali: theano uulgariter nuncupato: distinctum per sequentes conclusiões

Prima conclusio.

Ei prouidentia de lege communi gubernat hec inferiora corpora: mediante syderum influxu. Hec conclusio sic probatur. Omne multipliciter uariatum & difforme: reducitur ad simpliciter inuariabile & uniforme per media minus uariabilia & magis uniformia: secundum aristotilem cum non sit transitus de extremo ad extremum nisi per media de lege communi. Sed hec corpora inferiora: sunt simpliciter mutabilia & difformia: deus autem simpliciter immutabilis & uniformis: corpora uero celestia neque simpliciter mutabilia neque simpliciter difformia. Quare corpora inferiora: de lege cōi

reguntur adeo mediante influxu celesti. Hec est conclusio et ratio beati thome in iij° cōtra gentiles: et q. disput. de ueritate ac etiam prima parte questione uigessima secunda articulo tertio. Et in corpore questionis dicit: quod exequutio diuine prouidētie per media non est propter defectum sue uirtutis: sed magis propter abundantiam sue bonitatis: ut communicet creaturis dignitatem causalitatis. quia bonum est sui ipsius diffusiuum in alios ut ait dionisius. Augustinus quoque tertio de trinitate ait. Corpora hec inferiora et trassiora: per corpora subtiliora et potentiora: quodam ordine aguntur. Et dionisius viij° capitulo de diuinis nominibus ait. Radius solaris generationem uisibilium confert ad uitam: uomet: nutrit: et auget. Et augustinus quinto de ciuitate dei ait. Non usquequaque absurde dici potest ad solas corporum differentias: afflatus ualere sidercos. Et damascenus in secundo sententiarum suarum. ait. Alij et alii planete diuersas complexiones. habitus. et dispositiones: in nobis constituūt. Et hoc modo corpora celestia agūt in libertatem nostram inclinando solum per diuersas dispositiones et non necessitando: eo modo quo ait aristotiles in secūdo de anima. Molles carne: aptos mente dicimus. Similiter intelligitur uerbum. xxxviii. centiloquij dicentis. Cum fuerit mercurius in natiuitate alicuius in aliqua domorum saturni: et ipse fortis in esse suo: dat bonitatem intelligentie in rebus medullitus. Hec beatus thomas tertio contra gentiles a capitulo octuagesimo usque ad octuagesimum quartum per totum.

Secunda conclusio

Ei prouidentia: gubernat corpora celestia et omnia uisibilia: per angelicam creaturam: de lege cōi:

Hec conclusio probatur sic. In essentialiter ordinatis. semper minus dependet a nobiliore. Sed corpora celestia ⁊ alie creature ⁊ angeli essentiales sunt partes uniuersi. Igitur omnes creature uisibiles ignobiles. reguntur a nobilissima natura angelica. Ea ratione coacti philosophi. posuerunt intelligẽtias mouere orbes. Et hoc asserit cum alijs theologis gregorius. in. iiij dialogorum dicens. Nihil in hoc mundo uisibili. nisi per inuisibilem creaturam disponi potest. Et augustinus tertio de trinitate ait. Omnia corpora per spiritum uite rationalem reguntur: ⁊ spūs rationalis peccator⁹ per spm̄ uite rationalẽ iustum. Hec noster aquinas tertio contra gentiles capitulo lxxvi ⁊ lxxx°. Et in questi. disput: de uerita. q. v. arti⁹ octauo. Ex hac conclusione sequitur. ꝙ qui iudicat per motus sidereos nõ peccat: imo fit ne dum astrologus sed optimus theologus: qui iudicat executionez diuine prouidentie de lege cõmuni. nec hi uocantur mathematici ab ecclesia: quos ẽt iam astrologia reꝓbat ut probauimus in nostro opusculo de celaturis gemmarum.
Et hac uia reprobi sunt omnes qui latrant contra scientiam litteralem astrologiam: qui semper sunt adiscentes: ⁊ numq̄z ad ueritatem peruenientes ut ait apostolus: qui cum nihil de mathematicis: tum uel maxime de phisicis ⁊ theologia nihil nouerunt: nisi quedam communia ⁊ confusa.

Tertia conclusio:

n On repugnat fidei dicere deum̄ punitiones hominum facere in peste fame ac flagellis infidelium: per influxum stellarum ⁊ angelorum. Nam ut dicitur in libro sapientie: deus armat creaturam in ultionem impiorum. Et hoc modo dicit albertus in libro de causis diluuij ⁊ inundationum ꝙ non est impium imo uerũ dicere: q⁹ diluuium a causis naturalibus: que fuit coniunctio ponderosorum precedens diluuium per. cc. lxxix. annos. Et in hoc

apparet mira dei sapientia: que aptauit motus celestes tali pro portione: ut eo tempore inducerent uindictam: quo presciebat homines mereri: Et ita diluuium processit ab eterna prouidentia: et temporali: exequtione celorum : Et quia celestis influxus ad pluuias: ab alchabitio et astrologis uocantur ualue siue cataracte celi: idcirco moises edoctus astrologiam: uocabulo naturalis influxus usus est dicens. Et cataractere celi aperte sunt. Ex quo sequitur: quod sicut diuina prouidentia de lege communi preordinauit malos influxus ad ultionem impiorum ita bonos preordinauit ad premium bene ac iuste uiuentium.

Quarta conclusio

Ecclesie regnum: et si specialiter spiritu sancto regatur: tamen peccatis exigentibus pro emendatione relinquitur celestibus influentijs malis. Hoc licet probetur ex precedente conclusione: tamen ex diuinis litteris fortius roboratur: quando angeli de babilonia dicunt ieremie. li. Curauimus babilonem: et non est curata. Derelinquamus ergo eam. Et isaie quinto capitulo dicit deus. Auferem sepem eius israel: et erit in conculcationem. Et beatus thomas prima parte. q. c. xiij. ar. sexto ait. Angeli dicuntur non custodisse israelem et babilonem: quia non obuiauerunt quin tribulationibus subiacerent: et ita relinquuntur comuni legi dei: que per angelos: stellas: demones: et tiranos exercetur.

Quinta conclusio

Ussu dei celestis leo influit turcis et christianis. Primum patet: quia albumasar de coniunctionibus magnis tractatu quarto de climatibus ait: Leo habet ex terris locum turchorum et desertum eorum. De christianis dicit ptolomeus secundo libro: quadripertiti capitulo tertio Generaliter inquit triplicitatis orientalis : dominatur

quarte occidentali: ut sunt britones:germani:itali:galli:torini ispani: Torini sunt ungari. Et propter stellas dominatrices q sunt iupiter:mars ↄ saturnus:accidit ut nō humiliētur: ↄ liber tatem appetunt ↄ arma cuncupiscunt: ↄ sint bellicosi periti re giminis nitidi ↄ mundi. Et regiones subiecte leoni sunt apulia:italia:gallia:sicilia.hec ibi.

Sexta conclusio.

L Eonis prima medietas deseruit turcis. Secunda uero christianis: Hec conclusio probatur. Quia pma medietas illuc influit:quorsum tendit: ↄ similiter secunda. Sed prima uergit uersus cancrum ↄ septentrionem.secunda uersus uirginem ac meridiem. Igitur prima deseruit septentrionali regno:secunda meridiano. Sed sedes regni turchorum est andrinopolis seu constantinopolis que est septētrionalior respectu sedis christiane que est roma. Ergo prima pars est turchorum:secunda christianorum.

Septima conclusio.

o Rbis maximus dominatur mille annis. Hoc patet per ascensiones facierum signorum secundum ptolomeum: alboali: ↄ indos:qui fuerunt ante eos ↄ xp̄m. Ubi nota qꝫ quelibet facies signi dominatur mundo annis tricentis.triginta ↄ quatuor mensibus: ↄ ita totum signum dominatur mile annis:in quibus apparet effectus signi ↄ faciei. Unde in primo milenario mundi in quo dominatus est aries ↄ mars:inuenta est ars fabrilis a tubalchaim: ↄ rapine homicidia ↄ stupra a caym. Nam sub marte sunt ista.. In secūdo milenario taurus cum uenere dominabatur ↄ tunc post diluuiuȝ uinee:fructus:agricultura: ↄ edificia: ↄ turris babel constructa fuit a nēbrot: ↄ uinea ā noe:q̄ omnia sūt sub tauro ↄ uenere. In tertio milenario :regnauit mercuriꝰ ↄ gemini.sub quo fuerīt

doctissimi philosophi:legiste: geometre ꝛ huius: qualis fuit moises:mercurius termegistus:solon:pictagoras:ꝛ ceteri sapien tes. Quarto milenario fuit cancer:sub quo sunt naues ꝛ aque sub quo xerses mare nauibus constrauit. Quinto milenario fu it leo:sub quo sunt potentiora regna/ꝛ dominia:in quo roma ni orbem domuerunt. Et in principio sexti milenarij fuit pri/ma facies uirginis:sub qua fuit pax uniuersalis: subtilitas in/genij:ꝛ apparitio christi. Unde indicebant: teste ptolomeo/ꝛ albumasar. Ascendit in prima facie uirginis uirgo/ immacula ta corpore:uultu decora:puerum lactans:ꝛ dat ei ad comeden dum ius. Nam secundum orosiū/ꝛ translationem.lxx. interptū ꝛ eusebium:anno mundi quinq; milibus/centesimo nonagesi/mo nono:qui fuit octauiani annus quadragesim⁹ secūdus/na tus est christus:ꝛ tunc peruenit profectio facierum ad sextum gradum uirginis:in quo ascendit dicta uirgo/ut dictum est. Et quia eo tempore ibi erant due ale uirginis de natura mer/curij ꝛ martis pfecto significabatur ex figura alata/q religio christiana inclinaretur ad eleuationem mentis ꝛ religionis:ex mercurio uero ad profunditatem scientie:ꝛ ex marte ad cōstā tiam martirij:quod sub herode ab innocentibus cepit:qui ut ait beda in omelia eorum:futuram christianorum cedem: mar tirumq; stragem significauit. Et circa mundi annos quinq; milia septingentos:uenit profectio ad tertiam faciem uirgi/nis:in qua ascendit mulier alba/ꝛ compta: sed surda :in qua preualuit pseudo propheta/ꝛ bestia effeminata septa mau/methi:que in primis ornatui ꝛ libidini uacat: ꝛ deinde est surda nolens rationes audire:sed gladio legem deffensare iubens ; Nec sic de uaritate religionum ꝛ christi nati uitate iudicare /est contra fidem/ ut quidam in considera te pronuntiant:quia propter hoc christ⁹ ñ fuit stellis subiect⁹

sed libere ab eterno stellarum influxum hunc ordinauit ⁊ ele-
git-sub quo carnem susciperet:⁊ fidem summam predicaret.
nec propter se hoc elegit-sed propter nostram salutem:ut nul
la hominibus esset excusatio ad credulitatem:quibus etiam fa
uebant celi iussu dei.

Octaua conclusio:

o Rbis magnus dominatur.ccc.lx.annis. Et dicitur
magnus ad differentiam orbis maximi precedetis
Et hec conclusio probatur ex hali-⁊ alijs facietib⁹
directiones a diluuio

Nona conclusio:

s Unt.C: lxxi:.annus quo dominium cepit ab orbe
magno in leone:⁊ restant nouez anni:quo incipiet
profectio ad secundam medietatem leonis. Prima
pars probatur ex hoc-q⁹ de orbe magno iam copleti sunt .xiij
orbes:atq; ita totus cancer est completus. Item ab illo tempor
usq; ad hunc presentem annum salutis.M.cccc.lxxi.restant de
orbe leonis .C.lxxi.annus.Ergo iam sunt .C.lxxi.annus quo
post cancrum orbis leonis cepit. Secunda pars conclusio-
nis probatur ex hoc-q⁹ medietas orbis magni est centum oc
toginta annorum.Sed iam de leone transierunt centum sep-
tuaginta unus annus..Ergo restant nouem anni quibus com
plebit pma medietas Et iam imperiu horum turchorum cepit
iam sunt centum septuaginta unus annus:in quo peruenit di-
rectio facierum ad locum in quo ascendit uir uehemens arcu
utens ⁊ nudus:qui est imperium ipsorum arcu utentium:⁊ de-
nudandoroum sub septimo rege:ut in apocalipsi exposuimus.

Decima conclusio.

Quo: turcoꝝ icipiet decrscē āno salutis.M.cccc.lxxx.

⁊ incipiet paulatim deuolui ad chriſtianos: Hec concluſio ꝓ
batur duplici uia. Primo uia naturali ſic. Anno dicto comple
tur prima medietas leonis: ⁊ anno ſequente: ſ. M°. cccc°. lxxxj
incipit alia: ut ſupra expoſitum eſt. Sed prima medietas eſt tur
chorum: ſecunda chriſtianorum, ut ſupradiximus. Ergo fauor
turchorum incipiet decreſcere circa dictum tempus: ⁊ fauor
chriſtianorum incipiet expergiſci ⁊ ſuſcitari. Secundo proba
tur per ſanctam prophetiam euangeliſte ioannis quam ſupra
expoſuimus apochalipſis capitulo xvij°. ꝙ ſub filio huius turci
ceſſabit eorum imperium. Sed iam huic rei ſumus propinqui
quia ut euidentia facti oſtendet: erit iam huius turci uita bre
uis: Ergo circa dictum tempus fauor latinorum incipiet creſce
re. Nec ſtupor ſit aduentus eius in apuliam: quia prima uia ſa
lutis (quod minime reris) graia pandetur ab urbe. Puto enī
ſicut excidium troie primū ab apulis uenit: ita turchorum exci
dium ab apulie principe inchoabitur: ut publice, ⁊ legi genue
⁊ ſcripſi ad eundem dn̄m cardinalem: in cui⁹ iudicij copijs pu
blicis hoc etiam additum eſt ⁊ publice lectum: ꝙ ſi uita cõco
mitabitur glorioſo regi ferdinando: clarior euadet alexandro
Hec non ſunt nouiter pronuntiata: ſed pulice ſcripta: ⁊ lecta
a me. M°. cccc lxxi°. in eccleſia noſtra in lectione publica: ut te
ſtis eſt fere tota nobilitas genue. Hec autem beatiſſime pater
ac inclyti reges, ⁊ illuſtres ſenatus replico: ut accenſis ani
mis magis intruculentiſſimum hoſtem chriſtiani nominis in
ſurgatis. Neq; tam fidei: q̄ regum ⁊ nobilium hoſtis eſt
dicendus. Non enim uilium capita ſitit: ſed decolat reges
truncat principes: eorum theſauros ſubripit: ſenatuum erra
ria publica gemmaſq; predatur: nobilium uxores ⁊ filias
ſtuprat: ⁊ lupanarij infamia polluit. Nolite ..o

xp̄ianiſſimi reges/ac principes/⁊ clari ſenatus opinari/q̄ res
pontificis ⁊ fidei agatur:ſed magis ueſtra; Quod profcō intel
ligeritis:ſi exempla patriarum quas cepit ante oculos ponere
tis. Neqꝫ enim uobis minora inferet ſupplicia/et rerum ueſtra
rum/non minores concedet rapinas: aut ſtupra minora ante
oculos filiarum ⁊ uxorum ueſtrarum: q̄ꝫ in ceteros reges/princi
pes/patritios/⁊ ſenatus effecerit. Cur igitur in iram cōtra ho
ſtē generis humani:imo cōtra hoſtem regum ⁊ nobilium: non
conſurgitis? Cur moramini ultionē fidei:⁊ ſāguinis nobiliū
chriſtianorum? Cur legationes ueſtras:cum oliuo pacis nō cō
mittitis? Forte terret uos frequens eius uictoria? Sed olim cō
tra feminas grecos pugnauit:quibus deus erat iratus ob here
ſim. Nunc cum uiris ſibi conſerendum eſt:qui nauiculam ſanc
ti petri fluctuantem iuuant:quibus preſto eſt ſaluator. Sed for
midatis forte diuitias eius? Eya agite milites chriſti:ille poti⁹
uos accendant:quoniā chriſtianis noſtris ſubripuit. Non enim
ut ioannis ſancte prophetie accedamus/non inq̄ꝫ ei deus here
ticorum regna diuitiaſqꝫ conceſſit/ut poſſideat/ qui eſt in inte
ritum cito iturus:ſed ut gemmarum ⁊ lapillorum illorum ſplēdorē
diuitiaſqꝫ cuſtodiat uobis chriſti pugnatoribus:qr diuitias q̄s
deuorauit euomet:⁊ imperia/prouintiaſqꝫ inuitus uobis reſti
tuet. At forte multitudinem exercitus ⁊ apparat⁹ ei⁹ timetiſ?
Sed ſi hoc athenienſes/aut alexander timuiſſent:neqꝫ atheni-
enſeſ infinitam claſſem xerſes potentiſſimi deleuiſſent. neqꝫ ale
xander innumeraſ darij copias ſtrauiſſet/aut monarchiam eius
potentiſſimam euaſiſſet. Non enim eſt in multitudine uictoria
belli/inquit preclariſſim⁹ hebre⁹. ille imperator iudaſ ma-
chabe⁹: ſed a celo eſt/⁊ animi uirtute. Sūpt⁹ in quis deficiūt
annui. Sed dabūt ex hoſtium preda. Nam boni imperatoriſ
eſt ſumpt⁹ militib⁹ dare primoſ. deinde ad hoſtium predam

allicere-animosq; accendere:sed nō ante pāce uacare-q̄3 bellū sit cōfectū:primis agressoribus dona largiri:captis patrijs ut sub dictis mulcta imponere. His artibus alexander magnus his artibus gotfridus de billon dux lotoringie-post occasū sui exercitus in pōto:his artibus hic turcbus:his tandē ⁊ uos artibus-uos uestrosq; ditatibitis:animos militū accēdetis: aduersarios ne dum territabitis:sed etiam debellatutis:⁊ modicis sūptibus expeditiones maximas cōficietis. Tātū sit uobis anim⁹ ⁊ de⁹ q pollicetur uictoriā uobis pſto erit. S3 dissidia nr̄a dicetis obsunt. Equidē non prosunt. Sed celerrime ea finietis:si legatos ad pontificē mittetis cu3 plena auctoritate:ut simul omnes sorte data eligāt impatorē cōstantinopolitanū:cui oēs fauēāt:crucē p eo in turcbos pdicet:q capta constātinopoli-genuensibus ac uenetis adiutoribus-q̄ ante sua fuerāt reddat:⁊ cetera pacis iuuamina offerat. Nā ut ait phūs in xi⁹ metbaphisice pluralitas principatuū cū sit mala:un⁹ oportet sit princeps ad res oēs bene disponēdas. Ergo neq; xp̄iani bene conueniēt nisi unū orietis impatorē unanimes:siue electione libera-siue sorte posita ex deo eligant:in quē totius orbis oculi cōiectēt. Hec sunt beatissime pater-⁊ xp̄ianissimi reges ac senatus: que deus iussit ut scriberē:in quib⁹ siquid dictū ē qđ placeat: sit ad laudem dei de pximo triumphaturi de infidelibus. Si quid uero minus erudite platū est: uos uestra innata bēignitate ueniam concedetis. Uobis uero ⁊ futuro impatori orientis:deus ipse unionem:pacem:⁊ uictoriam concedat in euum. Amen

Ex genua. M°. cccc°. lxxx°. die. xxxi. martij in sabbato sancto completum: Impressum genue code3 anno. die. viij. decēbris

Explicit opus. Magistri Joannis nannis de futuris xp̄ianoꝝ triūphis in turcbos ⁊ saracēos. Ad beatissimū pōtificē maximū:sixtū q̄rtū. Et r̄ges p̄ncipes ac senatus christianoꝝ

